[illegible]

સ્ત્રીચરિત્રની

વાર્તા.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભેદ ભરી

સ્ત્રીચરિત્રની

વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામ શાહ

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

સંવત ૧૯૮૦ સને ૧૯૨૪.

આવૃત્તિ ૨ જી. પ્રત ૪૦૦૦

કીંમત રૂ. ૦-૮-૦.

જાહેર ખબર.

બુકસેલર મંગલદાસ જોઈતારામના પુસ્તકાલયમાં વેચાતાં પુસ્તકોનું સુચીપત્ર

ચતુર સુંદર (ચૌદ ભાગ) જેની અંદર નામલીલા, દાણલીલા અને અતી મનોહર ગરબીઓવાળુ રસદાર પુસ્તક બસો ચોવીસ પાનાનુ છતા કીમત ૦—૧૨—૦

જસમા ઓડનુ મોટી—જે બહાદુર સિદ્ધરાજના પંજામા ફસાઈ છતા તેને પોતાનુ શીયળ સાચવ્યુ છે વગેરે જાણવા જોગ વાતો આવેલી છે કીમત ૦—૫—૦.

[illegible] પદમણી—પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ માટે ખાસ પુસ્તક જરૂર મંગાવો કીમત ૦—૧૨—૦

નરસીમેતા નો વિવાહ—જગજાહેર વાર્તા તેમજ (ભક્તિરસથી ભરપુર) આજેજ મંગાવો કીમત ૦—૧૨—૦

તમામ જાતના પુસ્તકો પ્રગટ કરનાર

બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામ.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

સ્ત્રીચરિત્રની નવીન વાર્તાઓ.

વારતા ૧ લી

કુશીનસિંહ રાઠોડ અને નીમચંદશાહ તથા તેની સ્ત્રી ચંચળમતિનુ ચરિત્ર.

હવે ગુજસેન નામે ગામમા જાલીમસિહ અને કુશીનસિંહ નામના બે રજપુત ભાઈઓ રહેતા હતા એક સમે તે ગામપર સરાઈ લોકો ચઢી આવીને ગામની મિલકત એટલે ઢોર ઢાંખર વાળી ચાલતા થયા તેથી રૈયત એ ભાઈ પાસે ફરીયાદ આવી આ જાતે અસલ ગડોડ હતા તેથી મેઘનાદ કરીને સિંહ તેના જંગલને ગર્જનાથી ગજાવી મેલે છે, તેવી રીતે આ બે ભગીરા ખળભળી ઉઠયા જોતજોતામા તેઓ નાગા ખાડા લઈને ચોકમા આવી ઉભા તેઓ નાના ગામના ઠાકોર હતા, તેથી તેમને સેના હોય શેની કે તેમની પછવાડે ચઢે ? પણ તેઓ જાતે ઠાકોર ગડોડ

રજપૂતના બેટા હતા એટલે સંખ્યાબંધ શત્રુ સામે પણ તેઓ એકલા પવનપર સ્વાર થઈને ચાલ્યા.

આથી તેમની હિમ્મત અને બહાદુરીથી ગામના લોકો તેમની વારે ચઢ્યા મેદાનમાં જઈને તેઓએ રણશિંગડા ફુંક્યા તેથી તે નાયકને જણાયું કે કોઈ વારસો લેવાને આવ્યો છે તો હવે તેને જમને સ્વાધીન સોંપવો. એટલું બોલતામાં પાંચ હજાર માણસ સામે આવી ઉભું તે જોઈને કુલીનસિંહ ક્રોધથી બોલ્યો "રે કોઈ શું ભુંડણે આ જણતર જણી મેલ્યું છે? આમાં કોઈ રજપુત બચ્યો નથી કાયર વર્ણસંકર ભેગા થયા છે"

કુલીનસિંહની આવી કડવી ઝેર જેવી સાંભળીને પ્રાણપક્ષના સરદાર શિરોહ ઉગામીને એકદમ ધસી આવ્યો ને જેવો ઘા કરવાને જાય છે તેવામાં તો જાલમસિંહના ઝટકાની સાથે તેનાં જ ત્રણ કડ જુદા થઈને ઉડ્યા એટલે સામાવાળા લશ્કરે તેમને ઘેરીને માર માર કરવા લાગ્યા અને બાહ્યો બાહોશ અને યુગ ખેલાડી હતા તેમને શત્રુનો એક ઝટકો વાગ્યો નહિ અને સુરજ આથમતા પહેલા સગાળીઆ (લુટારાની)ની અડધી ફોજના માણસને વિષ્ણુલોકમાં મોકલ્યા

આવા હિંગામમાં કોઈ એક સ્ત્રી હથિયારબંદ જમીન પર લોટતી લોટતી છેક જાલિમસિંહના પગ નીચે આવી, અને સૂતા, સૂતા, તેણીએ એક એવો કારી ઘા જાલિમસિંહની છાતી સરસો માર્યો કે તેનું આખું શરીર વચ્ચેથી ચીરી નાખ્યું તેથી કરીને તે ઘડથકીનું ખાર્ડ નીચે પડ્યો. તે જોઈને કુલીનસિંહની આંખમાં ખુમારી ભરાઈ આવી ડોળા લાલચટક થઈ ગયા અને બાણનું ચેક લેવાને સારૂ હજુ બીજે હાથે તેણે બાણ નીચે પાડી તેણીને

ઝરી લઇ ખંભે અંતરીક્ષ લટકાવી! તે જોઇને નર્યે કોઇને ધીરજ ના રહી અને ત્યાં ભગાણું પડ્યું, તેઓ પોતાનો જાન લઇને નાઠા.

એવામાં જાલિમસિંહ રણમાં ખપ્યા એ વાતની ખબર એની સ્ત્રી ભટિયાણીને થઈ કે તે આવીને સતી થઇ. ત્યારે કુલીનસિંહને એક આંખમાં શ્રાવણ અને બીજીમાં ભાદરવો ફુટી પડ્યો!

જે લોકો તેમની વાસે ચડ્યા હતા તેમને સરદારો કે નારાજ કર્યાથી ગામમાં ભરતનું નામ દીઠામાં આવતું નહતું એથી કરીને કુલીનસિંહને બહુ કલ્પાત થયું તેથી ગામ મેલીને ચાલી નીસર્યાં, કે હવે આપણું અહિં પુરૂ થવાનું નથી તે ચાલ્યો ચાલ્યો કંઠાવટી નગરીમાં આવી પહોંચ્યો. તેની પાસે પૈસો ટકો રહ્યો નહતો તેથી અહિં કેમ નિર્વાહ ચલાવવો તેની સોચમાં પડ્યો, વટેમાર્ગુઓને જોઇ કુલિનસિંહે પુછ્યું કે આ શહેરમાં નોકર રાખે એવો કોણ છે? એક બે જણે કહ્યું કે તમને ચાકરી રાખી ભાખરી આપે એવો તો આ ગામનો ફક્ત નગરશેઠ મોતીશાહ છે.

કુલીનસિંહ ચાલ્યો ચાલ્યો નગરશેઠને ઘેર આવી સલામ કરીને ઉભો, તેને જોઇને મોતીશાહ મનમાં શંકાણો. પણ પણીયા ભાઈ એટલે જાતે ચતુર, એટલે ચેત્યો કે આ કોઇ મહાન પુરૂષ જણાય છે ખરો, પણ વખાનો માર્યો આવેલો દીસે છે, માટે કદાચ આશ્રય માગે છે. આપણે એને આપીએ તો કોઇ દીવસ કામનો છે એવી ધારણાથી તેમને પુછ્યું, આવો ભાઈ? તમે કયે ગામથી આવ્યા? તમારૂં નામ શું અને તમારે શું જોઇએ છે?

કુલિનસિંહ—હું સુરસેન ગામનો રહેવાસી, જાતનો રજપુત, ને કુલીનસિંહ મારૂં નામ છે. અને ચાકરીના હેતે હું તમારે ઘેર આવ્યો છું.

નગરશેઠ—(હસીને) તમારી ચાકરી કરવાની જ મરજી છે તો હુ તમને રાખીશ. દશ રૂપીયાનો પગાર આપીશ ને કોઇપણ પાતીનુ મારે ત્યા તમારે દુઃખ રહેશે નહિ, નગરશેઠની આવી ચાહના જોઇને કુલીનસિંહે તેની ચાકરી કબુલ કરીને ત્યા રહયો. હવે શેઠને નીમચંદશાહ નામે એકનો એક છોકરો હતો, તે દુર દેસાવર પરણ્યો હતો, અને તેની વહુ આણાજોગ થઇ હતી પણ માર્ગમા ઘણો ભો હોવાને લીધે આણુ વાળવાને ત્યા જવાતુ નહિ હતું તેથી કરીને હવે પોતાના દીકરા સાથે આ નવા રજપુત સિપાઇને વહુને તેડવાને મોકલ્યો.

તે કેટલેક દીવસે કુમરપુર વાસુવાળે આવ્યા ત્યાથી ખેપીયા સાથે વધાઇ વિજયપુરપાટણ મોકલી, પાછળથી તેઓ પણ જઇ પહોચ્યા નિમચંદનો સસરો હીરાચંદ શેઠ સામૈયુ કાઢીને વાજતે ગાજતે ગામને પાદરે આવ્યા ત્યા તેઓનો મેળાપ થયો. પછી તે બળતી મશાલે બડી ધામધુમથી ગામમા આવ્યા સાજનમાજન આવીને હીરાચંદશાહ શેઠને આગણે આવ્યા. તેણે સર્વેને યથાયોગ્ય સત્કાર કરી ફુલ, સોપારી પાન, શ્રીફળ, વિગેરે આપીને વિદાય કર્યા પછી જમાઇની તેણે આસનાવાસના કરી, સારી પરોણાગત કીધી અને એક જુદી અલાયદી લાબી મેડીએ ઉતારો આપ્યો. ત્યા મહેતા, ગુમાસ્તા, દાસ દાસીઓ, વિગેરેને સેવામા સોપ્યાં. હવેલીમા દીવ. ઝાક-ઝમાળ બળી રહ્યા હતા. કોઇ પાતીની તેમને ન્યુનતા જણાતી નથી જે જોઇએ તે હાજરજ છે તે જોઇને બધા ખુશી થયા, એમ કરતા આનંદમા બે પ્રહર રાત સુજરી ગઇ, તેના સસરે જમાઇને થાકયા પાકયા જાણી હવે જલદી સુઇ રહેવાની મેડી બનાવી ત્યારે કુલીનસિંહ શેઠની વાસે ચાલ્યો તેને ઘણુ

તું ક્યાં જાય છે. ? તેણે કહ્યું કે મારા શેઠને જુદા મુકાય નહિ. એ જ્યાં સુએ તેની ઓસરીમા મારો ઢોલીઓ ઢાળો નહિં તો શેઠને હું સોંપતો નથી તેથી બંનેના ઢોલીયા પાસે નખાવી આપ્યા.

શેઠની સજ્યાપર ફુલની ઝાલર ઝુલી રહી હતી. સુગંધી બહેકતી હતી પાન સોપારીની તબક હાજર હતી શેઠ બીછાના પર જઈને સુતા, એક બે દાસીએ આવીને પગચંપી કરવા માંડી એટલે લેરખી શેઠાણી ચંચળમતી શણગાર સજીને રૂમઝુમ કરતા નેન નચાવતા ઓરડામા આવ્યા તેણે પ્રથમ શેઠની સોના નાણે નોછાવર (લુણ) ઉતારી દાસીને આપી વીદાય કરી પછી અગર ચંદનની અર્ચા કરી ફુલના હાર ગજરા પહેરાવી આરતી ઉતારી શેઠની પગચંપી કરતી પલંગપર બેઠી.

આવે સમયે રસ્તામા થાકને લીધે અને શેઠાણીનું નુર તથા ચંચળમતીના નખરા જોઈને શેઠ તો છકજ થઇ ગયા, તેમજ શેઠાણી પણ માનમા બેઠકે બોલ બોલ્યા નહિ તેથી શેઠની આંખ મીંચાઇ અને ઘોરવા માંડ્યું. પણ અહીં કુલિનસિંહ જાગતોજ પડી રહ્યો. શેઠનાં નસકોરા બોલતા સાંભળીને એક બે વાર શેઠાણીએ ઢંઢોળ્યા પણ કાંઇ જવાબ આપ્યો નહીં એટલે તે પલંગ પરથી નીચે ઉતરીને શણગાર વેગળા કીધા ઘાઘરાનો કછોટો માર્યો અને પટોળાથી કમ્મર કસીને ઓરડામા ગઈ. ત્યાંથી હાથ તલવાર લઇને બહાર આવી કમાડ વાસીને નીચે ઉતરી. કુલિનસિંહ ચુપચુપ તેની પાછળ ગયો ને જોયું તો શેઠાણી ગામ બહાર એક તુરખાં ખીલેલા તળીઆ આગળ ચાલી ડંકો ઠોક્યો.

એટલે માંહેથી પુછ્યું—કહું બે રંડી ? આજ કેની દેરૂ

કહ્યું સમઝા? જા ઇસકિસે તેરા કુછ કામ નહિ હૈ ?

ત્યારે બહારથી શેઠાણીએ બહુ બહુ કાલાવાલા કરીને ફ-ગાળે ઉઘાડવી બહાર જઈને કહ્યું કે મે કયા કરૂં ? મેરા ખાવિંદ આજરોજ ખાણા કરનેકું આયા હૈ—સાંદરે લગી તે સાંભળતા જ વાર ફકીરની આંખમા ઝેર ભરાયું અને તેના રૂંએરવાં ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરીને બોલ્યો. " મુજે તેરા કુછ કામ નહિં, હૈ" શેઠાણી ચચળમતી વિચાર કરતી ઉભી રહી, ત્યારે ફકીર ફરી ધમકાવીને કહ્યું કે ' જા બે રંડી કયું ખડી હૈ ? " એટલે શેઠાણી ઉઠીને ચાલી.

શેઠાણી ચચળમતિ હતી કે કુબિનાસહ ગેલો કે શઠ બચીત શેઠને મારશે જેથી શેઠાણી જેવી બહાર નીસરી તેવો પોતે જઈ પહો-ચ્યો ને એક ઝટકાથી સાધુને પુરો કરી તેની લાશની નાસડી પોતાની પીઠપર બાંધી શેઠાણી પહેલા શેઠ નીમચદશાહ પાસે આવી પ-હોચ્યો, ને શેઠને જગાડ્યો—" શેઠ ! ઉઠ ! ઉઠ ! " શેઠ કહે શે-ઠાણી છતા તું માંહે કેમ આવ્યો ત્યારે રજપુતે કહ્યું, " મુર્ખ ઉઠ શેઠાણી તારી મોતમાં ક્યા છે ! ઉઠ નહિ તો હમણા જી-વથી માર્યો જશે " શેઠ જીવ જવાના ડરથી તરત ઉઠ્યો, ને તેને રજપુતે પોતાના ખાટલામા સુવાડ્યો. ને ફકીરની લાશ શેઠના પલંગમા નાખી રજાઈ ઓઢાડીને દીવો બુજાવી પોતે સંતાઈ બેઠો શેઠાણી ચચળમતી આવી પોતાનો પતી જાણી ફકીરના ગળા પર ઝટકો મારે તેનું માથું કાપેલુજ હતું તે તરત છુટું થઈને ભોયપર જઈ પડ્યું તે જોઈ અંધારે અંધારે ફકીર ગુફ-ખાને તકીએ આવી ઠકો ઠોક્યો પણ કોઈએ જવાબ આપ્યો નહિ તેથી અને ઠકો (તકીઆનો દરવાજો) તોડીને અંદર ગઇ

તો હરીગને દીઠો નહિ ને મહા દુઃખ પામી થોડીવાર ત્યાં રાહ જોઇને આખર સમજી કે ધણીને હું મારવા ગઇ તેથી કરીને ખીટયો નાશી ગયો છે તેથી નિરાશ થઇને પોતાને ઘેર આવી એકદમ ચીસ પાડીને રડી ઉઠી, માથાના વાળ પિંખી છાતી કુટવા લાગી તે ગડગડાટનો પોકાર સાંભળીને આસપાસથી તેના સગા વહાલા દોડી આવ્યા, પણ ઓરડામાં અંધારૂં તેથી કોઇ નજરે પડે નહિ સહુએ જેમ તેને વિલાપ કરી રડવાનું કારણ પુછ્યું તેમ તે વધારે ધ્રશકા પાડીને રડવા લાગી, અને તેના ધણી નીમચંદશાહના નામનો છેડો વાળ્યો.

એ સાંભળીને હીરાચંદશાહ અને તેની સ્ત્રી છોકરીને રંડાએલી જાણી પોક મુકી રડી ઉઠયા. ઘેરખા શેઠાણી ચંપકમતીએ વિલાપ કરતા રજપુતનું નામ દીધું કે એ હરામખોરે મારી ઉપર કુનજર કરીને શેઠનું ખુન કર્યું છે સીપાઇની શેઠાણી નજરે પડયા તે લાલચે જમાઇને મારી નાખ્યો છે. તેની રાજા ચતુરસાગર પાસે જઇને ફરીયાદ કીધી.

રાજાએ કુલિનસિંહને બાંધી હજુરની પાસે બોલાવી ગર્જના દેખતા પુછ્યું કે તે શેને સારૂ શેઠના જમાઇને મારી નાખ્યો?

કુલિનસિંહ—મેં માર્યો નથી શેઠની સંભાળ સારૂં મને તેના બાપે સાથે મોકલ્યો છે તેહુંજ કેમ કરીને મારૂં!

રાજા—સર્વ તારૂં નામ દે છે અને તું ના કહે છે એ બનાય કેમ?

કુલિનસિંહ—કદાચ મારા હશે તો કટારી, કે તલવાર, મારી પાસેજ ક્યાં!

ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે લાવો લાશ આપણે જોઇએ કે કેવા

યા છે ! વાણીઆ દોડી ગયા અને જોયા વગર પલંગનો પલન ઉપાડી લાવ્યા ઉપરથી પીછોડી ખેચી લીધી મુડદુ તો કોઈ દાઢીવાળા ફકીરનુ નીકળ્યુ. રાજાએ અચંબો પામીને હીરાચંદ શેઠને પુછ્યુ કે આજ તમારો જમાઇ કે ! તે જોઈ બધા વિચારમા પડ્યા કોઈ મશ્કરીમા કહે કે હા, કોઇ કહે ના ! એવુ કેટલીકવાર. ધીઆણું ચાલ્યુ કચેરીમા સર્વે જણ જોઇ રહ્યા તેમાથી એક જણુ બોલી ઉઠયો, કે આ તો ગામ બહાર ગાંડો ફકીર નુગ્યા હતો તેની લાશ જણાય છે. તે સાંભળીને વાણીયાઓ એક બીજાનો મ્હો જોવા લાગ્યા, અને તેમના જડબાજ બંધ થઈ ગયા

રાજા–શેઠ ! આજ આપનો જમાઈ કે ?

વાણીયા તો શીકા થોણુ જેવા થઈ ગયા ઝાંખા પડયા અને લાખ ટકાની સાખ ગુમાવી, તેથી આકુળીત થઇ એક પણુ જવાબ આપી શકતા નથી.

રાજા—કુલિનસિંહ ! આ શું છે તેનો ભેદ તું બોલ.

કુલિનસિંહ—હું નીચે ઓસરીમાં સુતો હતો તે શું જાણું ? એ વાતની ખબર શેઠાણી ચચળમતિ જાણે.

રાજાએ કહ્યુ કે ખરી વાત–બોલાવો શેઠાણીને ! પછી શેઠાણીને તેડાવી પુછ્યુ કે બોલ આમા શુ ભેદ છે ? આ ફકીર તારી સાડમા શી રીતે આવીને સુતો અને તેને કોણે માર્યો તારો પતિ પ્રથમ તારી સેજમા સુતો હતો તેનુ શું થયુ !

શેઠાણી ચચળમતીએ તેના યારને મારેલો જાણીને તેનું કાળજુ ફાટી ગયુ અને ભર કચેરીમા તેની આબરૂ ફજેતી થઇ તેથી અવાચક થઈને નીચુ જોઇને ઉભી

ત્યારે રાજાએ પાછુ કુલિનસિંહને પુછ્યું કે, હવે તારા સિવાય આ બધા ભેદનો પડદો કોઇ ખોલી શકે તેમ નથી, માટે તુંજ બોલી દે–કે એ થયું કેમ ?

હવે કુલિનસિંહે સર્વેના સાભળતા કહ્યુ કે કાલે સાંજના આ હીરાચંદશા શેઠ બડી ધામધુમથી તમારા શહેરમા લાવ્યા. અને તેની મેડીમા ઉતાર્યો, અમારી પરોણાગત કરવામા એણે કશી બાકી રાખી નથી સર્વેના સુતા પછી મધ્ય રાત્રિને સુમારે આ લેખી શેઠાણી ચંચળમાન કછોટ મારી કમ્મર કશીને ઢાલ તરવાર સાથે મારા બિછાના આગળ થઇને મહેલ બહાર નિસર્યા, જેથી તેને પગલે ચાલ્યો ચાલતા ગામ બહાર આ ફકિરને તકિયે આવી શેઠાણીએ કડકા ઠોક્યા, ત્યારે ફકીરે આવડી મોડી આવવાનુ કારણ પુછ્યુ તેને શેઠાણી ચંચળમતીએ પોતાના ખાવિંદ આવ્યાના સમાચાર કહ્યા, જેથી તેણે અદેખાઇથી તેનુ માથુ કાપી મગાવ્યું. તે લેવાને શેઠાણી ત્યાથી ચાલ્યા હુ પાછળથી ફકીરનો ઘડો લાડવો કરીને, ઘેર શેઠાણીની અગાડી જઇ પહોંચ્યો શેઠની જગાએ આ ફકીરને સુવાડ્યા એટલે શેઠાણી આવી તલવારના ઝટકા સાથે માથુ કાપી પાછાં ચાલ્યા પણ ફકીર જડ્યા નહી તેથી નીરાશ થઇ પાછા ઘેર આવીને આ ફીતુર ઉઠાવ્યું ને બાકીનું તમને રોશન છે.

રાજા—કુલિનસિંહ ધન્ય છે, તને અને તારી હિમ્મતને તું સાચેસાચું બોલ્યો, પણ તારો શેઠ જીવતો છે તો આ મંડળીમાં તે કેમ દિસતો નથી ! તેને તેં ક્યા અને કેમ છુપાવ્યો !

કુલિનસિંહ—આ બધી [illegible] [illegible] ગંધથી મેં તેને બચાવી રાખેલ છે. [illegible] કરવી હોય તો ફરમાવો.

અપાસરે છે તેમાં તે બેઠા છે ત્યાંથી કોઈ દરબારીને મોકલી તેડી મંગાવો. રાજાએ તરતજ તેને તેડવાને સારૂ ચોપદાર મોકલ્યો. પછી કહ્યું કુશલસિંહ તેં તેને સંતાડી મેલવાનું કારણ કેમ કહ્યું નહિ.

કુશલસિંહ—રાજા ચતુરસાગર! હવે એટલેથી આટોપો વધારે સાંભળવામાં માલ નથી. પણ રાજાના આગ્રહને લીધે ને બોલ્યો કે પુછાવો તો તેનું કારણ તમે કેવો ન્યાય કરો છો કે મારો શેઠ જીવતા છતાં વાણીયાના કહેવા પરથી મને ફાંસી દ્યો છો કે શું તે જોવાની મને ઇચ્છા થઇ, તેથી મેં મારા શેઠને છુપાવી રાખ્યો

પછી રાજાએ આ ઝેરપી શેઠાણી ચંચળમતિના નાક કાન કાપીને ગામ બહાર કાઢી મેલી. તેના બાપ સગાંવ્હાલાં અને વાણીયાની ન્યાત જે ત્યાં આવી હતી તેમને તેમની બેટીયો બહુ મોટી કર્યાંથી તેમને સારના સંગની કેવી વ્યાધી થાય છે, તથા તેનાથી કેટલાં માઠાં પરિણામ નીપજે છે તે સુચવીને તેને કાઢી મેલ્યા. કુશલસિંહની ચતુરાઇ તથા બહાદુરી જોઇને રાજાએ તેને પોતાના પાસે રાખ્યો ને પછીથી પોતાની કુંવરી પ્રિયસુંદરા પણ પરણાવી તેના શેઠ નીમચંદશાહને પણ ગામની બીજી કન્યા રૂપમતિ પરણાવી તેને દાસ દાસી ઘોડા વિગેરે આપીને વિદાય કર્યા.

વારતા બીજી.

પિતા પુત્ર બંને સાથે વ્યભિચાર કરનાર શેઠાણી કુમતિ.

કોઇ કુમતિ શેઠાણીને એક કોટવાલ સાથે દોસ્તી હતી તેથી કોટવાલ હમેશાં જ્યારે તેનો ધણી બહાર જાય ત્યારે લાગ જોઇને તેના ઘરમા આવતો જતો હતો, કોટવાળને એક છોકરો હતો તે ઘણો ખુબસુરત હતો તેને પણ તે સ્ત્રી સાથે દોસ્તી થઇ ત્યારે બન્ને બાપ દીકરો જુદે જુદે વખતે લાગ જોઇ આવવા લાગ્યા એક દિવસ છોકરો શેઠાણી કુમતિના ઘરમા આવ્યો ને વાતચીત કરે છે એટલામા કોટવાળ ત્યા ફરતો ફરતો આવી ચડ્યો અને બારણું ઠોક્યુ છોકરો બાપ આવ્યો જાણી ગભરાયો અને સ્ત્રીને સંતાડવા માટે આજીજી કરી તેને એક ઓરડીમા ઘાલી શેઠાણીએ બારણાં ઉઘાડ્યા ને કોટવાળને આદરમાન દઇ અંદર લીધો તેને પાનની બીડી ખવરાવે છે ને ગપાટા મારે છે એટલામાં તેનો ધણી આવી પહોચ્યો ને કમાડ ખખડાવ્યા તેવોજ કોટવાળ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો કે હાય! હાય! હવે મારી આબરૂ ખોઇની થશે, શેઠાણી કુમતિએ કહ્યુ ગભરાઇશ નહિં, હું કહું તેમ કર આ એક હાથમા મોટો ધોકો લે અને આખો લાલ કરીને ગુસ્સાભેર મહોડે બોલતો બોલતો દરવાજા આગળ જા કે માદરબખ્ત! જો મારા હાથમા આવે તો માથુંજ ભાંગી નાંખુ એમ કકળાટ કરી બેચાર ગાળો દેઇ કમાડ ઉઘાડી બેધડક ચાલ્યો જજે. કોટવાળે શેઠાણીના શીખવ્યા પ્રમાણે કર્યું તે જોઇ ધણી ગભરાટમા પડ્યો. અને સ્ત્રીને પુછ્યું, શું છે કે કોટવાળ આપણા ઘરમાંથી આવો ફરતો ફરતો બબડતો નીકળ્યો! સ્ત્રીએ તેને કહ્યુ અરે!

એના છોકરાએ કાંઇ ગુન્હો કર્યો હશે તેથી તે નાશીને આપણા ઘરમા આવ્યો છે મે તેને આપણા પેલા ઓરડામા સતાડ્યો છે, તેની ખબર પડી હશે તેથી અહિં ખબર કાઢવા આવ્યો હતો પણ જડ્યો નહિ તેથી ગડબડાટ કરતો ચાલ્યો ગયો માટે હવે ઓરડામા એ છોકરાને સમજાવીને કહાડી મુકો તે સાંભળી તેના ધણીએ છોકરાને વિદાય કર્યો

વારતા ત્રીજી.

રતનશી સોની તથા તેની સ્ત્રી કુલવંતી.

સૂર્યકાન્ત શહેરમા કોઇ એક મહા ધનાઢ્ય રતનશી નામનો સોની વસતો હતો, તેને ત્યા સેંકડો કારીગરો કામે લાગતા હતા લોકોમા તેની આબરૂ તથા વહેવાર સારો હતો. જેવો તે પોતાના હુન્નર અને કળામા કુશળ હતો તેવોજ સામુદ્રિક વિદ્યામા અચ્છી માહીતગારી મેળવી નિપુણ થયો હતો સંસારમા ઉત્તમ પ્રકારનું સુખ મેળવવાના હેતુથી તેણે એક વિષયના અભ્યાસ પછવાડે પોતાની અડધી દોલત ખરચી નાંખી હતી, ચૌદ વર્ષની ખીલતી જુવાનીના બહારમા તે દુનિયાના રાહવાટમા પડ્યો હતો, તેણે મેહતાબ જેવી ખુબસુરત અને પરી ચેહેરાની એક કુલિન સ્ત્રી સાથે ધામધુમથી લગ્ન કર્યા અરસપરસ તેઓનો સ્નેહ પુછવા જેવો હતો, પણ માણસની ધારણા આગળ તેનો સીતારો તેની અટ-ખાઇ કરે છે જેમ ઇંદ્રધનુષનો પડછાયો પાણીમા ઝાઝીવાર દેખાતો નથી, તેમ થોડા વખતમા આ સુકોમળ પદમણી ઉપર બીજા આશકોનો મોહ થયો, તેઓ પોતાના કર્તુકર્મ કરતેક બાઝ્યા નહીં, પણ તેથી કરીને ગરીબ બિચારી અબળાનું મન ધીમે ધીમે

ફેરવાવ્યું સોનીએ તેની વિશામા જોરથી માશુકે વ્યભિચારણી થએલી માલમ પડી તેજ વખતે છુટા છેડા કરી બીજી સ્ત્રી પરણી લાવ્યો તે પણ તેવીજ માલમ પડવાથી તેની શોક્યને મળવાને તેને પણ મોકલી, એ પ્રમાણે રતનશી સોનીએ પોતાની ત્રીસ વર્ષની વયમા ઉપરાઉપરી પંદર સ્ત્રીઓ પરણીને કાઢી મેલી! એમ કરતા તે છેક કંટાળી ગયો ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે મોટી કન્યાને પરણું છુ એમાંજ મારી મુર્ખાઇ છે કારણકે તેઓ પીયરમા દુરાચાર શીખી મોટી થઇને આવે છે, પછી પિશાચણીઓ બહાર વૈભવ શોધે છે, હવે કોઈ ન્હાની છોકરી સાથે લગ્ન કરવા કે જેને દુનિયાનો પવન પણ લાગેલો ન હોય, વળી તેના ખાવા પીવા વગેરેની સર્વ પ્રવૃતિ મારે હાથે જ રાખી તેને કોઈનો સમાગમ થવા દઉ નહિ, નો જોઇએ પછી કેમ તે પતિભક્તિ ભૂલી જશે. મનમા એવી કલ્પના કરીને પોતાની નાતમાથી એક સાત વર્ષની છોકરી ફુલવવીને તે પરણી લાવ્યો છોકરીને લાવીને તેણે સાતમી મેડીમા ઘાલી મેલી, દુકાનના કામકાજમાથી ફુરસદ મેળવીને તે ઉપર જઇ સઘળો વખત આ બાળાને કેળવવામા કહાડતો હતો એ પ્રમાણે કેટલેક કાળે તેને તરૂણપણાના ચિન્હ પ્રાપ્ત થવા માંડ્યા તે જોઇને રતનશી સોની પણ મનમાં કહેવા લાગ્યો કે આનાથી આપણી મહેનતનુ ફળ સરશે ખરૂ- એક દીવસ નવ મુગ્ધા ફુલવંતી બારીએ બેઠી બેઠી નીચે જુવે છે તેવામા એક ગાડી તેને દરવાજે આવીને અટકી તેમાથી ચાલીશ વર્ષની સુમારે વયની એક સ્ત્રી હસતી હસતી તેની દુકાનમા ગઇ અને કેટલીકવાર પછી તેજ સ્ત્રી રડતી કકળતી પાછી નીકળી તે જોઈને તેણે ઉપરથી પુછ્યુ, બાઈ તું હસતી હસતી આવી અને રડતી કેમ પાછી જાય

છે. એવો અવાજ સાંભળીને ઉંચે જોઈ કહે છે, બાઈ! તારે કાજે રહું છુ કેમકે હું તારી નણંદ થાઉં છું. તું બિમાર નહિ માટે તારા ઉપર આવેલો બધો જાપતો રાખેલો છે તે મારાથી જોઈ શકાતું નથી. એટલું બોલીને તે ચાલી ગઈ.

નણંદના વચનો આ મુગ્ધા કુલવંતીના હૃદયમાં બાણના જેવા સુંસરા પડ્યા તેથી તે એકદમ ગુસ્સામાં આવી જઈ બોલી અહો! આજ પર્યંત મને ખબર નહિ એ તો મને જાપતામાં રાખતો દેખાય છે. તો હું પણ ખરી ક્યારે કે એને એના જાપતાની ખબર પાડું.

તેવામાં તેના ધણીને આવતા દ્વારમાં પગલાં [illegible] સાંભળીને મુંગી થઈ છાનીમાની બેઠી કે જાણે કોઈ વાતની તેને ખબર રજ ન હોય. મોરના ઈંડાને ચિતરવું પડતું નથી. તે પ્રમાણે સોનીને અંદર આવતો જોઈ બોલી, સ્વામીનાથ! તમે કહો, ના પણ આજ તમારૂં મો ઉતરી ગયેલું દેખાય છે, એવું તમારા ઉપર શું દુખ આવી પડ્યું છે જે દુખથી તમે આવા દિલગીર થયા છો. કેમ કોઈ આશામી સાથે લપ લ્હાડી ગયો છે કે, કોઈએ તમારી મજુરી દબાવી?

સોની—ના પ્યારી! એમાનું કાંઈ નથી.

સોનારણ—ત્યારે છે શું? તમે માનો, ના માનો, પણ કોઈની સાથે તમારે કંકાસ થએલો જણાય છે.

સોની—ખરી વાત? (આંખમાં ઝળઝળીયાં ભરાઈ આવે છે. પણ તેનાથી બોલાતું નથી).

સોનારણ—એવી શું વાત છે, કે તમે બોલતા નથી અને રુઓ છો, તમને કોણ દુભવનાર એવું કઠોર મળ્યું છે કે [illegible]

તમારા જેવા કઠોર સોનીને ગાળી પાણી પાણી જેવા કરી નરમ્યા સોનીની કહે મારે એકની એક માની જણી બેહેન કસ્તુર છે, તેણે મોટપણે આજે એકનો એક છોકરો કપુરચંદ પરણાવવા માડ્યો છે તે આજે નોતરૂં દેવા આવી હતી.

સોનાગણુ—અહો એતો બહુ સારૂં, ચાલો આપણે પણ મહાલવાનું મળશે ! પણ બોલો પછી શું થયું !

સોની—તેણે બધાને નોતરૂં દીધું, ત્યારે મેં કહ્યું કે હું એકલો આવીશ ને વહુનું ખાવાનુ ઘરમા લાવીને ખવડાવીશ તેથી મારી બેરી છોડી તે રીસાઈ ગઈ, હવે મારૂં મોસાળુ સરખુ રાખનાર નથી.

સોનારણ—મને તમારી આજ્ઞા હોય તો હમણાં હું મારી નણંદ કસ્તુરબાઈને મનાવી આવું એ પાગરણ માંડીને બેઠી છે, ત્યાં આપણે પણ જઈશું, એમા શું મ્હોટી પંચાત. પોતાને ઘે-રથી ૫-૧૦ હજારના દાગીના લીધા અને તેને ઘેર આવ્યો. ઘ-ણીએ તે તથા બીજા પોતાના ઘરમાં કરોક હજારના દાગીના ભે-ગેરી એક મોટા પોટલામા બાંધી સોની રતનજીને ઘેર આવી કહેવા લાગી કે બાઈ મારા છોકરાના પરણ્યાં લગન લેવાણાં છે વહુને હાથે દાગીના ચડાવવાના છે માટે મારે ઘેર બેસીને દાગીના જલદીથી તૈયાર કરી આપ મજુરી મનમાની લેજે એટલું બોલી એક ૫૦૦ રૂપીયાની થેલી તેના તરફ ફેંકીને કહ્યું કે લે આ તારી મજુરી માટે અગાઉથી આપું છુ અને બાકીની તને જ્યાં કે ચુકાવી આપીશ. આજનો દહાડો તારી દુકાન બંધ રાખ, અને મારે ઘેર તું ને તારા કારીગર અત્યારે ચાલો. જો આવવું હોય તો કંઈ લેઈ તારો સામાન ઉપાડ, મારે વહીલે મુંઢ બ-

જરાય છે હું તો આ ચાલી (એટલુ કહીને ચાલવા માંડે છે)

સોની રતનશીનું મન પેલી કોથળી જોઈ ને લલચાઇ ગયુ. પણ જાય તો ઘરમા પોતાની બૈરીને ખબરાવે કોણ ! તેથી ચનીને સમજાવી કહે છે તમે આમ માલશ ના બના જરા મારી વાત સાભળો તાબાની તોલડી તેર વાના માગે માટે હુ શુ શુ લાવુ ને શુ શુ ના લાવુ ? વળી તમારે ત્યા સામાન લાવતા કરતા અને મોકલવા કામ હારમા પાડતા બપોર તો સહેજમા થઇ જાય તેમા કાંઈ ભુલ્યા તો અહીંં સુધીનો ધમ ધક્કો ! એટલે ઉલટુ મોડું વધારે થશે, તમે કામ ઉતાવળનું બતાવો છો માટે તમે મારૂં કહ્યુ માનો તો અહી તમને કોઈ પાતીની અડચણ નડશે નહી અને જે જોઇએ તે બધુ આહ હાજર છે, આટલા વર્ષ સુધી પરમેશ્વરે આપણી દાનત સાફ રાખી છે થોડા સારૂ તમારામાથી ચોરાને હુ પોતાને દાગ લગાડનાર નથી માટે જો તમારે મારો વિશ્વાસ હોય તો સોનુ અહીઆ લેઇ આવો અને તમારા એક બે માણસને મારી પાસે બેસાડો, નહીં તો આ પડ્યા તમામ રૂપીઆ પછા લેઇ જાઓ

ચની-(મો ચડાવીને) ઓહો કાલે છોકરે કાકા કહ્યુ ને બાપ ઉઠી નાખા થયા ? જુઓ બાપનુ કામ પડ્યુ ત્યારે બાપ છ.પણ અહી બેઠા ગામમા સોનીના ધાડ પડી સાંભળે છે કેમ ભલ્યા ? મન માનતા મજુરી આપતા જુઓ કેવા ગાડ-ગુમરા કરે છેના ! કામ બન્ધ્યતાએ કામ કરનારા મળનારા નથી એમજ તારા મનમા સમજ્યો હશે કે કેમ ! તુંજ દાગીના નહીં ઘડી આપે તો મારો છોકરો કુવારો રહેવાને ધારે છે નહી ? એટલુ કહી થેલી ઉપાડી ચાલવા માંડે છે.

સોનીના લોભે લક્ષણ ગયાં, જેથી તેણે સાદ મારીને અધ-વચથી અટકાવીને કહ્યુ કે મે તમને શુ ખોટું કહ્યું કે મારા ઉપર આટલી રીસ કાઢી તમે મારા ગરીબનું કહ્યું માનો બહાર તમારૂં કામ થવાનું નથી અને તમે નકામા રખડી પાછા આવશો ને તમારૂં કામ ચુકશો મારે ઉબરેથી કોઇ પાછુ ફર્યું નથી, ને તમે પાછા જાઓ એમને ફુરસ્ત લાગતું નથી તમારે ઘેર આવવાને મારે કોઇ અડચણ નથી પણ ત્યા આવવામા મને ચાલતું નથી. મારી દુકાને પચાસ કારીગર બેસે છે, તેમને એકેકને એક દાગી-નો સોપીશ નો સાંજસોરા તમારા પચાસ દાગીના તૈયાર થશે, (એ પ્રમાણે સમજાવ્યાથી ચની માનુ આણી આપવાને કબુલ થઇ.)

ચનીએ ઘેર આવી પટાવત ફકડખાને સર્વે વૃત્તાંત કહી સભળાવ્યુ, પછી તેને બાઇરીના લુગડા પહેરાવી સોનીની દુકાને સાથે તેડી ગઇ, ત્યા સોનારૂપાની લગડીઓ સોનીને જોખીને સોંપી અને પોતે પાસે બેઠી

ત્યા સોનીએ પુછ્યું. આ બાઈ બહુ શરમાળ લાગે છે અને કોઇ બહારગામથી આવેલા દેખાય છે. એ તમારા શુ સગાં થાય છે? જુવોને કેવી લાજ કહાડી ચુપચુપ બેઠા છે કે જાણે મોંના મ્હોમા દાત નથી!

ચની—જયપુરથી મારી માસીના દીકરાની વહુ આવી છે. હુ કહી કહીને થાકી પણ ઘરનાએ એ તો આમનું આમ કરે છે હમણા થોડી થોડી લાજ ઓછી છે. પરણ્યા બેસે ત્યારે તમે જોયું હોય તો પોપટના જેટલું પણ શરમની મારી ખાતી નથી.

સોની—ત્યારે એમના મુલકમા લાજ કહાડવાનો બહુજ ચાલ હશે.

ચની— ના પુછો વાત ! પગની પાની સરખી તો દેખાયજ કેવી ? કોઈ મરદ તો શુ પણ ઘરમા સાસુ વગેરે કોઇ મારા જેવાં ડાગ્યા હોય તોપણ ભાગ્યેજ વહુના મ્હો જોવા પામે.

સોની—આ, એમ છે ? એ તો આજજ આપણે નવાઇની વાત સાભળી અમને અહીયા ઉઘાડા બેઠા બેઠા આટલો પરસેવો છુટે છે તો એતો બિચારી ક્યારની ગભરાઇ ગઇ હશે ને તાપથી મુઝાઈ મરતી હશે, માટે મેડી ઉપર વહુ એકલી બેઠી છે તેની પાસે બેસાડી આવો ત્યા સરખે સરખા બેઠા બેઠા વાતો કરશે હવે અમારે ભઠ્ઠી ચલાવવી છે તેથી તમે વહેલા પાછા આવો

ચની—(મનમા તો ગમતું પણ મ્હોડેથી માન કરે છે) ના, ના ભાઇ એ એવી તો શરમાળ છે કોઇ અજાણ્યા સાથે તો બોલેજ શાની ! એને તો અહીજ ઠીક છે.

સોની— હજી તો ભઠ્ઠી સળગાવી નથી છતા આવા અકળા-ઇએ છીએ તો સળગાવ્યા પછી ઉભુ રહેવું મુશ્કેલ પડશે. માટે તમે એને ઉપર મેલી આવો

ચની—સોનીનો બહુ આગ્રહ જોઇને પઠાવત ફુકડખાને લઈ મેડી ઉપર ગઇ અને સોનારણને સોપી પાછી નિચે આવી બપો-રનો જમવાનો વખત થયો ત્યારે રતનશીએ ચનીને કહ્યું જે આજે તમે અમારે ઘેર જમજો ને સાજના આ દાગીના તઇયાર થાય તે લેઇને ઘેર જજો. એટલે તો કાઈ ફીકર નથી તે વાત મહા મહેનત કરતા તેણે કબુલ કરાવી. પછી ચનીને ત્રણે જણા જેટલુ પીરસી ઉપર મોકલી રાતના સર્વે દાગીના તૈયાર થયા, તે લેઇને ચની પઠાવત ફુકડખા સાથે ઘેર ગઈ

સર્વે ગયા પછી દુકાન વસાવીને રતનશી સોની મેડી ઉપર

સુવાને ચાલ્યો. તેના પગલા સાભળીને તેની વહુ પુંલવતીએ શરીર ધુણાવવા માડ્યુ. તે જોતાજ સોની હબકી ગયો અને ગભરાવા લાગ્યો ત્યારે કેટલીક વારે લાગ જોઇને તે બોલી–હવે હું મેલનાર નથી બેઉના ભોગ લઈશ પેલી રાડ આવી હતી તેણે મને આઠ પહોરની રક્ષા (કાર) કીધી છે, તે પીતી કે જીવ લઇશ, એમ બોલતામાં તે ધમ દઇને પડી અને મુડદા જેવી સ્તમ્ભ થઇ હાથ પસારી લાબી થઇ પડી. તેણે આ-ખો મીચી દીધી, શ્વાસ બધ કરી નાખ્યો, વાળ વીખેરાઇ ગયા, તે મ્હોડેથી હેડકી ખાવા લાગી તે જોઈ સોનીના હોશને કોશ ઉડી ગયા

સોનીની પાસે એક સજીવન બુટી હતી તે લાવીને જ્યાં તેણે એની આંખમા આજી તો પણ કઇ અસર નહિં થએલી જોઈ નિરાશ થઈને અંતે ઓ મારા બાયડીરે એવી મોટી પોક મુકી રડવા બેઠો ત્યારે જાણે પાછો જીવ આવ્યો એવી રીતે પડખું બદલ્યું પછી ધીરેધીરે આખો ઉઘાડી હાથ પગ હલાવ્યા, ત્યાર-બાદ કેટલીક વારે ઝીણે સાદે પાણી માગ્યુ. તે સાભળી સોનીએ બહુ ખુશી થઈને ઝટ પાણી પાયુ પછી બાયડીને ત્યાથી ઉપાડી તેણે બીછાનામા સુવાડી ઘરમાના ગરમાગરમ ઓસડ પાયા જ્યારે રાત વીતી ગઇ અને પરોઢનો વખત થયો તે વેળાએ ને બોલી કે વાંસો બહુ ફાટે છે. ને મને કાઇ ચેન પડતું નથી ત્યારે સો-નીએ પુછ્યુ તને શુ થયુ છે–અને આવી નિર્બળ કેમ દેખાય છે સોનારણ બોલી ખબર જાણે આજે બપોરના અમે બધા જણ ખાઈ પીઇને પછી વાતો કરવા સાથે બેઠા હતા તેવામા એકાએક મારી ડાબી ઉપર કોઇ આવીને બેઠું જણ તે વખતે પેલી ચની-

બાઈ જો હાજર ન હોત તો મને ક્યારનાએ તમે બાળી આવ્યા હોત ? તેણે વરતજ પાણી મતરીને મને ચોકમા લઇ નવાડી. એટલે હોશિયાર થઇ. તે કહેતી હતી, એતો આડાનુ છે તેના લગ્ન થયા પછી હું બંદોબસ્ત કરી આપીશ કદાચ વચમા પાછુ આવે તો મને ચેતવજે માટે તમે હમણા ને હમણા જઇ ચની-બાઇને તેડી લઇ આવો નહિતો કદાચ તે હવે પછી મને જીવતી છોડનાર નથી તે મારો જીવ લઈ ને જશે ? એમ કહી રડી અને તેના ધણીની કોટે બાઝી પડી

પછી સોની તેની આસના વાસના કરીને તેનો કચુરો ઉતરી ગયા પછી ચનીને ઘેર જવા તઇયાર થયો પણ તેની સ્ત્રી ત્યાથી તેને ખસવા દેતી નથી-તમે જાઓ એટલામા વળગણ આવે તો હું એકલી મરી જઇશ ! તેથી રાતે તો જેમ તેમ ગઇ બે ઘડી દીવસ ચઢ્યો ત્યારે સોની ચનીને ઘેર ગયો તેને ત્યા એવો ઢોગ મચાવ્યો છે કે આગણે ઢોલ શરણાઇ વિગેરે ગડગડી રહ્યાં છે, બાઇઓ નવા નવા વસ્ત્રાભૂષણ સજીને પરશાળમા બેઠા બેઠા ગાણા ગાઇ રહ્યા છે પાછળ ઓસરીમા ઘીના દીવા બળી રહ્યાં છે ધુપ પણ સળગી રહ્યો છે એક માટલામા પદાવત રેકડખાને ઘાલી ઉપર ઢાકણું દઇ તેને ગળ્યાણીથી મઢી એક કોરે મુકેલુ છે તેની પાસે ચની બ્રાહ્મણો પાસે પુજા કરાવે છે ત્યા સોની આવી બોલ્યો-ચની ! ચની ! તમે જરા મારે ઘેર આવી જાઓ, સોનારણ ફુલવતી મરવા પડી છે તમારા આવ્યા વગર તે કંઇ રીતે નથી તેથી ગમે તેમ કરીને જરા તમે આવી જાઓ તો ઠીક.

ચની—મેર મારા પીટ્યા ! તુ જોતો નથી હુ પુજા કરું છું તે હમણા તે અવાય ? અથી પોતાનો દોશ વિચારે નહિ, જા

હું ક્યાં આવીશ આજે મારે ઘેર બધા નાતીલા આવે છે, અને હું બહાર રઝળવા જાઉં એ કાંઇ સારૂં દેખાય? ગામમાંથી કોઇ જુણીને લઈ જા તારી વહુને આડાનુ છે તે ઘણું કપરૂં છે જ્યાં ટાઇ આખડી લે કે બચશે

સોનીએ તેને બહુ કાલાવાલા કર્યાં અને ત્યાં બેઠેલા લોકો પણ તેની વતીથી બોલ્યા ત્યારે ચનીએ કહ્યું કે તારી સાથે આવું તો ખરી, પણ આ કુળદેવીને મારાથી એક ક્ષણવાર પણ વિ-છુટી મેલાય નહિ તે તું માથે ઉપાડીને તારે ઘેર લેઈ ચાલે, ને હું પાછી આવું ત્યારે પાછું લાવે તો મારાથી અવાય

સોની—એમ છે તો એક ઘટ શું પણ કહે તો બે ઘટ ઉપાડીને આવું ને જાઉં પણ કોઇમા! તું જરા રહેમ નજર કરીને મારી સોનારણની સભાળ કર નહિ તો બે ઘડીમાં મરી જશે ને મારૂં ઘર ભાગી જશે—મારા બાપ!

ચની—ફક્ત તારીજ ખાતરના માટે મારી કુળદેવીને તારે ઘેર પધરાવુ છુ, પણ દેવીને સભાળજે કે વચમા વચ્ચે પડે નહિ મારે લગન ફેરવવા પડશે એમ કહી સોનીને માથે ઘટ ચડાવ્યો, અને પોતે હાથમા દીવો તથા ધુપદાની લીધી. પાછી બૈરાઓને ગીત ગાતા ગાતા સાથે લઇને ચની વાજતે ગાજતે સોનીને ઘેર ચાલી. ત્યા મેડી ઉપર એક ઓરડામા દેવીની સ્થાપના કરી. પુજા પત્રી ચડાવી સોનારણ તો બેશુદ્ધિમાં પડેલી તેમની નજરે પડી, જ્યારે સોની બહુ કરગરીને વિનતી કરવા લાગ્યો, ત્યારે તેને ત્યા ઉભો રાખીને ચની માનાના ઓરડામાથી કાંઈ લેઈ આવી ત્યા બેસી પાણીની એક કુડાળી કરીને સોનીને માંય બેસાડી કહ્યું કે તું બિહતો નહી અને ગમે તે થાય તો પણ

હું આવી માંહેથી ખસતો નહિ, પણ તેણીએ પાણીની ધાર કરીને ધુમાડું દીધું; ને બે દાણા અડદના નાખ્યા તેજ વેળાએ બાપડી ઉઠીને બેઠી થઈ, કૃતાંત (કાળ) સરખી આંખો કાઢીને તે બોલી હવે તું મારે હાથે ચડી છે, તો જોજે મારો સપાટો ! આમાંથી કોઈને મેલનાર નથી સર્વને ખાઈશ ? એટલું બોલીને તેના ધણીની તરફ દોડી, તે જોઈ સોની બહુ થરથરવા લાગ્યો

સોનારણ— (ચની તરફ ફરી) ડાકણ ! પાછી હું આવી છે પણ સમજજે હવે તને અહીંથી જવા દેનાર નથી એટલામાં ચનીએ પાણીની અંજલી છાંટવાથી તે એકદમ બેસી ગઇ અને ધુણવા લાગી. ત્યારે ચની હોઠ ફફડાવી (મંત્ર ભણવાનો ઢેગ કરી) એક બે ત્રણ ચાર એ પ્રમાણે ઉપરા ઉપર પાણીની અંજળીઓ છાંટવા માંડી.

સોનારણ—(ઘુમગણ કરીને) બાપા બાપરે હવે જાઉં છું પાછી કોઈ દિવસ નહિ આવું; મારો કેડો છોડ.

ચની—બોલ છે કહે (રાંડ તું કોણ છે, અને અહીં કેમ આવી છે ? અને આ બીચારી ગરીબડી સોનારણને સતાવે છે એણે તારૂં શું બગાડ્યું છે ? તે ઝટ દઇને કહી દે

સોનારણ—હું મનશી સોનીની સાસુ થાઉં છું. મારી દીકરી સાથે એણે ઘણ કરી તેને બહુ દુઃખ દેઇ ખોટાં ખોટાં આળ ચડાવી કહાડી મેલી હતી જેથી તેણે દુઃખમાં ને દુઃખમાં પોતાની દેહ પાડી છે, માટે હવે તેનું હું વેર લેવાને આવી છું, તે એની બાઇડીનો જીવ લેઇશ ત્યારે જઇશ. તે સાંભળી સોની તો દિગ્મૂઢ સરખો ઉભો રહ્યો.

ચની—સોનીને તો વહુઓ બહુએ થઇ છે, તેમાથી તું કઇ વાગ્ની, ને કોની મા થાય છે !

સોનારણ—ચોથી વારની ઝવેર મારી દીકરી થાય ને મારૂં નામ વાલુ છે તેને એ પીટયાએ બહુ સતાપી છે (પછીથી ચનીએ પાછો તેના ઉપર પાછો અંજળીનો વરસાદ વરસાવ્યો.)

સોનારણ—શું કરૂં ? હમણા પ્રથમ ત્હારોજ કોળીયો કરી નાખું પણ મારે માથે સમર્થ દેવી ગર્જે છે તેથી મારો ઉપાય નથી પણ માટલું ૭-૮ દિવસ સુધી એને ઘેર પાછુ જશે કે હું આવીને પાછી વળગીશ એટલુ બોલતા બોલતા તે મોટા ધબકાની સાથે જમીન ઉપર પડી ગઇ.

ચની—સબુર ! સબુર ! તે તો ગઇ પછી કેટલીક વારે સોનારણ સાવધ થઈ કે તેને નવડાવી ધોવડાવીને દેવીના ઓરડામા તેડીને પુજા કરાવી અને તેને હાથે નાડું બાધ્યુ.

ગનનથી—ચની ફઇ ! તમારૂં માટલુ આઠ દિવસ મારે ઘેર રાખી જાઓ.

ચની—સુખી મારી ગોત્ર દેવી, તે મારે ગેગ લઅ માટે હવે ઝટ ઉપાવ ને ચાલ મારે ઘેર ત્યારે તો બહુ તાણુમતાણુ થઇ પછીથી તે સોનીને કહેવા લાગી કે સાભળ ! તે સાચવવુ બહુ કઠણ કામ છે. એક મહીના સુધી નજરે તો શું, પણ સ્ત્રીને પુરૂષનો ઓળો ના પડવો જોઇએ. કેમ તારાથી બનશે, નહિ તો કામ વિફરી જશે.

સોની—આ જહાનથી જાય તેના કરતા એક માસનો વિયોગ તો કાલ વહી જશે. એવું ધારીને ચનીનું કહેવું સર્વેએ માન્યુ, પછી સોનારણે પુછ્યું, ત્યારે તેણે પ્રથમ તો આનાકાની કીધી.

પણ તેના ધણીના આગ્રહથી તે કબુલ થઇ

પછી ચનીએ સોનીને કહ્યુ એક માસ સુધી દેવીને નૈવેદ અને તારી બૈરીને ખાવા સારૂ જે કાંઇ જોઇએ તે સઘળુ સિંકીએ કરીને ઉપર પહોચાડવુ, આ દેવાનો પરતો પ્રતાપ છે, માટે કાંઇ વચકો પડે નહિ તે સાચવવુ મુશ્કેલ છે સુલટુ કરતા ઉંધુ નહિ થાય માટે સાવધ રહેજે, પછી તેણે સામગ્રની ટીપ ઉતારીને કહ્યુ કે આ પ્રમાણે નિત્ય આઠ વાગતાની અંદર સાંઝ સાજરે સિકે મેલી તારી મેળે ચાલ્યા જવુ હો !

તે દીવસે ખાનપાનની સામગ્રી તરત મંગાવીને સોનીને ત્યાથી રૂખસદ કર્યો પછી સોનારણ ફુલવતી સાથે પેલા પટલત ફકડખાને મેળવી હવે બેઉ જણ નિશ્ચિતપણે એશઆરામ કરવાનુ કહીને સાતમા માળની દરવાજા દાદર બારી વગેરે બંધ કરી પોતાના હાથેજ કુચી માગતી ચની નીચે આવી ! ત્યા દુકાનમા સોની બેઠો હતો તેને કહ્યુ કે હવે તારે કોઇ વાતની ચીતા રાખવી નહી. આ બધી ખટપટ તારીજ ખાતર કરી છે પણ દેવી સૌ સારા વાના કરશે, એટલુ કહીને ચાલતી થઇ

સોની દરરોજ વહા નખ્યા કરતો હતો તે માસ પુરો થયો એટલે સવારના પહોરમાજ ઉઠીને ચનીને ઘેર ગયો

હજી ચાની–આજેજ મહીનો પુરો થાય છે એટલામા કેમ આવ્યો પણ ઠીક થયુ દેવીએજ તને મોકલ્યો, તે ફેરો ટાળ્યો, કાલે દેવીના વધામણા કરવા પડશે, ત્યા પાયગે, ગોરાણી કોરા વાસણ બીઓ અને બસે બટુક (કુવારા છોકરા) જમાડજે તેમને એકેકુ લુગડુ અને દક્ષણા તારી સપત પ્રમાણે આપજે, રાતના હુ આવીને દેવીને વીદાય કરાવી પધરાવી લાવીશ

બીજે દિવસે માજરે ચની સોનીને ઘેર આવી. સોનાગ્નુ ફુલવંતીની પાસે ગઇ ત્યા પટાવત ફકડખાને અગાઉના માટલામા બેસાડી તેનુ મ્હો બધ કરી? તેના ઉપર ફુલના હાર કંકુ આદિથી છાંટીને સોનીને બોલાવ્યો. ઉપાડ મારી દેવીને લેઈ ચાલ મારે ઘેર

સોનીને માથે માટલુ ચડાવીને દુતી તેને ઘેર ચાલી રાત ઘણી અંધારી તેથી માર્ગમા કોઈ સામુ આવતુ દેખાતુ નથી ને તેઓ એક સાંકડી ગલીમાં થઈને ચાલ્યા જાય છે, તેવામા એક સાંઢડો સામે આવ્યો તેનો સોનીને ધક્કો લાગવાથી માથા ઉપરનો ઘડ સાંઢડા ઉપર જઈ પડ્યો ગભરાઇને જાર જોરો દોડવા જાય છે, એટલામા પાછળથી આહા હા હા કહેતાવા ને પાછો ફર્યો માટલુ જમીન પર પડતા ફુટી ગયું ત્યારે ન્હાસી જતા બિચારો સોની પટાવત અને દુતી એ એની ગોટમા ફસાઇ જઈ પગ નીચે છુંદાઇ ગયો પટાવત ફકડખા ઝટ સાવધ થતો સોનીની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો ને બોલ્યો.— કમબખ્ત સયુર ! દેખતા નહિ ! કયા મેરી છાતીપે ગિરીયા ? અબ તેરા જાન લુગા ?–એટલુ કહી તેની છાતીપર ચીપીયા (ચાપી) દેવા માંડ્યા !

સોની તેથી ત્રાસ પામીને કરગરી કાલાવાલા કરે છે એટલામા પેલી દુતી સોનીને બાઝતી અને ગાળો દેતી આવી–હાય ! મારી ગોત્ર દેવીનું માટલુ ફોડ્યુ ને માલ્રથી ભૈરવ નીકળ્યો ! !

સોની—દુતીને જોઇને—ચની ફઇ ! આ મારી છાતી ઉપર કોઈ બેઠું છે તેને તુ ઉઠાડી દે નહી તો મુકરર મારો જીવ જશે. જો તુ મારો જીવ ઉગારીશ તો હું તારો ઉપકારી થઈશ. તેમ તેમ પેલો તેને વધારે ચીપીયા દેવા (સુંટીયો ખણવા) લાગ્યો.

તેથી સોનીએ કોલાહલ કરી કરી મૂક્યો એટલે લોક જવા આવવા માડ્યું ત્યારે દૂતી તેને ગાળો દેતી બંધ કરી પેલાને ઉઠી જવા અણસારો કર્યો કે તે ત્યાથી પલાયન કરી જતો રહ્યો જ્યારે છાતી ઉપરથી ભાર ઓછો થયો ત્યારે તે ધીમેધીમે શ્વાસ લેવા લાગ્યો પછી દૂતીનો હાથ ઝાલીને ઉઠી ઉભો થઇ પોતાને ઘેર ગયો ! ! !

વારતા ૪ થી.

નનુભટ્ટ તથા તેની સ્ત્રી ગુણસુંદરી.

કંતલપુર નગરમા એક પ્રેમભટ્ટ કરીને બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે ઘણોજ પવિત્ર હતો, તે રોજ પાઠ, પુજા, સંધ્યા, તર્પણ એ સિવાય બીજામા ધ્યાન આપતો નહિ પોતે ભિક્ષા માગી લાવી ગુજરાન ચલાવતો અને સંતોષ માનતો ને તેની સ્ત્રી કેસર પણ તેવીજ પવિત્ર હતી તેને એક નનુભટ્ટ નામનો પુત્ર હતો, નનુભટ્ટ જ્યારે બાર વરસનો થયો ત્યારે પ્રેમભટ્ટ કે જે તેનો પીતા ક્ષય રોગમા આજારીથી મરણ પામ્યો, તેથી ઘરનુ ખર્ચ તેને માથે આવી પડ્યુ, ને બીલકુલ ભણ્યો નહોતો; તેથી તેણે નિર્વાહ કરવાના ઉપાય શોધવા માંડ્યા. પછી તેના પડોશીઓએ વારે વારે ટોકીને તેને ભણવાની સમજુતી આપી; તેનું લગન તેના પીતાએ જન્મથીજ કરી રાખ્યું હતું. છોકરાએ પરદેશ ભણવા જવાનો નિશ્ચય કર્યો અને સગા વિગેરેની રજા લઇ વિદેશનો રસ્તો પકડ્યો, કેટલેએક દીવસે તે ઉજીયાપુર નામના શહેરમાં આવી ચડ્યો, ત્યા એક પંડિત સોમેશ્વર નિશાળ ભણાવતો હતો તેની પાસે આવી પૂછ્યું જે હું બ્રાહ્મણનો દીકરો છુ આપ મને ભણાવશો ? પંડિ-

તણીએ તેનું નામ ઠામ, જાત વગેરે પુછી, તો દૈવયોગે તે તેનો જમાઇ નિકળ્યો, તેઓ એક એકને ઓળખતા નથી તેનું કારણ તેમનો ઘણા વર્ષ પર સંબંધ થયેલો હતો. પંડિતે જાણ્યું કે જો હું જાહેર પડીશ તો તે મારે ઘેર ભણશે નાહ, માટે એને અજાણમાં રાખવો તેથી તેણે પોતાના ઘરમા કોઈ ને પણ વાત કહી નહિ પણ તે ઓળખાય નહિ તેની જુક્તિ કરી પંડિતે કહ્યું કે તારૂં તારા ગામનું અને તારા બાપનું નામ ફેરવી આ ગામમા રહે તો હું તને ભણવું તે ગરજુ વિદ્યાર્થીએ કબુલ કર્યું, પછી પોતે વિદ્યા ભણાવવા માડી પંડિત સોમેશ્વરની પૂત્રી જે ગુણસુંદરી હતી તે પણ ભણતી હતી બંને જણા થોડી મુદતમા ભણીને તઈયાર થયા, નાનુભટ જે પ્રથમ મૂર્ખ હતા અને કાના માત્રનુ ઠીકરૂં નહોતો જાણતો તે આ વખતે મોટા પંડિતોની સાથે વાદવિવાદ કરે એવો પરાક્રમી થયો અને શાસ્ત્રમા અન્વય કરવા લાગ્યો

ગુરૂ, રાજા કીર્તિસિંહ પાસે રોજ કથા વાચવા જતો હતો. એક વખત તે ગામડે જવા તઇયાર થયો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે રાજા કીર્તિસિંહને ત્યા હું કથા વાચવા કોને મોકલીશ? પછી તેને યાદ આવ્યું કે હવે મારો જમાઇ નનુભટ શક્તિવાન થયો છે, તેને મોકલીશ. પછી તેને રાજ્યસભામા કથા વાચવાનું ભળાવી પોતે પરદેશ ગયો. નનુભટ બીજે દિવસે કથા વાચવા ગયો. તેની સ્ત્રી-પંડિત સોમેશ્વરની દીકરી ગુણસુંદરી પણ કથા સાંભળવા દરબારમા ગઈ, નનુભટ કથા વાચતો હતો તે વખતે તેની વિદ્વતા જોઇ પંડિતજીની પુત્રીનું ધ્યાન તેના ઉપર ઠરી રહ્યું તેથી તે બંનેની યુવાવસ્થા જોઈ રાજા કીર્તિસિંહને શક આવ્યો કે આ

અનેને કાંઇ લાગતાગ છે પણ ખરૂં જોતાં તેઓના મન સ્વચ્છ ગંગા-
જળ જેવા નિર્મળ હતા, કુકર્મનો તેના મનમાં ભાસ પણ નહોતો,
રાજા કીર્તિસિંહને જ્યારે એમ લાગ્યું ત્યારે તેણે પંડિત
સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુંદરીને બોલાવવાનો ઇરાદો કર્યો તે જેવી
ભણેલી હતી તેવી ખુબસુરત પણ હતી, તે દિવસે નનુભટ કથા
વાચીને ગયો, ત્યારે પેલી છોકરી ગુણસુંદરી પણ તેની સાથે
ઘેર ગઈ બીજે દિવસે નનુભટે પાછા આવીને કથા શરૂ કરી તે
વખતે પણ તેની મૃદુ વાણી સાંભળવાને છોકરી હાજરજ હતી
રાજા કીર્તિસિંહનું ધ્યાન કથા ઉપર બિલકુલ નહી હતું, પણ
કુકર્મ-કથા ઉપર લાગેલું હતું, જ્યા કથા વચાઇ ગયા બાદ પં-
ડિત પુત્રી ગુણસુંદરી મહારાજની વાસગ જવા લાગી, ત્યારે
રાજા કીર્તિસિંહને કામદેવે સંતાપ્યો તેણે પોતાની ખાનગી દા-
સીને ચેતાવી કે તેને રાત્રે અહી આવવાની સુચના કરે, દાશીએ
પંડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુંદરીને જણાવ્યું ત્યારે તેના મનમાં
તરેહ તરેહના તર્ક ઉત્પન્ન થયા અને વણો શોક કરવા લાગી
તેણે ધાર્યું કે રાજા કીર્તીસિંહની દાનત બગડી જણાય છે. તેમ
જો હું જઇશ નહિ તો ગુસ્સે થશે અને રાજા છે તે ચાહે તેમ કરશે
શું કરવું તે તેને સુઝે નહી ત્યારે તે પોતાની એક ચતુર પ્રિયકર
સખી ચચળમતિ હતી તેને ઘેર ગઈ અને તેને અથથી તે ઇતિ
સુધી માંડને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી સખી ચચળામતિએ
તેને હિમ્મત આપી અને બોલી બેહેન! જરા પણ ઘભ્રાશ
નહી તે પીટયો શું કરનાર છે? હું તને એક નીશાનીવાળી દવા
આપુ છું, તે તું પાનમા ઘાલી ખવરાવજે કે, તે પછી લકુજ બની
જશે અને તેને કોઈ પણ વાતનુ ભાન રહેશે નહિ તે સાભળી પંડિત

પુત્રી ગુણસુંદરી પ્રસન્ન થઈ અને સખી ચચળમતિએ દવા આપી તે લેઇ ઘર આગળ આવી તે દિવસ સાંજરે પંડિતજી સોમેશ્વર પણ ઘર આગળ આવ્યા, જમ્યાબાદ સંધ્યાકાળે છોકરીએ વિચાર્યુ જે મારા બાપને કહું એમા પણ માલ નથી પણ હું રાજા કીર્તિસિંહને ત્યા જાઉં, ત્યા નિર્દોષ થઇ પાછી આવું તેનો સાક્ષી હોણ ? માટે કોઇને સાક્ષી તરીકે સાથે લઇ જાઉ તો ઠીક એવો વિચાર કરી પોતાના પિતા સોમેશ્વરને કહેવા લાગી. પિતાજી મારે અત્યારે મહાલક્ષ્મીની પુજા કરવા જવુ છે માટે કોઈ વિદ્યાર્થીને મારી સાથે મોકલો, તેનો બાપ ઘણો સમજુ ને અક્કલવંત હતો, તેણે વિચાર્યું જે છોકરી ઉમ્મર લાયક થઇ છે, માટે તેની જોડ કોઇ વિદ્યાર્થી મોકલુ તે ઠીક નહી પણ આપણા જમાઇ નનુભટને મોકલુ એટલે કોઇ દોશ નહી. એવા વિચારથી તેણે નનુભટને તેની સાથે જવા હુકમ કર્યો નનુભટ તેની સાથે ગયા પણ જે રસ્તે મંદિર હતુ તે રસ્તો મુકી તેબાજે રસ્તે ચાલી, નનુભટના મનમા અનેક તરંગ આવવા લાગ્યા કે મંદિર તો પેલી તરફ હતું તે આ આમ કયા જાય છે ? પણ કદાચ બીજે કામ હશે ત્યા થઇને જવાની હશે એમ વિચાર કરે છે એટલામા છોકરીએ રાજ્ય મહેલનો રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે તો તેને ખબર પડી કે આ ચરીત્ર કેવા છે ? મહાલક્ષ્મીનુ નામ દઈ રાજ્યમહેલમા જાય છે પણ મેં આપણા ગુરુની પુત્ર છે, તેથી બોલવું નહી જે થાય તે જોયા કરવું છે.કન્યા તેને ઉપર લઇ અને નીસરણી આગળ ઉભી રહી કહ્યું-જે તું અહિં ઉભો રહેજે, અને ઉપર શું શું થાય છે તે જોતો રહેજે બ્રાહ્મણપુત્રી ઉપર ગઈ, ત્યા રાજા કીર્તિસીંહ તેની વાટજ જોતો હતો તે ઉભો થયો

અને સન્મુખ આવ્યો. ડોકરીએ મિથ્યા હાવભાવ કરીને પેલું નીશાનવાળું પાનનું બીડું તેને આપ્યુ તે રાજા કીર્તિસિંહ ઘણા હર્ષથી ખાઇ ગયો! અને તેનો આતુરતાથી હાથ ઝાલવા આવ્યો. બાઇએ છણકાથી કહ્યું મહારાજ! આકળા શુ થાઓ છો? ધીમા પડો, આખી રાત તમારી છે, એમ કરતા કીર્તિસિંહને નીશો ચઢ્યો ને ધબદઇ પલગમા પડ્યો તેવીજ પડિતની પુત્રી ગુણસુંદરી દાદર ઉપર આવી જુએ છે તો નિસરણીમા વિદ્યાર્થી ઉંઘી ગયો છે? ગુણસુંદરીએ રાજા કીર્તિસિંહને બીડુ આપ્યુ તે જોયુ, પણ તે પછી નનુભટને ઝોકું આવ્યુ ને ઉંઘી ગયો પેલી ગુણસુંદરીએ આવી હાક પાડી કે મહારાજ ઉંઘો છો કે શુ? તેવોજ તે ઝબકીને જાગી ઉઠ્યો અને આસપાસ જોવા લાગ્યો નિદ્રાગત થયા પછી સાવચેત થઇને તે કુવરીને સાથે ઘેર આવ્યો. તેણે રસ્તામા આવતા વિચાર કર્યો કે આ ગડ રાજા કીર્તિસિંહની સાથે બગડેલી છે, પણ આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, માટે તે વાત જાહેર પાડવી નહી તોપણ બાપ પુત્રીનુજ તાણશે ને હું ફજેત થઇશ એમ જાણી અણ સમજતા પુરુષ માફક ને મુગો રહ્યો

કેટલાએક દિવસ વિત્યા પછી પડીતે વિચાર્યું કે હવે આપણો જમાઈ નનુભટ ભણી ગણીને હુશીઆર થયો છે, માટે તેને વિદાય કરવો પછી તેણે તેને બોલાવ્યો અને કહ્યું મહારાજ! હવે તમે હોશીયાર થયા. માટે તમારૂ ઘેર જઈ સગાવહાલાનો ભેગા થાઓ (હજુ સુધી તેને પોતાનું સગપણ બતાવ્યું નહી) જમાઈ ગુરુ સોમેશ્વરને વદન કરી તેમની આજ્ઞા લઈ પોતાના ગામમા ગયો તે ઘણે વરસે આવ્યો તેથી તેના સગાવહાલા આડોશીપાડોશી વિગેરે મળવા આવ્યા અને ગામમા વાત ચાલી કે

જમાઈ નનુભટનો છોકરો ભણીગણી હોશીયાર થઈને આવેલ છે. પછી તેના પાડોશીઓ વિગેરે કહેવા લાગ્યા જે હવે તો તમારી સ્ત્રીને તેડવા જાઓ. નનુભટ કહે આવ્યા તો હમણા ને વળી સ્ત્રી શી ! પછી બે ચાર મહીના કેડે બહારાજ પોતાના એક બે સગા સાથે લઈ ને સાસરે પોતાની વહુને આણુ વાળવાને ગયા અને જે ગામમા પોતે ભણવા ગયો હતો ત્યાંજ આવ્યા ત્યારે તેને વિચાર થયો કે અલ્યા ? આ ગામમાજ જ્યારે આપણું સાસરૂં છે ત્યારે આટલા દિવસ આથડ્યા પણ ખ્યાલજ નહી જ્યારે ગાડી પંડીત ' સોમેશ્વર, ના ફળીયામા આવી ત્યારે તેને વિચાર થયો કે પંડીત સોમેશ્વરને ઘેર તો મારૂ સાસરૂ નહી હોય ! કેમકે આ શેરીમા કોઇ બીજી જાતનું રહેતું નથી એટલામા પંડીત સોમેશ્વરને ખબર થઈ, ને તેઓ બધા સામા લેવા આવ્યા ત્યારે નનુભટને ખાત્રી થઈ કે એજ મારૂ સાસરૂ છે, પણ તેના મનમા હર્ષને બદલે દીલગીરી પેદા થઇ કેમકે આ વખતે તને પેલી રાજા કીર્તિસીંહની વાતનુ ભાન આવ્યુ અને જાણ્યુ કે રંડા તો મહા લુચ્ચી છે, તે રંડીબાજી પાછળ ભટકીયા મારશે ને ખુણા શોધતી ફરશે. એટલામા બનેની અરસપરસ આખ એકઠી થઈ તે જોઇ છોકરી નખે ભોય ખોતરવા લાગી તે વિચારે છે કે હાય ! હાય ! હું એનેજ સાથે લઇને રાજા કીર્તીસંહને ઘેર ગઈ હતી, તે તે કેમ ભુલ્યા હશે ! ઇશ્વરે તો ત્યા મારો રાખ્યા પણ કદાચ મારા ઉપર વાહણું આવી પડ્યુ હોત તો મારી શી વલે થાત ? એમ બન્નેના મનમા ઉલટ સુલટ વીચારો થવા લાગ્યા, પંડીતે જમાઈ નનુભટનો ઘણો સતકાર કર્યો અને બે ચાર દિવસ રાખીને પોતાની દીકરી ગુણસુંદરીને આણું વાળી વળાવી. પોતાની સ્ત્રી

ગુણસુંદરીને વ્યભીચારના દેખાવનું જે આ મહારાજની આંખમા હતું, તે તે આને કદી લઈ જાત નહી પણ પોતાનો નસીબે સો મેશ્વર ગુરુ છે એ ગુણ તેને યાદ આવ્યો અને તેજ કારને તે લાચારીએ તે પોતાની સ્ત્રી ગુણસુંદરીને સાથે લઈ ગયો આ પોતાને સાસરે આવી હમેશા પતિની આગનામા રહી અને સવાર પડે પુજા ઇત્યાદી જે પોતાનું નીત્ય નિયમ હોય તે કરતી ન જોઈ નનુભટનું ચીત હમેશા ચિડાઇ જતું, કેમકે રાજા કર્તિસિ-હની વાતથી તેના રૂપરથી તેનો ભરોસો ઉઠી ગયો હતો તેણે તેના આવા ઢોંગ જોઈ મર્મમા તેનું નામ શુદ્ધસુંદરી પાડ્યું જ્યારે જ્યારે બોલાવવી પડે ત્યારે તેજ નામ વાપરવા લાગ્યો. સ્ત્રી ઘણી ચતુર હતી તેને આ મર્મહીન સમજતા વાર લાગી નહી તેણે તરતજ ધાર્યું કે પેલી વાતથી મારા ધણીના મનમા વહેમ પેઠો ગયો છે, માટે કોઈપણ પ્રકારે મુક્ત કરવો જોઇએ, એ જાણે છે કે રાજા કીર્તિસિંહ બાર કરનારીને બોલાવે છે તેમ મને પણ બોલાવી હશે, ને હું પરગજનના હાથથી બચી ઉગરી એને સમજાવતા એ સમજશે નહી માટે કેઇ યુક્તિપ્રયુક્તિથી હવે એનો મર્મ ઉતારી ને સમજાવવો જોઇએ.

ગુણસુંદરીએ બે ચાર દિવસ વિત્યા કેડે ચારત્ર કરી પોતાના સ્વામી નનુભટને કહ્યું જે મારા પિયરથી સદેશો આવ્યો છે અને મારા પિતાએ મને તેડાવી છે માટે આપની રજા હોય તો જાઉં બ્રાહ્મણ તો તેને જોઇનેજ કાયર હતો અને જોઈતું હતું પણ એટલુંજ. તે બોલ્યો જે શુદ્ધસુંદરી સુખેથી જાઓ, મને કશી હર-કત નથી, તમારા ધ્યાનમા આવે તેમ કરો એમ કહ્યું કે સ્ત્રીએ ઉઠીને પોતાના બે લુગડા જે લેવા હતા તે લીધા અને દરવાજા

બહાર નીકળી બીજે દરવાજે થઇ પાછી શહેરમાં આવી ને કોઈ વાણીયાને ઘેર જઇ પોતાના કડલા વગેરે મુકી લાવી રૂપીઆ ૫૦ ઉપાડયા તેણે એક ઘર ભાડે લીધુ અને પોતાની હજુરમા બે દાસીઓ રાખી, અને કોઇ બ્રાહ્મણને ઘેરથી શ્રીમદ ભાગવતનુ પુસ્તક લેઈ આવી પોતે સફેદ વસ્ત્ર પહેરી ભસ્મ અને રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરી, કોઇ અવધુત યોગીણી બની કેશપાશ છુટા મેલી રાત્રીના સમયે ઓટના ઉપર કથા વાચવા લાગી જેમ જેમ લોકોને ખબર પડતી ગઇ તેમ તેમ હજારો માણુસ આવવા લાગ્યાં. આખા શહેરમા વાત ચાલી કે કોઈ બાઇ અવધુત રૂપની જોગણી આવી છે, ને રાત્રે કથા કરે છે અને દિવસના ઘર બંધ કરી પડી રહે છે તેની કથા કરવાની છટા એવી તો છે કે તે સાભળતા વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયા સિવાય રહે નહી એવી વાતો સાભળી દિવસે દિવસે લોકોનો વધારો થવા લાગ્યો તે વાત તેના પતિએ પણ સાભળી અને પોતે કથા સાભળવાને મસે પણ ત્યા આવ્યો અને વેગળો જઈ સાભળવા બેઠો જોગણી ગુણસુદરીએ દીઠો જે મારો સ્વામી આવ્યો તો ખરો, ત્યારે તો વિદ્વતાની વધારે ચપળતા ચલાવવા લાગી, અને પુસ્તકમાથી બીજે કયાય નજર બહાર કાઢીજ નહી. નનુભટ વિદ્વાન હતો, તેણે જાણ્યુ કે આ કોઇ પૂર્ણ વિદ્વાન છે તે ધીરે ધીરે ખસતો ખસતો જોગણી ગુણસુદરીની પાસે આવ્યો અને હાથ જોડી બોલ્યો, જે હુ પણ આપની કૃપાથી થોડોક વિદ્વાન છુ માટે જો વાદ કરવાને આપ એકાતમા આવવા દેશો તો ઉપકાર થશે, જોગણી ગુણસુંદરી બોલી હુ પરપુરૂષનો સગ કરતી નથી, તેમ તેની સાથે એકાતમા વાત પણ કરતી નથી. નનુભટે કરગરીને કહ્યુ

કે આજ મારી થોડીક વિદ્વતા જુઓ જોગણીએ કહ્યુ ઠીક કાલે આવજો કથા થઇ ગઇ પછી સાકરનો પ્રસાદ વહેચાયો અને લાગલીજ ઘરમા જઇ કમાડ વાસી દીધા. પંડિતે તેની ચિકિત્સા જોઇ ખ્યાલ કર્યો કે નક્કી આ કોઇ મહા પ્રતાપી જોગણી છે બીજે દિવસે પોતે બની ઠની પંડિત જોગણી ગુણસુંદરીના ઉતારા પર ગયો. કમાડ ઠોકયા એટલે દાસીએ ઉઘાડીને અંદર લીધો. પછી વંદન કરીને પોતે બેઠો. જોગણી ગુણસુંદરી વાતચીત કર્યા પછી બોલી–મહારાજ, મારે અહિયા રોજ એક બ્રાહ્મણ જમાડવાનો નિત્ય નિયમ છે માટે આપ પ્રસાદ લેશો કે ? બ્રાહ્મણ—બોલ્યો પ્રાસદ શુ છે તે નહી લઇએ ! અમારો તો ધર્મજ છે, ને તે આપ જાણો છો તે સાભળી જોગણી ગુણસુંદરીએ એક વાસણમા ચોખા ઘાલી તેને આપ્યા. તેણે કહ્યુ કે આ ચોખા છે તે તમે રાંધો એટલે હું તમને દુધને સાકર આપુ છુ તે જમજો બ્રાહ્મણ કહે ઠીક પછી પોતે ચોખા લઇને રાધ્યા એટલે જોગણી ગુણસુંદરીએ દુધ ને સાકરની તાંમળીઓ આપી દાસીએ માજીને પાણીનો કળસ ભરી આપ્યો મહારાજ ઉભા રહો પ્રથમ મારા હાથના બે કોળીઆ જમો, પછી તમારે જમવું હોય તો જમજો મહારાજ ચમકીને બોલ્યા કે એમ શુ ગાડુ ગાડું બોલો છો ? તમારા હાથનુ તે જમાય ? તમે જોગી ને અમે બ્રાહ્મણ, માટે એમ તે બને ? જોગણી હાવભાવ કરી બોલી ત્યારે તો તમે વિદ્વાનજ નથી અને મે તમારી પરીક્ષા જોઈ વેદમા શુ કહ્યુ છે તેનો વિચાર કરો, એમા તો "સર્વ જગત સરખુ ગણ્યુ છે મુર્ખ હોય તે ભિન્ન ભિન્નતાનો વિચાર રાખે છે માટે તમે વિદ્વાન છતા ડરો છો શુ ! બ્રાહ્મણ તેના આગ્રહના અણસારાથી અને હાવભાવના અમૃતમય વેણુથી

લોભાઇ ગયો અને તેના ઉપર આશક પડયો. તેણે બીજા કાર્યની આશાએ તેના હાથનુ પણ જમવાનુ કબુલ કર્યું. અને પોતાનુ મો ફાડયુ તેણે વિચાર કર્યો કે અહી કોણ જોવા આવે છે ? કામની લાલચે બ્રાહ્મણને ભ્રષ્ટ કર્યો પોતે આડુઅવળું જોઇને જોગણી ગુણસુંદરીએ બે ચાર કોળીયા ખવરાવ્યા તે ખાઈ લીધા અને પછી બાઈનો ભાત હાથે જમ્યો. જોગણી ગુણસુંદરીએ દાસીને સાન કરી નાખી કે બ્રાહ્મણ જમી રહે એટલે દક્ષણા આપીને એકદમ કાઢી મેલજે તનુભટ જમી રહ્યા અને બુગદા પહેરી બેસવાનુ કરે છે એટલામા દાસી આવી તેણે તેના જમણા હાથમા રૂપીઓ ૧ તથા પાન સોપારી આપીને કહ્યુ કે મહારાજ હવે આપને રજા છે મહારાજે જાણ્યુ કે જે બે ઘડી જોગણી સાથે મોજ માણીશુ તે વિચારથી બોલ્યા, જાઉંછુ છીએ જરા બ્રાહ્મણ અકળાય છે તેને બેસવા દે દાસી કહે, મહારાજ, ઘેર બેસજો. બાઈની સુવાની વખત થઈ છે, વિચાર છે કે નહી એમ કહી ધકકો મારી વિદાયગીરી આપીને બારણા વાસી દીધાં. મહારાજ રસ્તામા પસ્તાવા લાગ્યા કે રાંડે છેતર્યાં, વટલાયા અને કાર્ય તો કશુ બન્યુ નહી !

બે દીવસ વિત્યા પછી જોગણ ગુણસુંદરીએ પોતાનો ઢોંગ છોડી દીધો અને પ્રથમના જે વસ્ત્ર હતા તે પહેરીને બીજે દરવાજે થઈ શહેરમા પોતાને ઘેર આવી. બ્રાહ્મણે વેગળેથી પોતાની સ્ત્રીને આવતી જોઇ તેવો તે ચીડાઇને કરડાકીમા બોલ્યો આવો આવો શુદ્ધસુંદરી ! તો પણ કાંઈ બોલી નહિ, જાણે કે જાણતીજ નથી. બીજે દીવસે પાણી ભરવા ગઇ, ત્યાથી આવી ઉમરા ઉપર ઘડો પછાડી બોલી-બળ્યો મારો અવતાર ! અને ફુટયુ મારૂ

નસીબ? મારો તે અવતાર છે? કોણ જાણે પુર્વે શાને પાપ કર્યં હ આ પતિની સાથે પાનુ પડ્યુ છે હું તો સુકી ભટુ બળી જાઉ છુ ને જો ધરતી માગ આપે તો એમને એમ અંદર સમાઇ જાઉ! તે સાભળી ધણી ચકીત થયો કરગરી કરી પુછવા લાગ્યો કે શુદ્ધસુદરી શુ છે? જરા કહો તો ખરા. તેમ તેમ સ્ત્રી વધારે વધારે કોપી ને બોલવા લાગી તે ગુસ્સો કરી બોલી-તમને તે લાજ હશે કે નહી? અને વગણમા રહેવુ છે કે નીકળી જવુ છે? હુ દસ દીવસ માટ પીયરમા જઇ આવી એટલામા તમે શો ગજબ કર્યો? હાય! હાય! આટલો વિચાર ક્યા ગયા? હવે આ પૃથ્વી શેના આધારે રહેવાની છે? હુ કુવા ઉપર ગઇ ત્યા મને લોકોએ વીખી નાખી છે અને ગામમા હો હો થઇ રહી છે આપણો તો બ્રાહ્મણનો અવતાર તો ઘેર ઘેર ભીક્ષા માગવા જવુ પડે તે હવે તમને કોઈ ઘરમા પગ પણ મુકવા ન દે એવુ છે? બ્રાહ્મણ ગભરાઇને બોલ્યો—શુદ્ધસુંદરી કહો તો ખરા થીને પડ્યા—ગભરાઓ છો શુ કરવા? અમે શો ગજબ કર્યો શુદ્ધસુદરી કહે આવી તે ગજબ કેવો કરવો હતો (જરા ધાટો કરીને) પેલી તરકડી જોગણ થઇ થોથા વાચી લોકોને સમજાવતી ફરે છે તેના હાથથી જમી આવ્યા? તે સાભળી મહારાજ ગેંગ્યા ધીરી રહે ધીરી! ઘરમા આવીને કહે કોઇ સાભળશે બાપડી કહે હજુ તો સાભળવાનુ બાકી દેખાય છે? ધરમ તો ન રાખ્યા તો દીસ્તો રહ્યા પણ જરા લોકની તો લાજ રાખવી હતી એ તે તમને કેવી ક્યાથી મતી સુઝી તે વખતે તમારૂ જ્ઞાન ક્યા ગોયુ ખાઇ ગયુ? ગામના ને નાતના લોક ફટફટ કરે છે અને નાતના પટેલોએ તો નિશ્ચય કર્યો છે કે ન્યાતબહાર મુ-

ત્યા માટે જો કોઈ પાસે હોત તો ઝખ મારીને સમજાવ્યું નનુ-ભટનો નાદ ઉતરી ગયો ને તે બીચારો આભો બની ગયો અને ત્યા આગળ તે બોલ્યો—હા હા તું કહે છે એ ખરી વાત છે પણ એવું કરવું કેમ? લે આ પચાસ રૂપીઆ અને ... પટેલને સમજાવી આવ કે આવું તેડુ વેતરે નહી સ્ત્રી રૂપીઆ લ- ચાલી ને જેને ઘેર કડલા મુક્યા હતા ત્યા આવી અને રૂપીઆ આપી કડલા લઇ ઘર તરફ પાછા વળ્યા પછી તેના ધણીને સમજાવ્યુ કે હુ ઠેઠ પટેલ પાસે જઇ આવી ને રૂપીઆ દાખી આવી તે તો એટલા નહોતા લેતા પણ માગ પીયરના સગા નીકળ્યા તેમને શરમાવીને કહ્યુ ત્યારે પત્યુ. હવે ફરીથી આ-પનું નામ નહી દે પણ માગ આગળ પાણી લ્યો કે હવે ફરીથી એવે ઠેકાણે જાઇશ નહી મહારાજે કબુલ કર્યું અને સમ ખાધા કે કોઇપણ દીવસ હવે હુ એવા ઠેકાણા ઉપર જાઇશ નહી. ત્યારે ત્રીએ નનુભટની સ્ત્રી શુદ્ધસુંદરીને બીજા ચાળા ચટકા કરવા ભુલી ગયા અને ઉલટો તેનો હમેશનો દમાએલો રહેવા લાગ્યો ત્રીએ કેટલાક દીવસે પોતાની પવિત્રાઈ દેખાડવાને પોતાની ઓરડી જુદી રાખી, પણ બ્રાહ્મણની આજીજીથી તે કામ બંધ કર્યું કેટ-લાક દીવસ પછી તેણે પોતાના પતી આગળ પડદો ખોલી કહ્યું—સ્વામીનાથ! જે જોગણ થઈ ધોળા વસ્ત્ર પહેરી કથા વાચતી હતી અને તમે મારા હાથનું જમી ગયા હતા ત્યાં તમારો અર્થ સર્યો તેવો પણ ગજા કીર્તસિંહનો સર્યો હશે, જો મારો ગમાડવાનો વિચાર હોત તો હું તમને શુ કરવા નિસર-ણીમા રાખત?

વારતા ૫ મી.

કોડીલાલ અને ચતુરા.

વર્ધમાન નગરમા આણંદ કરીને એક નગરશેઠ રહેતો હતો જેને અપાર વઇભવ અને અસંખ્ય સોનામહોરો અને રત્નનો બેશુમાર ભંડાર હતો પરંતુ એને પુત્રની ખોટ હતી. દુનીયામા સર્વ સુખ ભાગ્યેજ મળે છે કહેવત છે કે રોટી ત્યા ચોટી નહી ચોટી ત્યા રોટી નહી એ પ્રમાણે આ શેઠને પણ હતું કેટલાએક દીવસો પછી અનેક દેવ દેવીની બાધા આખડીથી તે શેઠને એક કન્યા અવતરી તે કન્યાનુ સ્વરૂપ એવું તો સરસ હતું કે સાક્ષાત મુર્તિમતી રતી જ હોય, જેવી તે રૂપાળી હતી તેવીજ તે શરીરમા પણ સઘળા અવયવોથી ભરપુર અને ખોડખાપણ વગરની હતી શેઠ તેને પુત્રની માફક લાડથી ઉછેરવા લાગ્યા અને તે જ્યારે પરણવા લાયક ઉમરે પહોચી ત્યારે તેના પીતાએ વઇભવમા અને કુળમા પોતાની બરોબર બીજા શહેરમા એક શાહુકારને કોડીલાલ નામનો પુત્ર હતો તેની સાથે તે કન્યાને પરણાવી ને જમાઇને પોતાનો ઘર જમાઇ કરી રાખ્યો કોડીલાલ પોતાના સસરાના ઘરમા રહી અનેક પ્રકારના આહાર વિહારમા મોજમજા ભોગવવા લાગ્યો તે પોતાની નવયૌવના પ્રાણવલ્લભા સાથે નવા નવા વિલાસ અને રંગભોગ ભોગવતો હતો.

એક વખતે બીજા દેશમાથી કેટલાએક વેપારીઓ ધન કમાવા માટે બીજા દેશમા જવાને ત્યા આવેલા તેને જોઇ કોડીલાલને પણ ધન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થઇ પોતાના સસરાની આજ્ઞા લઇ ને પણ તેઓ સાથે સમુદ્રપાર મુસાફરીએ ગયો, પતિ

પ્રદેશ ગયા પછી એક સમયે તરૂણાવસ્થામા અવેલી કેડીલાલની વિલાસપાત્ર આ ચતુરા, માળની અગાસીમા પોતાની પ્રિય સખીઓ સાથે ચોપાટ ખેલવા લાગી એવામા તે ખીલતી ગુલાબી કળી સરખી ચતુરાચિત મતી જ્ઞાતયોવના મુગ્ધા વિપરીત બતિવાત થઈ અર્થાત શુદ્ધમતી કોપાયમાન થઈ હોય તેમ દુર નાશી ગઈ અને જાણે કોઇએ એ ચપળાને છેતરી હોય તેમ તે સ્ત્રીને વિપરીત મતિ વિચાર શુન્ય-મુઢ બની ગઇ અને તે પોતાના મનમા ઉત્પન્ન થયેલા કામાગ્નિને રોકી શકી નહી એ વખતે તેનુ શરીર અત્યત કપવા લાગ્યુ કામવિકારથી નાવનુ લખલખુ ભરાઈ આવ્યું હોઠ શીક્કા પડી ગયા ગળે શોષ પડ્યો, ઉદાસીનતા સર્વાંગે વ્યાપી રહીને તુરતજ ચોપાટમાથી ચિત્ત ચોગઇ ગયુ આવી તેની સ્થિતિ જોઈ કટિમા પહેરેલી કટીમેખલા ઝણુઝણાટ કરી તેને બોધ આપવા લાગી કે અરે ચપળા તુ તારા શિયળવ્રતનો ભગ કેમ કરે છે ? નદી જેમ પોતાની મર્યાદારૂપ કિનારાનો નાશ કરતી નથી, તેમ તારે કુળની મર્યાદાનો નાશ કરવો ઉચિત નથી આ વિચાર એક ક્ષણ મનમા રહ્યો પણ તેટલામા તો કામદેવે પુષ્પ બાણ એવા તો જેરમા સચોટ ફુમળી જઇ.એ માર્યું કે તે સુવાસત વનની લપટની ઝપટમા સપડાઈ ગઇ ને તે સાથે ભાન વગરની થઈ પડી તરતજ કામાતુર બનેલી ચતુરાએ પોતાની એક અંતરગ સખીને બોલાવી એકાતમા લઇ જઇ પહેલા રસ્તા ઉપર જનારા પુરૂષને બોલાવીને કહ્યુ કે એ રૂપાળા તરૂણને તેડી લાવ મારાથી એના વગર રહેવાય તેમ નથી જો એ કામદેવની મુર્તિ મને મળશે નહી તો હુ વિરહાનળમા બળી જઇશ કામનો વિકાર ઝેર જેવો સખત છે તેને કોઇકજ

તરૂણી રોકી શકે છે, કામાગ્નથી ઉત્પન્ન થતા સર્વ પ્રકારે વશ થયેલી ચતુરા, આ વખતે પોતાના મનને કબજે રાખી શકી નહી બાઈની આવા થયેલી જોઇ તે અધમ સખી તરતજ નીચે ઉતરી, રસ્તા ઉપરથી તે કામદેવને તેડી લાવી એ જાર પુરૂષે સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી ચતુરાને કામ કેલીથી—સુરત વિલાસથી સહજ પ્રેમ દાખવી, શાંત અને રૂડું ભાષણથી જ વળી પરીહાસ વચનથી અત્યંત રાજી કરી વશ કરી લીધી પછી તે હમેશા તેની જોડે એજ પ્રમાણે રંગભોગ ભોગવવા લાગ્યો

પરદેશ ગયેલો તેનો પતી કોડીલાલ કે જેનો પ્રેમ પોતાની પ્રીયામા સચોટ હતો એ રાત્રી દીવસ પ્રીયા પ્રીયાજ જપતો પરદેશમા જઈને અપાર ધન કમાયો, ને એમ પરદેશમા રહેતા ઘણા દિવસ વિતી ગયા એક વખતે શરદ રૂતુમા તે એકાંતમા સુતો હતો તેવામા ચતુરા તેને સાભરી આવી તે તત્ક્ષણે તેને પોતાની પ્રાણ સમાન સ્ત્રીને મળવાની અતિ ત્વરીત ઈચ્છા થઈ પોતાનો સર્વ ધંધો આટોપી દઈ, કેટલાએક વહાણોમા માલ ભરી તે પોતાના સસરાના શહેર તરફ પાછો વળ્યો વહાણો સફર કરતા પોતાના નગર સમીપ આવી નીકળ્યા કે વહાણમાનો સઘળો માલ નાખવાને સોપી, પોતે શહેરમા દાખલ થયો એ દીવસે સસરાના ઘેર મહોત્સવ હોવાથી સઘળા કુટુંબીઓ તેમા રોકાઈ ગયા હતા એમા તે દાખલ થયો. કોડીલાલના આવવાથી સર્વ કુટુંબીઓ રાજી થયા. પણ ચતુરા ઘણી નીસ્તેજ થઇ ગઈ તે બેબાકળી થઇ ફરવા લાગી તેના મનમા તો તેનો યાર રમી રહ્યો હતો તેથી આ નવુ લફરૂ આવ્યુ તે તેને કટકરૂપ પડયુ એમ કરતા રાત્રી પડી ને શણગારેલા શયનગૃહમા કોડી-

લાલ ઘણુ ઉમંગભેર પોતાની પ્રાણવલ્લભાને મળવા ગયો ત્યાં ઉત્તમ સફેદ રંગના ઓછાડથી શય્યા પાથરી હતી. ઉમદા અત્તરો ને ધુપો તથા સુગંધી પુષ્પોની મધુર સુગંધ બહેકી રહી હતી ને ઝળહળતા જડેલા મણીઓ દીવાની ગરજ સારતા હતા આવા ઈંદ્રભુવન સરખા રતીમંદીરમા કોડીલાલ પોતાની પ્રીયાને પુર્ણ પ્રેમથી આલિંગન કરી શય્યા ઉપર બેઠો. પરંતુ તે ચતુરાને સર્વ કાળ સરખુ લાગતું હતું, તેનું તો ચીત પોતાના રાખેલા યારમા જ ચોંટયુ હતું ચતુરા પોતાની આંખો મીચી યોગની પેઠે ધ્યાન ધરતી શુન્યમુઢ થઇ પડી હતી, તે પળે પળે પોતાના માનીતા પ્રિતમનુંજ મનમા ચિંતવન કરતી હતી તે ક્ષણે ક્ષણે નિશ્વાસ મુકતી કે "હાય હાય ! હવે તેને ક્યારે મળીશ" કોડીલાલ તેને પ્રેમથી બોલાવી ચુંબન કરી નાના પ્રકારના શૃંગારના હાવભાવ બતાવી નમ્ર પ્રેમી વચનોથી વિનવી, તો પણ હવે તે આ એકની બે ન થઇ તેણે આ પોતાના સ્વામીને ઉત્તરજ આપ્યો નહી પણ ઉલટી ભયભીત થઈ હોય તેમ વારવાર હાફવા અને કંપવા લાગી. પ્રેમાતુર થએલા પતિએ તેના શરીર ઉપરના વસ્ત્રો ખેંચવા માંડયા ને બાથ ભીડવા માંડયો એટલે ચતુરા પોતાના અંગોને સંકોચતી દુર ખસી ગઇ કેમકે તેના મનમા તો પોતાના યારનુ ધ્યાન એક તાર થઇ રહેલુ હતુ મુઢ કોડીલાલ આમ નખરા કરતી પ્રિયા ચતુરાને મધુર વચનોથી બોલાવી પ્રણામ કરવા લાગ્યો, કે અરે પ્યારી ! આ તને શું થયુ તારા ઉપરતો મારી જીવનદોરી છે ને મને આમ કેમ તરછોડે છે. ? અરે મારી આંખની કીકી હૈયાના હાર મારા મૃદુ વચન માન્ય કરીને એક પ્રેમ ચુંબન તો લેવા દે ? આ દાસ ઘણી વાર થયા તારા

પ્રેમની આશાએ લટ્ટુ બની ગયો છે, તેને વગર કારણે નિરાશ કરી કોપવું એ તને ઘટીત છે યાર ? એ પ્રમાણે કોડીલાલે બહુ-વાર ચતુરાની પ્રાર્થના કરી તો પણ પરવશ પડેલા તેના અંત-કરણમા લેશ માત્ર પ્રેમાકુર ફુટયો નહિ, ક્યાથી ફુટે ? આવી રીતે ઘણા મુર્ખ પશુઓ પરપુરૂષથી આશક થયેલી સ્વપ્રિયા જે પોતાના તરફ ઉદાસી બતાવી દુર રહેતી હોય, તેને વશ કરવા અને તેની સાથે પ્રેમ કરવા વારવાર તેની પ્રાર્થના કરી લંપટ-પણુ દર્શાવે છે, પણ તેનુ કપટ ઠગી શકતા નથી આ બાબતમા કોઈ કહેશે કે કામદેવનો વાક છે, પણ તેમ નથી. તે બીચારો ત્યા તો પરતત્ર છે. ને કેટલેક અશે સ્વતત્ર છે. જેવો પોતાનો મનોવિકાર જે માટે કહેવત છે કે " સ્ત્રી રહે તો આપથી ને જાય તો સગા બાપથી " તે પ્રમાણે ઘણીવાર સુધી કોડીલાલ ચતુરાને વિનવી ને જ્યારે તે વશ નજ થઇ ત્યારે તે થાકીને નિરાશ થઈ બેઠો, પણ ચતુરાના મનને નિરાત થઈ નહી.

અર્ધી રાત્રી ગઈ ને હમેશનો સમય થયો એટલે ચતુરાને યાદ આવ્યુ કે હવે મારો વહાલો યાર ઉપવનના લતાકુંજમાં સં-કેતગૃહમા દાખલ થયો હશે પણ મારાથી ત્યા આજ જવાશે નહી તો તે મુજ વહાલાના શા હાલ ? હાય હાય ! હવે હું શું કરૂં ! એમ મનમા બોલી એકદમ મુર્છા ખાઇને પડી ગઇ. તે સન્મુખ બેઠેલા પતિને ઝેરના જેવો જોવા લાગી. પ્રેમાધ થયેલા પતિએ સારી રીતે આશ્વાસન કીધું ઘણી આજીજીથી મનાવવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ વ્યર્થ. તે પરપુરૂષ કામીનીએ માનેલા પોતાના પતિરૂપ યારને મળ્યા વિના તેના મનને શાત કેમ મળે ?

કોડીલાલ જ્યારે વિનય કરી કરીને થાકયો, ત્યારે સજ્યામા એક

તરફ સુઇ ગયો ને તરતજ નિદ્રાવશ થઈ ગયો પતિ જ્યારે ભર ઉંઘમા પડયો ત્યારે ચતુરાએ સોળ શણગાર સજી બનીઠની હળવે હળવે શયનગૃહમાંથી તૈયારી કીધી. તેના ઘરના સર્વ માણસો ઉંઘતા હતા. આગલી રાત્રીએ મહોત્સવ હોવાથી ઘણા માણસોની જાત્ર-આવમા એક ચોર ભરાઇ બેઠો હતો તે આ બન્ને સ્ત્રીપુરૂષને જાગતા જોઇ ખાતર પાડવા ફાવી શકયો ન હતો.

જ્યારે ચતુરા યારને મળવા આસ્તે રહી ઘરની બહાર નીકળી કે તેના ચરણના ઝાંઝરનો રણઝણાટ પેલા ચોરને કાને પડવાથી તે પણ તેની પછવાડે ગયો છુપાતો છુપાતો સ્ત્રી શું ચરીત્ર કરે છે ને કયા જાય છે તે, તથા તેના ઘરેણા છીનવી લેવાની આ સારી તક છે તેથી તે પણ પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

હવે પેલા વિહારના સંકેતગૃહમા શું શું થયુ તે સાભળો ચતુરાનો યાર હમેશની માફક દારૂ અને ગાજો પી, કેફમા બહુ લહુ બની પોતાની ઝુંપડીમાં બનીઠની બેઠો. ઘણી રાત્રી ગઇ તોય પણ પોતાની પ્રિયા આવી નહિ એટલે પેલો જાર વિરહાગ્નિથી બળતો મોટી ઉદાસીમા આવી ગયો ! ! તે ચંદ્રમાના કિરણોવડે બળી ભસ્મ જેવો થઇ ગયો છેવટે કામાગ્નિનો તાપ અને વળી મદ્યપાન એ બંન્ને કેમ જીરવી શકાય ? તેથી તે પ્યારીને મળવાની આશા મુકી દઇ એકદમ ગાડો બની બેભાન થઇ પડી ગયો.

જ્યારે ચતુરા પોતાના માનીતા યાર સાથે રતી સુખ ભોગવવા માટે ઘણા ઉમગમા ધસમસતી, તે ઉપવનમા તેની ઝુંપડીએ આવી કમાડ ઠોકવા માડયા. આમ આમ ઘણી વાર કરતાં તેના પ્રાણ સમાન યારે ન ઉઘાડયુ ને ઉત્તર પણ ન આપ્યો,

ત્યારે તે કાછ વાગી અંદર આવી જુએ છે તો તેનો પ્રિય પડેલો દીઠો. તેને ઢંઢોળી જગાડ્યો એટલે તે ગુસ્સામા બોલ્યો કે રાડ! આટલી મોડી કેમ આવી? જા તારૂં કામ નથી. અહીથી ભાગી જા, તો પણ વિષયાંધ ચતુરાએ બહુ કાલાવાલા કરીને કહ્યું કે હું શુ કરૂં? મારો પતિ આજરોજ પરદેશથી આવ્યો છે માટે વાર લાગી તે સાભળતા યારની આખમા ઝેર ભરાયું. ને તેના રૂવે રૂવા ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરી બોલ્યો કે જા રાડ તારૂં મો આજથી બતાવીશ નહી તો પણ કામાતુર થયેલી ચતુરા ફરી તેને આજીજીથી ભેટી ઉઠાડવા ગઈ, એટલે તેણે ક્રોધના ગુસ્સામા મારવા માડી તો પણ તેનાથી રહેવાયુ નહી એટલે જરા રહી પાછી વિનવવા જાય છે તેવોજ તે ક્રોધના આવેશમા આવી એકદમ પાસે પડેલા છરાવતી તેનુ નાક કાપી લીધુ તેવી તત્ક્ષણે તે મુર્છા ખાઇને ભુમીપર પડી થોડીવારે તેને ભાન આવ્યુ ને ઉઠીને વિલાપ કરવા લાગી અરેરે! ઓ દયાનંદ! આ મદભાગી દાસી તમારા મુખચદ્રને જોવા પાતને પણ તરછોડી, ગમે તેમ કરીને આવી, ને હાયરે! તમે મારૂ વિના અપરાધે નાક કાપી નકટી કરી હાય હાય! આપણે સાથે બેસી વિલાસ કરી રતિસુખ ભોગવી મોજમજા કરતા તેટલી પણ શરમ ન આવી? ઓ વહાલા, હવે જરા તો બોલો એમ કહી આલિંગન કરતી હતી

આવી રીતે તે અનાચારવાળી શિયળભગવાળી સ્રીને તેના અવિચારી કૃત્યનુ ફળ મળ્યુ તે પછી ગભરાઇને તે ત્યા ઝટપટ પોતાના બાપને ઘેર જવા નીકળી રસ્તામા પેલો ચોર જે પ્રથમથીજ આ સઘળો તમાસો જોતો હતો તે તેની પુંઠે પડી કહેવા લાગ્યો કે, તું કોણ છે ને કયા જાય છે ચતુરા એનો ગભરાટમા

ને નાકની વ્યથામા કાઇ આપી શકીજ નહી એટલે ચોર તેને ધમકાવી લુગડા ઘરેણા ઉતારી આપવા કહ્યુ કે તરતજ તેને તાબે થઈ સર્વ ઘરેણા ઉતારી તેને આપી દીધા અને પોહાટવાનો વખત નજીક આવવાથી તે તુરતજ પોતાના બાપને ઘેર ગઇ. ને પતિ સુતો હતો ત્યા જઇ સુતી થોડીવાર શય્યાપર પડી ગ્હા પછી પોતાનુ સ્ત્રીચરિત્ર કરવા દોડો દોડો ! હાય હાય ! મારૂ નાક કાપી નાખ્યુ એવી કારમી ચીસો પાડી સૌને ભયભીત કીધા ચતુરાની ચીસ સાભળી ઘરના સર્વ માણસો ગભરાઇ જાગી ઉઠ્યા અને કોડીલાલ પણ બેબાકળો બનીને જાગી ઉઠયો ને જુવે છે તો ચોમેર માણસોની ગીરદી મચી રહી છે આ સઘળા મનુષ્યે ચતુરાને પુછ્યુ કે શુ છે બહેન ? ચતુરા બોલી-શું તમે જોતા નથી ? આ મારા વરે મારૂં નાક કાપી નાખ્યુ હુ નકટી થઇરે ? એ બાપ્યો મને બચાવો, નહી તો એ મારો જીવ લેશે એવી ભયકર વાણી સાભળી આણુદલાલ વગેરે જનો કોડીલાલને પુછવા લાગ્યા કે તમે આ નિરઅપરાધી બાળાનુ નાક કેમ કાપ્યું ? કોડીલાલ આ પ્રશ્ન સાભળતાજ ભયભીત થઈ ગયો ને આમતેમ બોલવા લાગ્યો, તેનુ મ્હો પડી ગયુ, ને પરદેશમા વેચાએલા ગુલામની માફક એક પણ અક્ષર તેનાથી બોલાયો નહી હા કે ના કાંઈ પણ બોલી શકયો નહી, આમ પુષ્કળ કુતુહલ મચી રહ્યું એટલામા પ્રાત કાળ થયો, એટલે ચતુરાના કુટુબીઓએ આ ફરીઆદ રાજ્યસભામા જાહેર કરી આ વૃત્તાત જાણતા રાજાને ઘણો ગુસ્સો ચડયો તેથી તેણે કોડીલાલ કે જે નિરપરાધી હતો તેને બધાવી મંગાવ્યો અને યથા યોગ્ય ન્યાય કરવા તેને કેદ કરી રીતસર કામ ચલાવા સારૂ, છેવટે તેને ફેસી તથા ફાસી બંને શીક્ષા ફરમાવી.

પેલા ચોરે આ પ્રત્યક્ષ જોયું. તેથી તે કોડીલાલ ઉપર બેરહ્મસાદ જોઈ શક્યો નહિ. તેણે તરતજ રાજસભામા મારી માગી પહેલેથી તે છેવટ સુધી જે બન્યું હતુ તે કહી બતાવ્યુ. અને તેની પુરતી તપાસ કરવા રાજા સહીત સર્વ સભા પેલા ઉપવનમા ઝુંપડીએ ગઇ ચોરે ચતુરાનુ નાક, તેના યારને ઘરેણા સર્વ બતાવ્યા એ જોઇ રાજા તે ચોર ઉપર અત્યત પ્રસન્ન થયો ને સત્કાર કરી પેલા ઘરેણા તેને આપી દીધા. અને કોડીલાલ ઉપર નિષ્કારણ આવેલો અપવાદ મિત્રતારૂપે ઉતારી દીધો સ્ત્રીઓ અતિ ચાલાક, કુટીલ, કુચરણવાળી, નિર્લજ અને ચપળ હોય છે. તે પતિનો માતાનો, બધુનો સતાનનો કે સહોદરનો કોઈનો દ્રોહ કરતા ડરે નહિ

વારતા ૭ મી.

ભટો પટેલ અને રૂપાળી પટલાણી.

પુર્વે લીબાપુર નામે ગામમા ભટો પટેલ રહેતો હતો તેની વહુનુ નામ રૂપાળી હતુ તે બને ભરજોબન અવસ્થામાં હતા. તેમને પરસ્પર ઘણી પ્રતિ હતી, તેથી તે હાસ્ય વિનોદ અને એશઆરામમા દિવસ નિગમન કરતા હતા કેટલાએક દિવસે કોઈ કોઈ કવિને મોઢેથી સ્ત્રીઓના ચરિત્રના વખાણની વાત ભટાપટેલે સાભળી જેથી તેના મનમા તે વાતનો સદેહ થવાથી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળી આગળ કહેવા લાગ્યો કે સ્ત્રીઓનાં ચરીત્રને તું વખાણે છે, એ વાત મને ખરી લાગતી નથી. રૂપાળી બોલી કે, સ્ત્રીઓના ચરિત્ર અપાર છે એને કોઈ કળી શ-

કર્યું નથી. એ ચરિત્રોથી મ્હોટા મ્હોટા મહાત્માઓ છેતરાયા છે તે કોઈની અક્કલમા આવતુ નથી સ્ત્રીઓ ભરથારને યારના ચાકર તરીકે તેડવા મોકલે અને તેમના દેખતાજ પરપુરૂષથી જારકર્મ કરે છે ને ભરથાર તે અને પવિત્રતા માને છે બધી સ્ત્રી એવી નથી, તેમ બધી સ્ત્રી પવિત્રતા પણ નથી એજ પ્રમાણે જગત વ્યવહાર ચાલ્યો જાય છે, એટલે સ્ત્રીચરિત્ર ખરૂ છે. ભટો કહે એ વાત મને તો ખરી લાગતી નથી ને જો ખરી હોય તો એ ચરીત્રો તારા વિષેજ બતાવી મારો સદેહ ભાગ એ બાબત હુ રીસ કરીશ નહી, ગમે તે પ્રપચ કરી નિશ્ચિત મારી સમક્ષ પરપુરૂષ સાથે જાર કર્મ કર, ને મારા મનમા એવો વ્હેમ એ કૃત્ય કરવાનો રહે નહી તોજ હુ એ સ્ત્રી ચરિત્ર ખરૂ માનુ. રૂપાળી કહે કોઈ દિવસ બતાવીશ તારી સાથેજ યારને તેડાવી તેની સાથે હાસ્ય વિનોદથી રગ રમી આખી રાત નિરગમન કરી સવારે જાય ત્યારે વળાવવા પણ તનેજ સાથે મોકલુ એવી રીતે ચરિત્ર કરી બતાવીશ. આ પ્રમાણે વાત થયા થોડા દિવસ જવા દઈ એક દિવસ રૂપાળી પાણી ભરવા ગઈ ત્યા તેમજ ગામનાં વાણીયા સુળચદ મહેતાનો દિકરો મોહન તળાવને કિનારે બેઠો હતો તેને રૂપાળીએ ઘડો ચડાવવાનુ કહી નેત્રકટાક્ષ કર્યા ને તેની સાથે પ્રીતિ કરીને આઠ દિવસનો મળવાનો વાયદો કર્યો. રૂપાળી પાણી ભરી ઘેર ગઈ, તે વાતને બે દિવસ થયા. તેવામા લીબાહરથી ગાઉ એક અમીપર ગામમા કણબીમા ખરચ હતું. ત્યા ઘણા ગામના પટેલીઆઓને તેડાવ્યા હતા. તેમા ભટા પટેલને પણ તેડાવ્યો હતો તેથી તે ત્યા જમવા ગયો ત્યા તેની શાળાની વહુ કે જેનુ નામ ચોથી હતું. તે ત્યા એનુ મોશાળ હોવાથી કામ ક

ત્રા આવેલ હતી. તેને ભટો ઓળખતો નહોતો, પણ ચોથી વહુ ભટા પટેલને ઓળખતી હતી તેને પોતાની નણદનો વર જાણી લાજ કાઢતી હતી ભટાએ તે ત્યાં કોણ છે એમ જોને ત્યા પોતે ગયો હતો તેને પુછ્યુ તેણે કહ્યું કે એ બાઈ અમારી ભાણેજ થાય છે ને તમારા શાળાની વહુ છે એમ જાણતા ભટો રાજી થયો હવે જ્યારે ખરચ સમાપ્ત થયુ કે સર્વે પટેલો વિગેરે ઘેર ગયા તેમા ભટો પણ રજા લઇ ઘેર આવ્યો અને પોતાની સ્ત્રી રૂપાળી પાસે તેની ભાભી ચોથી વહુ ત્યા આવી હતા તે વિષે વાત કરી કહેવા લાગ્યો કે તારી ભાભીને આહી તેડી લાવી મોજમાની આપી પરોણાગત કરવી જોઇએ માટે તેને તેડવા તુ જઇશ તોજ આવશે તેજ આવશે માટે ઉતાવળથી જઇ તેડી લાવ રૂપાળી પટલાણી પોતાના ધણીના અતિ આગ્રહથી પોતાની ભાભીને તેડવા અમીપર ગઇ અને જેન ત્યા પોતાની ભોજાઈ હતી ત્યા ગઈ ત્યારે માલમ પડ્યુ કે એ તો પાછી ઘેર ગઇ એટલે ત્યાથી પાછી વળી ઘેર આવતા રસ્તામા વિચાર થયો કે મોહનને મળવાનો આઠ દિવસનો વાયદો કર્યો છે ને તે આઠ દિવસ હમણાં વયાજશે માટે કઇ યુક્તિ કરી આજેજ પ્રિતમને ઘેર તેડી જવો. એમ વિચારતા ગામમા પહોચી એટલામા મોહન સામો મળ્યો તેને રૂપાળીએ બોલાવી કહ્યુ કે તુ આ પાશાક ઉતારી સ્ત્રીનાં લુગડા તથા હાથમા ચુડીઓ અને ઘરેણા વિગેરે સર્વ પેશાક સ્ત્રીઆનો પહેરી આહી પાસેના વડ પાસે બેસ અનેહુ મરે ઘેર જઈ મારા ધણીને સાથે લઇ મારી ભાભીને તેડવાને બહાને તુને મારે ઘેર તેડી જઇશ પણ મારો ધણી આવે ત્યારે ઘણી લાંબી લાજ (ઘુઘટો) કાઢજે એમ મોહનને શીખવી રૂપાળી ઘેર આવી ત્યારે

તેના ધણી ભટાએ પુછ્યુ જે તું તારી ભાભીને તેડવા ગઇ હતી ને એકલી કેમ આવી ? રૂપાળી બોલી કે હું તેડી લાવી છુ પણ તમારા તેડવા ગયા વીના ઘેર આવી નહી ને પાદર વડ નીચે ઉભી છે માટે મારી સાથે તેડવા ચાલો ભટો કહે હુ તારી સાથે તારી ભોજાઇને તેડવા આવું તો લોકોમા મારી લાજ જાય અને મસ્કરી થાય લોકો કહેશે કે ભટો પટેલ સાળાની વહુને તેડવા ગયો માટે તુ સોગન દઇને તેડી લાવ રૂપાળી રોવાનો કકળાટ કરવા લાગી કે મને મોકલીને હવે નાક કપાવવા ધારો છો, માટે તેડવા તમારે આવવાની ગરજ હોય તો ચાલો, હુ આગળ જાઉ છુ ને તમે પાછળ ચાલ્યા આવજો ભટે બિચારે કબુલ કર્યું ને પોતાની સ્ત્રી પાછળ તેડવા ચાલ્યો ને જ્યા મોહન સ્ત્રીના વેશે ઉભો હતો ત્યા આવી ભટો પોતાના સમ દઇ ઘેર આવવાનુ કહ્યું એટલે આગળ ભટો પટેલ ને પાછળ રૂપાળી પટલાણી પોતાના યારને સ્ત્રી વેશે લઇ ચાલી ઘેર જતા રસ્તામા ભટાને પોતાની સ્ત્રીએ ચરિત્ર બતાવવા વિશે કહેલી વાત યાદ આવી તેમજ મીજમાનની ચાલ ચલગત જોતા તે સ્ત્રી નહી પણ પુરૂષ હોય એવો સદેહ ભટાના મનમા થયો. જેથી ઘેર પહોચ્યા પછી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળીને પાસે બોલાવી એકાતમા કહ્યુ કે તું જે તારી ભાભીને તેડી લાવી છે તેની ચાલચલગત ઉપરથી મરદ છે એમ મને ખરી રીતે જણાય છે, માટે બોલ રાંડ તારી ભાભી છે કે તારો યાર ? રૂપાળી પોતાના ધણીનુ આમ ક્રોધમાથી બોલવુ સાભળી મનમા તો સમજી ગઇ. પણ સ્ત્રી ચરિત્ર કરી આંસુ લાવી ક્રોધથી હાય ! હાય ! શુ મને વેશ્યા જાણી. આજ ઘણા વર્ષે મારી ભાભી મને મળવા આવી ત્યા લાજ ખોવાને શરમ વગરના વચન

બોલીને મશ્કરી કરો છો ? શું મારો જીવ લેવાને તઈયર થયા છો આવો ભુંડો ધણી મારા ભોગ છે મારો કાળ પાસે આવ્યો છે, વિગેરે બોલી કાગા મુડા કરવા લાગી ભટો કહે ચુપ રહે રાંડ હું આપણી દાસી રાણુકીને તેડી લાવું છું તેને તારી ભાભી સાથે આખી રાત સુવાડી મુકું ને સવારે પારખું જોઉં જો કાંઈ કપટ જણાય તો તારૂં અને એનું બન્નેનું માથું છેદન કરૂં હે રાંડ ! હું ઝાઝા ભેદ ભણ્યો છું તારો છેતરાયો છેતરાઉ તેમ નથી. આવી રીતે ભટાનું બોલવું સાભળી રૂપાળીને ચિંતા થઇ અને જાણ્યું કે જો રાણુકીને તેડાવી પારખું જોશે તો નક્કી મારૂં પોગળ વર્તાયા વિના રહેશે નહી ને નક્કી મોત આવ્યું આથી રૂપાળી ઘણીજ ફીકર અને ચીંતાથી શોકાતુર થઈ વિચાર કરી બોલી કે ભલે તમને સંશય થયો હોય તો ખાત્રી કરો અને બીજાને કાને આ વાત જાય તો આપણી ફજેતી થાય માટે તમારે પારખું જોવું હોય તો અમે સુતા પછી મારી ભાભી ભરનિદ્રામાં હશે ત્યારે હું તમને બોલાવિશ એટલે હાથ ફેરવી ખાત્રી કરજો આ વાત ભટા પટેલને ગમી પછી સુતા ટાણે ભટો આગણે સુતો રૂપાળી બારણા દઈ ઓરડામા પોતાની ભાભી મનાવેલ યારની સાથે એશઆરામ થી ખુબ રંગ રમી રહ્યા પછી પોતાના વ્હાલા યાર મોહનને બીજા ઓરડામા સુવાડી પોતે ઓરડાની કરોકરે પોતાનો દીયર ખેતો રહેતો હતો તેના ઘરમા આવજા કરવા માટે એક બારી રાખી હતી ખેતો ઘણું કરીને વાડીએ વાસો રહેતો હતો રૂપાળી એ તે બારી ઉઘાડી પોતાની દેરાણીને ઉઠાડી આખે આસુ ભરી રોઈ પડીને રડતી કહેવા લાગી કે તારે જેઠે મને વગર વાંકે મારી મારા હાડકા ખોખરા કરી નાખ્યા અને વળી બારણા

દઇ બાર સુતા છે મારા હાડકા મારથી કળે છે એટલે નિદ્રા આવતી નથી એવી કુવે પડવા નક્કી કરી તારી પાસે આવી છુ. દેરાણી બોલી ઘર હોય ત્યા લડવુએ પડે ઘર હોય ત્યા વાક પણ આવે માટે તેનો નાખો રાખીએ નહિ ચાલો હુ તમારી સાથે સુવા આવુ છુ એમ કહી તેની દેરાણી રૂપાળી સાથે સુવા આવી ને બને સુખ દુખની વાતો કરી રૂપાળીની દે-રાણી નિદ્રાવશ થઈ ત્યારે થોડીવારે પોતાના ધણીનો સશય મ-ટાડવાને પોતે તથા દેરાણી જે ઓરડામા સુતા હતા ત્યા તેડી જઈ કહેવા લાગી કે મારી ભાભી ભર નિદ્રામા છે માટે તમારે જે પારખુ કરવુ હોય તે જાણી લઈને કરી લ્યા એટલે ભટા પટલે ધીરે ધીરે રડી ચોરની માફક જઇ રૂપાળીએ બતાવ્યા પ્ર-માણે તપાસ કરતા ભટા પટેલને ખાત્રી થઇ કે આમા કાંઈ કપટ નથી. આ મારા મનનો ખોટો વિચાર આવ્યો મારી સ્ત્રી પતિવ્રતા છે આમ ભટા પટેલને નક્કી થયુ એટલે પાછો બ્હાર આવીને સુતો અને પ્રભાત થતા રૂપાળીની દેરાણી પાછી પોતાના ઘરમા ગઈ ત્યાર પછી રૂપાળીએ પોતાના યાર મોહનને જે ઓરડામા સતાડયો હતો તેને ઓરડામાથી બહાર કાઢયો ને ભટાને કહેવા લાગી કે મારી ભાભી તેના ઘેર જવા માગે છે પણ કહ્યુ પણ રહેતી નથી એમ કહી પોતાની ભાભી થયેલા યારને આગળ કરી પોતે પાછળ વળાવવા ચાલી ને ભટો પણ થોડે સુધી વળાવવા ગયો ને સામ સામા રામ રામ કરી આનદથી બને જણ ઘેર આવ્યા.

વારતા ૮ મી.

ઠાકોર ગુણિયલસિંહ અને તેની સજીવન કરેલી કંકોરસુંદરી

એક ન્હાના સરખા આણંદપુર ગામમા ગુણીયલસિંહ કરીને એક ઠાકોર રહેતો હતો તેઓએ બેના શિવાય દુનિઆના ત્રીજા કોઇપણ સાથે સબંધ નહિ હતો ઠાકોર ગુણિયલસિંહ પોતાની સ્ત્રી કંકોરસુંદરીને એટલો ચાહતો હતો કે તેને પોતાના દીવાનખાનામાથી અળગી કરી જરા પણ વિયોગ સ્વાધીન થઈ શકતો નહિ પોતાના જાન કરતા પણ પ્યારીને વધારે ગણતો હતો જેમકે-

સારંગે સારંગ ગ્રહ્યો, સારંગ આયો ધાય,
મનકો સારંગ મેરકુ, દીલકો સારંગ જાય

પણ તેમની પ્રિતિ ઝાઝા દિવસ સુધી ટકી નહિ તેમના સુખમા ઈશ્વરે એક મોટો દુખનો પહાડ નાખ્યો અને રજપુતાણી કંકોરસુંદરી બીમાર પડીને સ્વર્ગ સ્વાધીન થઇ ત્યારે પોતાની પ્યારી સ્ત્રી કંકોરસુંદરીના મરણનોજ જખમ ઠાકોર ગુણિયલસિંહના દીલમા વાગ્યો કે તે ઘડી સુધી બેશુદ્ધ થયો લોકો પોક મુકતા આસપાસ ભરાયા અને કંકોરસુંદરીને બાળી નાખવાને લઈ જવાના ઇરાદાથી વાસદુણા વગેરે મંગાવ્યા ત્યારે ઠાકોર ગુણીઅલસિંહજીના મનમા જુદા જુદા તર્ક થવા લાગ્યા કે હાય! હાય! શું મારી વહાલી કંકોરસુંદરીને બાળી નાખશે? પછી તેણે પોતાની સ્ત્રી કંકોરસુંદરીને એકદમ ખાંધ ઉપર ઉઠાવી અને સપાટાબંધ દોટ મુકી તેથી થોડીવારમા તે ક્યા ગયો તેની કોઇને ખબર પડી નહી તે વનની મોટી ઝાડી વટાવીને બેભાનમાજ એક મોટા પ-

હાડ ઉપર ચડી ગયો અને એક શિખર આગળ આબાના વૃક્ષ હેઠે કઠોરસુંદરી મુડદુ વિસામી તે સાથે પોતે બળી મરવાનો વિચાર કર્યો તેના આખા મ્હો ઉપર દીલગીરી છવાઇ તેની લાલ આખો ઇશ્કના આછા વાદળા તરફ ક્રોધથી ફરતી હતી આ વખતે તેની ખુબસુરતીએ પોતાનુ રૂપ ફેરવી તેને ભયંકર રાક્ષસ જેમ બનાવી દીધો હતો તેણે બળી મરવાનાજ ઇરાદે પહાડ ઉપર સુકા સુકા લાકડા વીણી લાવી ખડકલો કર્યો અને તેની ચિતા ખડકી પછી પોતાની આ કઠોર-સુંદરીને લઇને પોતે અંદર મુકી જેવો દેવતા સળગાવે છે એ ટલામા "હા હા" એમ મોટે અવાજ તેને કાને પડયો ત્યારે તે ફરી ચમકયો કે પાછુ અહી કોણુ અટકાવવા સારૂ આવ્યું છે તે આસપાસ જોવા લાગ્યો તો તેની સરત એક મોટા દીગંબર જોગીરાજની સામે પડી જોગીરાજે પાસે આવી પુછ્યું કે બચ્ચા કયા કરતાહો ઠાકોર ગુણિયલસીહ કહે મહારાજ બળી મરૂં છુ. જોગી કહે કયા સબબ પછી ગુણિયલસીહ ઠાકોરે રૂદન કરીને પોતાની સઘળી વાત કહી તે સાભળી જોગી બોલ્યા બચ્ચા તેરા પ્રેમ સચ્ચા હે કે કચ્ચા? જો સચ્ચા પ્રેમ હોવે તો એ પાણીકી અંજલી ઉસકેપર છાટ ઓર તેરી આધી ઉમ્મર ઉસકુ બક્ષીસ કર.

વાચનાર ! જેણે પોતાની સ્ત્રીના મરણથી એકાએક ગાંડો થઇ આ દુનિઆનુ સઘળુ સુખ ત્યાગ કરી તેની સાથે બળી મરવાનો ઇરાદો કર્યો હતો તેની પોતાની મૃત સ્ત્રી સજીવન થાય એવો ઉપકાર અચાનક હાથમા આવ્યો ત્યારે તેની કેટલી ખુશી ઉત્પન્ન થવી જોઇએ ! ને એકદમ ચીતામાથી ઉઠતો અને જટાધા-રીને પગે પડયો બાવાએ મત્રી તેના હાથમા એક ખોબો પાણી

આપ્યુ અને તેના ઉપર છાંટવાને કહી પોતે અદ્રશ્ય થયો જ્યા તેણે પાણી છાંટ્યુ કે પેલી સ્ત્રી કેશરસુન્દરી અખંડ જોતની બીછાને ઉઠી બેઠી થઈ અને પોતાની નાગના જેવી વીખરા-યલી વિશાળ વેણી હાથમા લઇ પુછે છે હે સ્વામીનાથ ! હુ અહી કયાથી તમે કોઈ પણ દિવસ મને તમારા દીવાનખાના ની બહાર સુર્યનુ કિરણ સરખુ જોવા દીધુ નથી અને આજે આ ભયંકર પહાડ ઉપર ખુલ્લા આસમાનની વચ્ચે કેમ આણી છે ? ગુણીયલસિંહ બોલ્યો પ્યારી માશુક ! તુ ગભરાઇશ નહીં, હિંમત પકડ હમણા હુ તને જે મત કહીશ તે તારા માન-વામા આવશે નહી પ્યારી તુ તો મરી ગઈ હતી, અને તને બાળી નાખવા લઈ જવાને સગાઓ વિચાર કરતા હતા, એટ-લામા હુ તારૂ મુડદુ લઈને જુન્નાબેર અહીં નાશી આવ્યો ને તારા પ્રેમની ખાતર તારી સાથેજ મે અહી બળી મરવાનો ઠરાવ કર્યો ને મે આ લાકડા ખડકયા છે (લાકડા તરફ આગળી કરીને) ને તેટલા માટેજ હતા પણ એટલામા એક મહા પ્રતાપી અવધુત જોગીએ મને અટકાવ્યો અને એક પાણીની અંજળી ભરી આપી તારા ઉપર છાંટવાને કહ્યુ ને પોતે અલોપ થઇ ગયો મે તે પ્રમાણે કર્યું ! તુ બેઠી થઇ છુ પ્યારી મે તારા પ્યારની ખાતર બાવાના કહેવાથી મારી અરધી ઉમર તને બ-ક્ષીસ કરી છે, ઠાકોર ગુણીયલસિંહની વાત કેશરસુન્દરીને સઘળી શીતુર જેવી લાગી, ને પોતે નિદ્રામાંથી જાગ્રત થઇ હોય તેમ જાણ્યુ પણ પતિ તેને શા રંગદાવી અહી લાવ્યા હશે તે વીશે જુદા જુદા તર્ક કરવા લાગી અને તેમા તેની બુદ્ધિ ફરી તેનું મન જે આજદીન સુધી તેને ચાહતું હતુ તે તેણે બીજી તરફ

કુછાળા મારવા માડયા, અને તેયો ઘણી ઘણો જુદો ને પાખડી દીસવા લાગ્યો પણ ભોળો પતી જે તેના પ્રેમમા ડુબેલો હતો તેને કાઇ ખબર પડી નહી, તેણે પોતાની સ્ત્રી કદોરસુદરીને કહ્યુ પ્યારી હુ શ્રમથી થાકી ગયો છુ માટે મને તારા ખોળામા સુખ શાતીમા જરા માથુ મુકી આરામ કરવા દે એમ કહી તે તેના ખોળામા સુતો અને શ્રમથી થાકી ગયેલો હોવાથી, અને પોતાનીજ પ્યારી કદોરસુદરીના ખોળામા સુવાના સુખની ઓરજ લહેજતથી તેને તરત નિદ્રા આવી કદોરસુદરીને બાળવા લઇ જવાને માટે તેને એક ઝીણુ ગલમલનુ કપડુ પહેરાવ્યુ હતુ તથા તેના નાગની ચોટલામા થોડાક છુટા છુટા ફુલ ગુથ્યા હતા તેની સુગધથી ભમરોનુ ટોળુ કમળ ઉપર જતુ ભુલાઇને તેના માથા ઉપર છત્ર કરીને ગણગણવા માડયુ તેથી તે તેમના તરફ હશીને જોવે છે એટલામા તેના દાડમના દાણા જેવા દાત જરા જરા બહાર દેખાયા તે દેખીને એક પાપટ હરાયો અને તેના હોઠ ઉપર દાડમ જાણી ચાચ મારી ગયો તે રૂપે કરીને પહાડના ઉપર સુદરી વનદેવીના જેવી બીરાજતી હતી એટલામા કોઇ સુલતાનબેગ કરીને શાહજાદો શિકાર રમવાને નીકળેલો તે ત્યા ચઢી આવ્યો તેની અને કદોરસુદરીની નજર એક થઇ સુલતાન બેગ જો કે ચતુર હતો તો પણ આતે કાઇ રભા હશે કે મૃત્યુ લોકની સ્ત્રી હશે એમ પારખવાને તેને કાઇપણ સાધન જડયુ નહિ તેણે શિકારને આગળ જવા દીધો અને પુતળાના માફક પેલી સ્ત્રીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો જે કામદેવને કવિઓ કહે છે કે પેલા સમશાનવાસી મહાદેવે તેને બાળી નાખ્યો છે, તે આ વખતે સજીવન થયો. શાહજાદો હરણને મારવાને હીરણાક્ષીને મારવાનુ

પોતાનુ વેણુરૂપી વાક્બાણ છોડયુ. રજપુતાણીએ પોતાની પ્રેમરૂપી ઢાલથી તે ઝીલી લીધુ અને આશકને મેળવવાને જે સ્ત્રી આતુર હોય ને જેમ કવિઓ ત્મહિતા નાયકા કહે છે તે રૂપ તેનામા પ્રગટ થયુ રાગમથી અને પેલો સુનેલો માણસ સાભળે તેથી તેઓ મોઢેથી તો ચુપ રહ્યા પણ તેમના હાથ ને નેત્ર ચુપ રહ્યા નહિ સુલતાનબેગે સાન કરી કે તેણે પોતાના પતિનુ માથુ જાળવીને એક પત્થરની શીલા ઉપર અડાડી દીધુ અને સુલતાનબેગ સાથે ઘોડા ઉપર બેસી તેના શહેરમા રવાને થઇ,

પતિ પાસુ ફેરવવા ગયો કે પેલી શીલાનો કકડો ગગડી હેઠો પડ્યો તેથી તેનુ માથુ નીચે પછડાઇ તેમાથી લોહી નીકળ્યુ તે જાગી ઉઠયો જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરી મળે નહી તેથી વિલાપ કરવા લાગ્યો. પછી તે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીની શોધ કરવા ગયો તે ફરતો ફરતો બે વરસે જે શાહજાદો સુલતાનબેગ તેની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને હરણ કરી ગયો હતો ત્યા ચઢી નીકળ્યો ત્યા તેને ખબર થઇ કે શાહજાદો સલતાનબેગ કોઇ ખુબસુરત કઠોરસદરી નામની સ્ત્રી દપટાવી લાવ્યો છે તે પોતાનીજ હશે એમ તેને લાગવાથી તેણે ચમનબેગ પાદશાહે સુલતાનબેગ શાહજાદાને બોલાવ્યો ત્યારે સલતાન બેગમ શાહજાદાને તેના પતિને હશી કહાડયો. જે પ્રેમ વીના પ્યારી થાવ નહિ. આની સુરત જુઓ તેનુ રૂપ વિયોગથી બળી ગયુ હતું, ને પછી એની જુઓ તે એની સ્ત્રી કઠોરસુદરી ક્યાથી ? તે તો ઇંદ્રની રંભાના જેવી રૂપવાન છે તેને આવા પુરૂષને માટે ઇશ્વરે ઘડી હોય એમ તમે દગાઆદ કરશો તો સૃષ્ટિ નિયમથી પણ ઉલટુ થશે તેને મે મારી પટરાણી કરીને સ્થાપી છે ને મહેલમા

દાખલ કરી છે, ત્યાથી મર્યાદા તોડીને બાહેર બોલાવાય નહિ ! તે સાભળી પેલા ગુણીયલસિંહ દુખીયા રજપુતે ઘણી તકરાર કરી પણ તે બધુ ધુળ ઉપર લીપણની પેઠે બધુ ફોકટ ગયું ત્યારે તેણે અતે મોટા ઘાટા કહાડી કહ્યુ, અજીતબેગ બાદશાહ તમે ખરાજ ન્યાયી હો, તો મને બાયડી જોઈતી નથી પણ જે મે તેને મારી અમુલ્ય અરધી ઉમર બક્ષી છે તે મને પાછી અપાવો આ સાભળીને બધા હસ્યા, પણ પેલાએ જકજ લીધી ત્યારે ગુલતાનબેગ શાહજાદો કહે-ભાઇ ! તારી એક પણ ચીજ અમારે હરામ છે દુખીયો-મારે તેની કે તમારી સાથે કઇ વેર નથી પણ તે મારી સ્ત્રી કઠોરસુદરી સાથે સદાયના છુટા છેડા થતી વખતે મને એક વારજ તેણ મેળા કરવા દો એટલુજ તેને બોલાવો કે "જે તે મને તારી અરધી ઉમર બક્ષી છે તે ના પાછી આપી." તો બસ છે અને પછી તમારા રાજમા એક પળવાર પણ ઉભો રહી તમને તસદી આપીશ નહિ, તે સાભળી અજીતબેગ બાદશાહને તેના વચનથી કેટલીક અસર થઇ અને તેની યોગ્ય સરત ન્યાયના આધારે કબુલ કરવી પડી તેણે શા-હજાદા સુલતાનબેગવાળી બાયડીને મહેલમાથી બોલાવી. ને મોરની મીશાલે આવી હસતી હસતી બોલી કે હે પરદેશી તુ કોણ છે, તે હુ જાણતી નથી. છતા તું બીજાની બાયડીનું ચીત્ત વેધરૂપ સાંભળી ગાડો થયો છે શુ ? ગુણીયલસિંહ ઠાકોરે તેના બોલવાના વચન પરથી જાણ્યુ કે બાયડી મારી તો ખરી, પણ વઠી ગઇ છે. પછી તેને ઉમ્મર પાછી આપવાનુ કહ્યુ, તેવીજ તે બોલી કે મુરખ ! ઉમ્મર તે કાંઇ અપાતી હશે, પણ તુ ગાડો થયો છે, તારા જેવા કુતરાઓની તો હું પરવા કરતી નથી તોપણ જ્યારે

અજીતબેગ બાદશાહનો તારે વિષે આગ્રહ છે તો હું કહું છું કે 'તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બક્ષી હોય તો તે પાછી લે" તેટલું સાંભળી તેનો પતિ ચાલતો થયો, પણ પેલી સ્ત્રી કંકોર-સુંદરી ધબ લેઇ મુડદુ થઇને પડી !! તે વખતે ભરાએલી મજલી સભા વિસ્મય થઇ, પણ પેલા દુખી પતિએ આ દેખાવ જોયો નહિ, કારણ કે તે ત્યાંથી નીકળી ગયો હતો તેની બાબર ગણીને મળીજ નહી

આ દેખાવ જોઇને પેલા સુલતાનબેગ શાહજાદાની આંખ-માંથી લોહીના આંસુ પડ્યા, જેને બે વરસથી પોતાની પ્યારી બનાવી ઇમાનદાર સ્ત્રી જાણતો હતો તેની બેવફાઇ ઉપર તિરસ્કાર છુટ્યાથી તેના મુડદા તરફ હવે નજર પણ કર્યા સિવાય ચાલ્યો ગયો ને અજીતબેગ પાદશાહે તેની લાસ ગોર ખોદનારાઓ પાસે કરાવી દીધી

વારતા ૯ મી

ઉકલો કોળી અને તેની સ્ત્રી રૂડકી.

પાટણ શહેરમાં કોળીઓની વસ્તીમાં ઉકલો અને તેની બૈરી રૂડકી રહેતાં હતાં, આ બન્ને નાની બાઇ ખેતીનો ધંધો કરતા ઉકલો દારૂડીઓ અને રૂડકી છીનાળ એટલે બનેની દરરોજ લ-ડાલડી ચાલે તેમાં નું પુછવું ? એક દિવસે સાંજે બન્ને ખેતરેથી ઘેર જતાં હતાં તેવામાં રસ્તામાંથી આવતો એક બાવો તેને ભેળો થયો અને પુછવા લાગ્યો કે આ શહેરમાં હું કોઇને ઓળ-ખતો નથી, માટે મારે ગતની રાત રહેવું છે, તો આપને ઘેર

જરા જગ્યા આપો તો તમને ઘણુ પુન્ય થશે કહ્યુ છે કે ગાઝની વેળાએ જે આવે તેની બરદાસ ચાકરી કરે તે મુવા પછે દેવતાનું સ્વરૂપ પામે છે ઉકલો તે સાભળી તેની સ્ત્રી રડકીને કહે છે અરે તું આ પરોણાને ઘેર તેડી જા, ને સીધુ સામાન આપજે હુ આપણે માટે દારૂ અને મીઠાઈ લેવા જાઉ છુ, માટે બે ઘડી વાર લાગશે ને સ્ત્રી છીનાળ હતી. એટલે તેને મનગમતી વાત થઇ પછી બાવાને સાથે લઇને હસતી હસતી ઘેર જાય છે કહ્યુ છે કે જે સ્ત્રી છીનાળ છે, તે અધારી રાત, નિરાતે ઠેકાણે ને ધણી બહાર ગયેલો જોઇને હરખ પામે છે. જે સ્ત્રી વ્યભિચાર કરવા પારકા પુરૂષ પાસે જાય છે, તેને પલગપર સુવુ, નરમ બીછાનુ ને પોતાનો સ્વામી એ સઘળા વાના ગમતા નથી જેનુ છિનાળા ઉપર ચિત્ત લાગ્યુ તે સ્ત્રી પોતાના કુળની લાજ, લોક ભુડુ કહે તે, પોતાના શરીરને ધકકો લાગશે વિગેરે કાઇ જોતી નથી પછી રડકી બાવાને લઈને ઘેર ગઇ અને આસન આપીને બાવાજીને કહ્યુ કે મહારાજ! હોશિયારીથી રહેજો મારે કાંઈ કામ છે તે તરત જઇ આવુ એમ કહી ઘરમા ગઈ, સોળેસણગાર સજી બની ઠનીને પોતાના યારને મળવા બહાર નીકળી એવામા દારૂપીને ઝુલતો ને લથડીઆ ખાતો ખાતો રસ્તામા પોતાનો માટી સામો આવે છે. તેને જોઈને નાસતી નાસતી પાછી ઘેર આવી અને સું-ગાર ઉતારી નિરાતે બેઠી છે, ઉકલો તેને નાસતી જોઈ તે વારે તેને ભારે ક્રોધ ચડયો અને ઘેર આવતા વેંતજ તેને પુછે છે જે રાડ ક્યા ગઇતી, કયા માટી પાસે ગઇ હતી ? તે સાચે સાચુ કહી દે. તે બોલી કે, રે રે પીટીઆ હું કયાઇ નથી ગઇ તું દારૂ પીને એ શું બકે છે. શરમાતો નથી ? છાકટો થઇ લથડીઆ ખાતો

ભાન વગર બક્યા કરે છે. એમ એક બીજાને ઘણી ઘણી લડાલડી ચાલી, એટલેથી પણ બંધ ન વળતા છેવટ મારા મારીપર આ-વ્યા, તેમા ઉકલે દારના આવેશમા ૨-૪ લાકડાં એવા તો જોરથી મારી કે સ્ત્રી નમ્મ પડી તેમ તેમ ઉકલો જોશમા આવ્યો. ને છેવટ ઓટલાના થાભલા સાથે બાધી મુકીને પછે પોત સુવા ગયો કેટલીક રાત ગયા પછી તેના રોજના નિયમ પ્રમાણે જઇ શકાયુ નહી પણ જવા માટે અનેક પ્રકારની ગોઠવણ કરી બાકિ તોજ ખરી એવો વિચાર કરે છે બીજી બાજુ તેને વહાલો યાર મોડી રાત સુધી રાહ જોઈ બેઠો છે, અને છેવટે તે નજ આવી ત્યારે તેની બેનપણી વાણુદાણી કુટણીને તેડવા મોકલી તે આવી સ કુ-તથી કહે છ રે બેન ને આ શુ કર્યુ યાર તારી વાટ જાતો કયારનો બેઠો છે તો હવે જલ્દ ચાલ એટલે તે બોલી, રે બેન મારી તો આ દશા છે, હું કયારની ઘણી આવવા વિચાર ગોઠવુ છુ પણ પીટાએ મારીને મારા હાડકા ભાગી નાખ્યા છે, એની વેદનામા કાંઈ સુજતુ નહોતું હવે તું આવી એટલે બધી પસ્ચાત મટી હવે તું કહે તેમ કરૂં પણ મારા રડયાને ટુકો કર્યા પછી બીજી વાત કરજે એટલે કુટણી બોલી કે, એમ તેનું કામ કાઢી નાખવા તારો વિચાર હશે તો તેમ કરતા કેટલી વાર ! પણ તે આ વખત નહિ કેમકે રાત ઘણી ગઈ વળી યાર તારી વાટ જોતો ઘણી-વારથી બેઠો છે એટલે હું કહું તેમ કર તને છોડી તારે ઠેકાણે મને બાધી તું યાર પાસે સુખે જઇ રંગ રમી યારને રાજી કરી આવ પછી તેણે તેમ કર્યું અને કોલણ યાર પાસે ગઇ. ઘડી બે ઘડી ગઈ એટલે ઉકલો ઉઠયો અને બબડીને કહે છે અરે રાંડ ! તું આજ પછી જો બહાર નહી જશે ને સામુ બોલી કજીઓ

નહી કરીશ તો તને છોડીશ તે સાભળી વાણુદાણી કાઇ બોલી નહી કે, એ મારો શબ્દ સાભળશે તો ઓળખશે ઉકલો તેને ફરી ફરી વારંવાર પુછે છે પણ સ્ત્રી કાઇજ નથી બોલતી તે વારે વળી ફરી વિનવી બોલાવે છે તો પણ એકની બે ન થઇ તે વારે તેને ઘણી રીસ ચઢી ને ક્રોધના આવેશમા છરી લઈ તેનુ નાક કાપી નાખ્યુ, ને વળી પાછો સુના ગયો રૂડકી તેના માનીતા યાર પાસેથી હરખભેર પછી આવી પોતાની બેનપણી વાણુદાણીને પુછે છે, રે બેન તને સુખશાન્તી છે ? તે બોલી નાક વગર સઘળુ સારૂ છે હવે મને અહીંયાથી છોડ કે હુ મારે ઘેર જાઉ નહિતર બીજુ કાંઈ બોલ્યા, પછી કોલણ રૂડકીએ તેની આસના વાસના કરી દીલગીરી બતાવી તેને છાડીને પોતે બધાણી થોડીવાર પછી રૂડકી કોલણ ડુગાઇ કરી પોતાના ધણીને હાક મારી કહે છે કે અરે મુર્ખ તને ધિક્કાર છે જે તુ હું સરખી પતિવ્રતાને પણ છોડવી ચુકયો નહી પણ યાદ રાખજે કે હુ જો ખરી છઉ તો આ વખત તને પાખુ બતાવુ છુ આ ઈશ્વર જગતકર્તા દેવતાઓ સુર્યનારાયણ, આપની સાક્ષીએ જો મે પારકો પુરૂષ મનમા લાવી તેનાથી ભાષણ કરેલ હોય તો મને બાળીને ભસ્મ કરો. નહી તો મારૂં નાક જે આ મારા દુષ્ટ પતિએ કાપ્યુ છે તે પાછુ તેમનુ તેમ થાઓ એમ મોટા જોરથી બોલી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગી હોય તેમ ઢોંગ કરી ઉકલાને કહે છે કે અરે પાપી ! હવે જો મારૂ નાક તેમનુ તેમ થયુ કે નહી, તુ મનમા શુ જાણે છે અરે દુષ્ટ હું ચાહીશ તો એક પલકમા બાળી ભસ્મ કરૂં એવુ મારૂં પતિવ્રતાપણનુ સત્ય છે, તેવારે ઉકલો દીવો લઈ જુવે છે. તો તેનુ નાક પહેલા સરખું

દીઠું ત્યારે અચરત પામ્યો અને તેને છોડીને પગે પડયો અને ઘણી આજીજી કરી માફી માગી બોલ્યો કે અરે તું સતી ખરી મને કાંઈ ભાત ગ્મી નહી તને મે નાહક દુખ દીધુ તેને માટે મારો ગુન્હો માફ કરજે, ફરીથી તારા વાત કોઇ દીવસ નહી. કરૂ ને તને છેડીશ નહી, તારી મરજી પડે તેમ કરજે આ સઘળી બીના પેલો બાવો જે એક રાત માટે પરોણો થઈ આવ્યો તેણે આ બધો તમાશો જોઇ કહે છે કે સ્ત્રીના ચરિત્રો અપાર છે એને કોઇ કળી શકે નહિ માટે સ્ત્રીઆની સાથે ઘણો સ્નેહ રાખવો નહિ, ઘણી સત્તા આપવી નહી, તેના ભરોસાપર કાંઈ કામ કરવુ નહિ જે પુરૂપ સ્ત્રીના વિશ્વાસથી એટલે સ્ત્રીલપટ થાય છે તેની શોભા તે પાછી રહેતી નથી સિંહ સરખા વિકાળ અને હાથી સરખા મ્હોટા, તેવા જે મ્હોટી બુદ્ધિના પુરૂષોને પણ સ્ત્રીએ હલકા ગણ્યા છે એવો બેઠો બેઠો વિચાર કરે છે આણીગમ પેલી વાણંદાણી કુટણી પોતાને ઘેર જઇ અને વિચાર કરવા લાગી કે હવે શુ કરવુ ને માગ ધણીને શુ કહીને મોહડું કેમ દેખાડું એ છુપુ કાંઇ રહેશે નહી એવો વિચાર કરે છે એટલમા મળસકુ થયુ ને તેનો ધણી વાણંદ ઝાડે જંગલ જઇ આવી દાતણ પાણી કરે છે તેટલામા હજામત કરાવનારા બેચાર ગ્રાહકો તેડવા આવ્યા કે વાળંદ લુગડા પહેરી બારણા આગળથી પોતાની બાઈડીને કહ્યુ કે અરે સાભળ છે કે મારી કોથળી લાવ મારે કામે જવુ છે તે સાભળી વાણંદીએ એક અસ્તરો લાવી આપ્યો તે જોઈ તેને ઘણી રીસ ચઢી ને તે અસ્તરો તેના અંગ ઉપર ફેંકી દઈ બોલ્યો કે, અરે રાંડ ! મેં કોથળી માગી ને તે અસ્તરો લાવી આપ્યો એથી શુ તારૂં નાક કાપુ એ વેળાએ તે

વાળંદાણી ઘરમાંથી પોકાર કરતી બહાર નીકળી અને લોકોને કહે છે કે, અરે જુવો જુવો આ પાપી પીટયાએ મારૂં નાક કાપ્યું, હાય હાય! હવે હું શું કરૂં! મને તમે એના હાથથી છોડાવો, નહિ તો એ મારો જીવ લેશે, તે સાંભળીને લોકો દોડયા ને મોટો કોલાહલ થતાં ઘણાં માણસો ભરાણા ને સરકારી માણસ પણ આવ્યા તેઓએ તે વાલદને પહેલાં તો સારી પેઠે સોટા બાજી કરી પછી બાંધીને રાજા પાસે લઈ ગયા તે વારે રાજાની સભાના બેસનાર અમીર ઉમરાવ અને મુત્સદીઓ તેને પુછે છે? રે મુર્ખ દુષ્ટ, તે વગર ગુને આ સ્ત્રીનું નાક શા માટે કાપ્યું? વાલદે આ ગુનો કર્યો ન હોતે અને તેની ઉપર અકસ્માત તોહમત આવતાં ગભરાટમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે શો ઉત્તર આપવો, એમ વિચારમાં મુઢ જેવો બની ગયો છે કંઇ બોલતો નથી તેટલામાં સભાસદો કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ આ ગુન્હેગાર છે માટે તેને શિક્ષા આપવી જોઇએ, આથી તે નિરપરાધીને લાંબી મુદત કેદ તથા દંડની બને શિક્ષા ફરમાવી આ બધી બીના કાળીને ત્યાં બનેલી અને પેલે બધે જોએલી તેથી તે નિ-રપરાધી વાલદની ઉપર ગુજરેલા જુલમની દયા ખાતર રાજાની સભામાં સવિસ્તર હકીકત જાહેર કરી જેથી રાજસભાએ તેના પુરતા પુરાવાથી નિર્દોષ વાલદને છોડી દીધો અને તેની સ્ત્રી કુ-ટણી વાલદણીને ગુનેગાર ઠરાવી બીજી શિક્ષા નહિ કરતાં માત્ર ગામમાંથી કાઢી મુકી

વારતા ૧૦ મી.

અમરસિંહ અને તેની સ્ત્રી જારમતી.

ભુજમા કેસરીસિંહ ને અમરસિંહ નામના બે ગરીબ રજપુત ભાઇઓ રહેતા હતા અમરસિંહનુ સાસરૂ મણીપુરમા હતું. તેની સ્ત્રીને હજી આણું કર્યું નહતું તેના મોટા ભાઈ કેસરીની સ્ત્રી ઘેર રહેતી હતી તેથી રસોઇ પણ તે કરતી હતી એક દીવસ બંને ભાઇઓ જમવાને બેઠા હતા, તે વખતે કેશરીની સ્ત્રી કાન્તિમતિ કરી પીરસવા આવી તેને જોઇ અમરસિંહે કહ્યુ, ભાભી? આજ કાંઇ કઢી સારી થઇ નથી ભાભીએ છણકો કરી કરડાકીમા કહ્યુ દીયરજી? સારી કઢી મારાં દેરાણી છમકારીને મુકશે અમરસિંહને ભાભીનુ મ્હેણું પગથી તે માથા સુધી લાગ્યુ તે તરતજ હાથ ધોઇને ઉભો થયો અને પોતાના વાર્યા છતા એકદમ ઘોડો લઇ પલગી ચાલતો થયો કેશરીએ પોતાની સ્ત્રી કાન્તમુનિને ઘણોજ ઠપકો દીધો અને પોતાના ભાઇની પછવાડે દોડયો, પણ અમરસિંહ ગયો તે ગયો

જ્યા રેવત પલાણ્યા, સાસરે તેડવા જાય,

ઝટપટ વહેલા પધાર્યા મન ખરી વમાસણ થાય

અમરસિંહ ઘોડેસ્વાર થઈ ગાતે સસરાના શહેરમા ગયો. સસરાને ખબર પડી કે જમાઈ આવે છે તેવોજ તે સામે આવ્યો અને ઘણા આદર સત્કારથી પોતાને ઘેર તેડી ગયો, જમાઇને પોતાના અલાયેદા દીવાનખાનામા ઉતારો આપ્યો અને કસુંબા પાણી વગેરે પાઇને જમાઇની ખાત્રા કરી, તેણે પોતાના સ્ત્રીને કહ્યું કે આજ જમાઈ પધાર્યા છે માટે રસોઇની તૈયારી કર,

સાસુએ તરતજ બતરીસ રસોઈ કરી તેત્રીસ શાક કર્યાં. રાઠોડ, જમ્યો, અને રાત પડી કે પોતે મેડી ઉપર સુવા ગયો, તેની પ- છવાડે તેની સ્ત્રી જારમતી આવી, ને પલગપર બેઠી, અમરસિંહ જાગતો પડી રહ્યો પણ સ્ત્રીની પરીક્ષા જોવાને પોતાના મો ઉપર કપડુ ઢાકી કપટનિદ્રા કરી સુઈ રહ્યો ! બાઈડીએ તેના ઉપરથી પછેડી કાઢી નાખી ને જોયુ તો પોતાના પાતના નસ્કાના બોલતા માલમ પડયા બાઈડીને વ્યભીચારનો ચડસ ચઢ્યો હતો તે કોઇ લક્કડનાથ બાવાની સાથે તન મન થઈ હતી. પોતાના પતિના આવવાને લીધે અત્યાર સુધી તે તેની પાસે જઇ શકતી નહતી. તેથી તેનુ મન ઘણુંજ આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયુ, અને જ્યારે તેણે જાણ્યુ કે ઠાકોર અમરસિંહ ઉંઘે છે, ત્યારે એણે ચુપચુપ બાવાજી લક્કડનાથને મળી આવવા ઠરાવ કર્યો, કેમકે જો હું આજ નહિ મળીશ તો કાલે મારે સાસરે જવું પડશે તો બાવા લક્કડનાથનો વિજોગ રહી જશે એમ વિચાર કરી તેણે વીરકાછ વાળ્યો અને એક ખુણે પોતાના પિતા હમિરસિંહની ઢાલ ને તરવાર હતી ને હાથમા લીધી, ને સરર કરતી નીસરણી ઉતરી કરરર કરી દરવાજાની સાકળ ઉઘાડી મેહેલ બહાર નીકળી અ- મરસિંહ જાગતો હતો તેણે મનમાં કયાસ કર્યો હું જોઉ તો ખરો કે એ કયાં જાય છે તે બાયડી શું કરે છે એવા વિચારથી તેણે પણ પોતાની બુકાની બાંધી દીધી અને કછોટો કશી હાથમા ઢાલ તલવાર લઇને તેની પાછળ પડયો અંધારી રાત્રી હતી, બાયડી ચાલીને નગર બહાર નીકળી, વગડામા આવી, ત્યાં આ- સપાસ તમરા કસારીઓના ભયકર અવાજ નીકળી રહ્યા હતા, કોઇ કોઇ વખત પવન આવતો, તેને લીધે ઝાડના પાંદડાં ખડખડતા.

હતા, તે સાભળતા કાચાપોચાના મનને ભુતની અસર થયા સિવાય ન રહે, એવુ ભયભિત વેગન વટાવી ને બાયડી આગળ ચાલી બાયડીની હિમ્મતને માટે તેના ધણીના મનમા ઘણાઘણા વિચાર થતા હતા અને તેણે પણ તે જ્યા જાય ત્યા જવાને મનસુબો કર્યો, આગળ જતા એક મોટો વડ હતો ત્યા આગળ આવી, ત્યા આગળ નવ ચોર બેઠા હતા તેમણે જાણ્યુ કે આ કોઇક આપણુ ભક્ષ આવ્યુ છે, તેથી તરત તેની સામા આવ્યા. ઠાકોરે વેગળેથી ચોરને દીઠા તેવો તે છુપાતો ક્યાસ કરવા લાગ્યો, કે રાડ ક્યા જવાની છે હવે એ શો પેચ લડાવે છે, એટલામા પેલા ચોર આવી જારમતીને કહેવા લાગ્યા કે તારૂ ઘરેણુ ઉતારીને અમને આપ, નહી તો તરવારનો ભોગ થા, જારમતીએ કહ્યુ ધીરા રહો, હું મારૂ ઘરેણું આપુ છુ, એમ કહી તેણે પોતાનું સઘળુ ઘરાણુ કહાડી આપ્યુ, તેણીએ જરીયાનનો ચણીયો પહેર્યો હતો તે ઉપર ચોરની શરત પડી અને બોલ્યો કે આ ઘાઘરો કોના સારૂ રાખ્યો છે ? કહાડી આપ તે બોલી વીરા ! હું અગળાનો અવતાર છુ માટે તમે આડુ જોઇને ઉભા રહો તો કાઢી આપુ તે સાભળી ચોર પુઠ કરીને ઉભા કે તેણે તરવાર કહાડી નવના માથા ઉડાડી દીધા, તે જોઇ પેલો ઠાકોર અમરસિહ કપવા લાગ્યો કે આ બાયડી શુ ન કરે.

ચોરોને મારી પેલી સ્ત્રી જારમતી પાછું પોતાનુ ઘરાણું સજીને આગળ ચાલી, ત્યા એક સાકડ નહેર આવી તેની અંદર વચ્ચોવચ મોટો વાઘ બેઠો હતો, ઠાકોરે જાણ્યુ કે હવે રાડનો સપાટો નીકળી જવાનો છે અને તેને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને ઈશ્વરે આ વિકાળ તેના કાળને પ્રેર્યો છે. હમણા મારી નાંખશે,

તો તો ટાઢે પાણીએ ખસ જશે શુ એનો પીર આવે તો પણ તે ઉગરે કે, એમ વિચાર કરે છે, એટલામા બાઇડીએ તરવાર ખેચીને બીજા હાથપર રૂમાલ વિંટીને વાઘને હાકોટયો હડ કુતરા રસ્તો દે, વાઘ બરાડતો તેના ઉપર ધસ્યો, તેવોજ બાઈડીએ તેને એકજ ઘાથી પુરો કરી નાખ્યો ઠાકોર અજાયબ થઇને બોલ્યો, અરે ! રાડ તો અહીંયા પણ ન મરી પછી તેણે નિશાની રાખવા વાઘના કાન કાપી લઈ પોતાની ઢાલના ભડારીયામા મુકયા ને પાછળ પાછળ ચાલ્યો

આવી બહાદુરીથી વાઘને ઠાર કરીને રજપુતાણી આગળ ચાલી ત્યા મહી નદી ચારે કાઠે ભરાઈ છે બાવા લક્કડનાથની મઢી સામે કાંઠે છે તેથી નદીમા ચઢતું પુર જોઇને જાગમતી વિચાર કરતી ઉભી, તેના ધણી અમરસિંહે જોયું કે હવે તેની હિંમત રહેવાની નથી, આટલી વખત તો તેને લાગતુ નથી, પણ એટલામા તો સ્ત્રીએ તરવારને પોતાના દાતમા ઘાલી અને ઢાલને પોતાના હાથમા ઝાલી જયમતી કહીને નદીમા પડતું મુકયું. સડેડાટ તરીને સામે કાઠે ચાલી ગઇ, ઠાકોર તેની પાછળ જ્યાં બીજો ઉતાર હતો. ત્યાથી નદી ઉતરી ચાલ્યો અને ઝટપટ તે સ્ત્રીની પાસે જઇ પહોચ્યો નદીપાર ખેતરવા ઉપર બાવા લક્કડનાથની મઢી હતી, ત્યા પેલી સ્ત્રી આવી, અને ઝાપો ઉઘાડવા ધાટા કહાડયા બાવા લક્કડનાથે કહ્યું કે રાડ અબી આઇ ? જાગમતી બોલી-મહારાજ મારો ધણી મારૂં આણું કરવા આવ્યો છે, તેથી વાર થઈ, બાવા લક્કડનાથે કહ્યું-કુછ ફીકર નહી, ભાગ રગડ, ઓર મેરેકુ, પા. પછી ભાગ ઘુટી અને બાવાજીને પાઈ અને આજે પણ ચલમ ભરીને પાયો. પછી બંને જણા રંગ-

રાગની વાતો કરતા પલંગમા સુઈ રહયા, ઠાકોર જેવી સ્ત્રી પેઠી તેવોજ વાસે વાસે ચુપચુપ મઢીમા દાખલ થયો, અને બાવા લક્કડનાથની ખાટલી નીચે ધીરા રહી લાબો થઇ ભરાઈ બેઠો. જ્યારે તેણે જાણ્યું કે બંને જણ ઉંઘમા પડયા છે. ત્યારે તે તરવાર ખુલ્લી કરી સાચવીને ઉભો થયો, અને બન્નેને ઝટકાવ વાનો ઈરાદો કર્યો પણ સ્ત્રી હત્યા ન કરવાનો વિચાર આવ્યો તેથી ધીરે રહીને બાવાનુ ગળુ કાપી નાખી નજીકમા એક તાડનું ઝાડ હતું, તેની ટોચે ચઢી બેઠો, થોડીવારે બાવાના લોહીના વહે-વાથી સ્ત્રી જારમતી જાગી ઉઠીને આસપાસ જોવા લાગી તો કોઈ મળે નહી. તે ચારે દીશાએ ચાર ચાર કોસ સુધી મારના-રને ખોળવા ફરી, કોઇ ન દીઠું ત્યારે તે નીરાશ થઈ અને નદી-માથી જળ હાથમા લઇ બોલી—હે બાવા લક્કડનાથ ! ચારે ગાદે આ વખતે તને મારનારો મને મળે તે વારે તારૂં વેર ન લઉં તો હુ રજપુતાણી નહિ

કીણુ મારાં હેર્યાં હર્યા કીણુ કીધી કેડ;
પત રાખું પાંસળ તણું, શીશ કાપું શમશેર.

પછી કૃત સંકલ્પ કરીને હો હો ! કરીને ચોગરદમ તરવાર ફેરવવા માંડી એટલામા તેથી તેનો બે તસુ કકડો ઉડીને ઠાકોર અમરસિંહ જ્યા ઝાડ ઉપર બેઠો હતો ત્યા તાડછામા ભરાઇ ગયો પછી બાવાને લઇને દાટવા ગઈ ત્યારે રજપુતે પેલી તરવારની કરચ કહાડીને પોતાની ઢાલના ભંડારીઆમા મુકી છાનોમાનો ત્યાથી સ્ત્રીની આગમચ નદી ઉપર આવ્યો, તેણે પોતાની તરવાર ધોઇ નાખી અને ઘર આગળ આવી તાપ કરી હાથ અને પગ તપાડી પાછો તે ઢોલીયામા ઉંઘવાની મિષે સુઇ રહ્યો. થોડીકવાર

કેડે સ્ત્રી આવી અને તેને શક પડયો કે વખતે ધણીએ તો નહી મારી હોય ! તેથી જારમતિએ પીછોડ ઉથલી તેનું અંગ તપાસ્યુ. તો અંગ ઉનું દીઠુ જેથી તેને કંઈ શંકા રહી નહી. પછી જાર-મતી પણ તેની સાથે સુઈ રહી બીજે દીવસે સવારમા અમરસીહ એકદમ સ્ત્રીને લીધા વિના પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો ઘેર આવ્યો ત્યારે કાંતિમતી ભાભીએ પુછ્યુ કે મારી દેરાણી કયા ? ત્યારે અમરસિંહ કહે છે કે ભાભીજી, એ સ્ત્રી કશા કામની નથી. ભાભી કહે કેમ કામની નથી ? તેનો વાંક હશે કે નહિ ? કાંઇ ખોપણુ જોઇ. તે સાભળી પોતાને બળતા પેટે બોલ્યો.

એ ભાભી ના દીઠી ખોડ કે ના ખાપણુ જાણુ,
એ સ્ત્રી ઘર લાવીએ નિશ્ચે ઉપજે હાણુ.

તે સાભળી ભાભી સમજી તો ખરીપણ તેના મોથી અથથી ઇંતિ સુધી કહેવરાવવા પુછ્યું કે શુ થયુ તે તો કહો. પછી મર્મમા બોલજો હુ તો મર્મમાં સમજતી નથી ત્યારે ઠાકોરે અથ-થી ઇતિ સુધી સ્ત્રીની સઘળી વાત કહી સંભળાવી ભાભીએ કહ્યું હશે હોય ફીકર નહિ તેને ઘર આગળ તેડી લાવો, તેના પેટથી જે પુત્ર થશે તે બાદશાહથી તરવાર બાંધે એવા જોરાવર થશે

હરામી બાપકા બછેરા, છિનાલ રાણીકા પુત્ર,
એ બેઠા અવતરે તો બાદશાહ શું કરે ક્ષુધ.

અમરસિંહે ભાભી કાંતિમતિનુ કહેવું અંગીકાર કર્યું અને ત્યાં સાસરે જઇ જારમતીને આણુ કરી પોતાને ઘેર તેડી લાવ્યો. તે-ઓણે ઘર સુત્ર માડ્યું, કેટલીક મુદત પછી તેને પેટે અમરસીહના ત્રણ પુત્ર થયા. તેમના અર્જુન, વીજય અને જોરાવર એવા નામ પાડયાં. એમ કરતા ઠાકોર અમરસિંહ પચાવન વર્ષના ને ઠકરાણી

જારમતી પચાસ વર્ષના થયા ત્યારે એક દીવસ ઠાકોર અમરસિંહ ન્હાવા બેઠા તે વખતે તેણે પોતાની સ્ત્રી જારમતિને કહ્યુ કે જરા ઓરડામાથી મારૂ પેપાકુ છે તે આપોને! સ્ત્રી ઓરડામા લેવા ગઇ તો કોઠીઓના ગાળા દરમ્યાને એક બીલાડી અંધારે બેઠી હતી. તે પોતાના ડોળા ચનિયોના જેવા ડગમગાવતી હતી તે જોઈ સ્ત્રી એકદમ બીની-ખાધીરે માગ બાપ! એમ બુમ મારી પાછી ફરી સ્ત્રી ચરિત્ર કરી ઓશરીમા ધબ લઇ પડી. ઠાકોરને આ વખતે તેનુ અગાઉના શુગતનનુ સ્મરણ થયું અને એકદમ ખડખડાટ હસી પડયો, તે બોલ્યો કે શુ? આ સ્ત્રી ચરીત્ર શા કરો છો? રજપુતાણી બોલી-હુ તો ઓરડામા જનાર નથી મને બીલાડી કરડે છે ને બીક લાગે છે, એમ જ્યારે આએ વધારે નાજુકાઇ દેખાડવા માડી ત્યારે તેનાથી રહેવાયુ નહિ અને તે એકદમ ગુસ્સામાં બોલી ઉઠયો—

> વાઘ વડારણ જલ તરણ, નવશિવ કાટયા જેહ;
> આજ માંઝારે બાવરાવીયાં, વઙ વીમાસણ તેહ.

તે સાભળી જારમતી ચેતી ગઈ તે બોલી પડી પણ હિંમત ધરીને બોલી-સ્વામિનાથ તમે શુ કહો છો? મને સમજણ પડતી નથી તમે કહો છો એ વાત તદન ખોટી છે અમરસિંહે કહ્યું કે ખોટી હોય તો મેડા ઉપર મે તે દીવસની ઢાલ તરવાર છાંડી મુકી છે તે લાવ અને બડારીઆમા જો વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો પડયો છે કે નહિ? આ ઉપર ગઇ અને જોયું તો બડારીયામા વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો બને દીઠાં તે જોઇ તેને હાડે હાડ વ્યાપી ગઈ કે મારા ભોગી લાકડનાથનું ખુન એણેજ કર્યું માટે હવે એને માર્યા શીવાય છોડવો નહી

એમ કહી એજ તરવારે તે ચંડલણએ પોતાનો પતી મુંહ ફેર-વીને પોતીયું પહેરતો હતો તેવામા તેનું માથું ઉડાવી દઈ પોતે બુમ પાડી કે;ઘ આવો રે આવો ! “ હાય હાય ? મને બીખ મા-ગતી કરીરે મારા બાપ ! ” તે સાભળી લોકો બગત ગયા, ત્યારે તે બોલી કે હવે મારે જીવવાનું કામ નથી જ્યા મારો પાત ત્યા હું માટે એની ચીતા ખડકો તેના ભેગી હું બળી મરીશ, સતિને જોવાને આખું ગામ નગર ભરાયુ અને પોતાના ધણીને ખોળામા લઈ ચેહ ખડકી બળી મુઈ ! ! !

વારતા ૧૧ મી.

મલુકચંદ અને ઉજમવહુ.

ઉજ્જન નગરીમા વેલચંદ નામે મહા ધનાઢ્ય વાણીઓ રહેતો હતો. તેને મલુકચંદ નામે એકનો એક દીકરો હતો. તેને પોતાના જેવાજ શાહુકારને ત્યા પરણાવ્યો હતો. તેથી તેની વહુ પણ ઘેર હતી તેની વહુનું નામ ઉજમવહુ હતું. બાપ દીક-રાને રહેવા જુદા જુદા પાસેજ ઘરો હતા મલુકચંદ અને ઉજમ-વહુ બંને ભરજોબનમા હતા, તેઓ બંને વચ્ચે ઘણી સારી પ્રીતિ હતી અને તેમા ઉજમ વહુનું પ્રાધાન્ય વિશેશ હતું તેણે પોતાના ધણી મલુકચંદને વશ કરી લીધો હતો એટલે સુધી કે વહુ જે કરે તે ઘણુજ ખોટુ હોય તો પણ તે મલુકચંદને ખરું પડે આથી ઉજમવહુ સ્વતંત્રપણે વરતતી હતી.

એક વખત બન્ને બાપ દીકરો વેપાર સબંધી ઘણા જ-રુરી કામ પ્રસંગે વિદેશ ગયા. પાછળ ઉજમવહુ અને તેની સાસુ એકલાં રહ્યાં ઉજમવહુ નિરંકુશપણે પોતાના માનીતા યા-રને દરરોજ ઘરમા બોલાવી વ્યભિચાર કરતી હતી, એ કામ તેની

સાસુના જાણવામા આવતા પોતાની વહુની હલકી ચાલને ધિકારી અવગણના કરવા લાગી અને ઘણોજ ઠપકો આપ્યો વહુએ તે ન મણગારતા ઉલટી કહેવા લાગી, કે જેવા છો તેવાજ બીજાને પણ જાઓ છો, આ પ્રમાણે કેટલાએક અપશબ્દો પોતાની સાસુને કહી ઘણીજ ધમકાવી જેથી સાસુને રોસ થયો અને ક્રોધના આવેસમા બોલી કે એ કબારજા વહુને તેના યાર સહીત પકડી તેનું નાક ચોટલો કપાવી ડામ દેવરાવી કાઢી મુકાવું તોજ હું ખરી એમ તેના અંતઃકરણમા ઠસી આવ્યું તેથી તે દરરોજ લાગ જોવા લાગી, આણી તરફ ઉજમવહુ પોતાનુ પરાક્રમ બતાવવા ગોઠવણ કરવા લાગી આ વાતને થોડા દિવસ વિત્યા બાદ ઉજમવહુ નદીએ લુગડા ધોવા ગઇ ત્યા કોઈ છેલ પુરૂષ મુસાફર મળ્યો તેની સાથે હાવભાવથી પ્રીતિ કરી તેને પોતાને ઘેર તેડી ગઇ ને તેની સાથે ખુબ રંગ રમી રાત નિરગમન કરી આ વાતની સાસુને મોડી રાતે ખબર થતાજ પોતાના પાડપાડોશી વિગેરે ઘણા લોકોને એકઠા કરી કહ્યુ, કે આ કુબારજા વહુએ પોતાના યારને ઘરમા ઘાલ્યો છે, માટે પુરતો તપાસ કરી એ કુબારજા વહુની વલે કરાવી અને તેના યારને પકડી સરકાર સ્વાધીન કરીએ એમ વિચારી એકમેકને પુછે છે આ કોલાહલ બહાર થતો જોઇ ઉજમવહુએ પોતાના યાર પાસે ઝટ બે કાગળ લખાવ્યા તેમા એકમાં પરદેશ ગએલા બાપ દીકરો વહાણ સમુદ્રમા ડુબતા મરણ પામ્યાના ખબર લખાવ્યા ને બીજામાં બાપ દરિયામા ડુબી મરણ પામ્યો પણ દીકરો બચી કુશળ છે તે થોડા દિવસમા આવશે એ પ્રમાણે કપટથી બંને કાળાખડી રચી પેલા યારને આપી તેના સાથે શીખવ્યુ કે, બાપ દીકરાના મર-

બુતો કાગળ બહાર લોકો ભેળાં થયાં ત્યા મારી સાસુને આપજે ને કહેજે કે હું કાસીદ છું ને કાળાખડી લઈ આવ્યો છુ એમ કહી તેના હાથમા એ કાગળ આપ અને પછી બે કલાકે પાછો દીકરો કુશળ છે, પણ બાપ મરી ગયો એવો બીજો કાગળ છે તે વેશ પલટો કરી તગટ જણાય નહી તેમ પહોચાડજે, એમ કહી ચાકરને ફાટેલ કપડાં પહેરાવી કાસદને વેશે કાગળ હાથમા લઈ બહાર નીકળ્યો કે લોકોએ તેને પકડ્યો, પેલે ચારે કાગળ બતાવી કહ્યું કે હુ કાસદ છું અને કાગળ લઈ આવ્યો છુ તે તમે વાચો, આ પ્રમાણે કાળાખડીનો કાગળ આપવાથી લોકો ધીમા થયા, પણ કાગળ વાચી જોતા બાપ દીકરો બનેના દરિયામા ડુબી ગયાના માઠા સમાચાર જાણી ત્યા ભેગા થયેલા લોકો ત્રાય ત્રાય કરી કલ્પાત કરવા લાગ્યા, અને ઘણી દીલગીરીથી કહેવા લાગ્યા કે હાય હાય! ડોશીને અને ઉજમવહુને રખડાવ્યા; બહુ ભુંડુ થયુ? ડોશીએ તથા ઉજમવહુએ હાયપાટ કરી મુકી, ચોટલાના વાળ હાથેથી ઉખેડવા લાગ્યા આ વખતનો દેખાવ ઘણો કમકમાટ ભરેલો હતો, ભેળા થએલા સર્વ લોકો શોકાતુર ચહેરે દીલગીરી કરતા ઉભા છે, તેની સમક્ષમા ઉજમવહુએ જાહેર કર્યું કે, મારે મારા ધણીની પાછળ બળી મરી સતી થવું છે, હવે મારે જીવવું એ ધિક્કાર છે. વહુ સતી થવાનુ કહે છે તે સાભળી સાસુએ પણ કહ્યુ કે મારે પણ જીવીને શું કરવું છે, માટે ચીતા ખડકી બળી મરૂં આ સાભળી લોકોમાં ભારે શોક પેદા થયો, તેઓ આ સાસુ વહુને વારવા લાગ્યા પણ શુદ્ધ સતી ઉજમવહુ એકની બે ન થઇ, ને ત્રાય ત્રાય કરી સ્મશાનમા જે ચાલે કરતા ચાલ્યા. સ્મશાનમા બે ચીતા ખડકાવી તેમા પ્ર-

થમની ચીતામા સ સુએ બેસી અગ્નિદાહ દેવરાવ્યો ને ઉજમવહુ ચીતામા પડવા જાય છે કે તેના પ્રથમના કાવતરાના સંકેત પ્રમાણે કાસીદ કાગળ લઇ હાજર થયો, ને વાચી જોતા જણાયુ કે બાપ બુડી ગયો પણ દીકરો મલુકચંદ બચી કુશળ છે તે થોડા દીવસમા ઘર તરફ આવશે આ સમાચારથી લોકો ગજી થયા, અને કહેવા લાગ્યા કે વેલચંદ શેઠનું બહુ બુરૂ થયું, પણ દીકરો મલુકચંદ બચ્યા એટલે તેનો બાપ તથા મા નશીબદાર ગણાય, આ કાગળથી ઉજમવહુ કે જે પતિવ્રતા હતી તેને બળતી અટકાવી અને તેની સાસુ બળી ગઇ ડોશી બળી મરવાથી ઉજમવહુને તેના તરફનુ સાલ ભાળસી ગયુ, એટલે વળ તે નવા નવા યાર સાગે ઇશક માની મોજ ભોગવવા લાગી એવામા થોડા દીવસમાં વેલચંદ તથા મલુકચંદ બંને બાપ દીકરો પરદેશથી કમાઇ પોતાને ઘેર આવ્યા. આ બનેને હયાત દેખી લોકો આશ્ચર્ય પામ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે તમે બને દરીયામા બુડી ગુજરી જવાના માઠા સમાચારના કાગળ અહી આવવાથી ઉજમવહુ તથા તેની સાસુ બંને બળી મરી સતી થવા તૈયાર થઇ હતી, તેવામા બીજો કાગળ આવ્યો તેમા મલુકચંદ કુશળ છે એવો કાગળ અહી આવવાથી તેની સ્ત્રી ઉજમવહુ જીવતી રહી ને તેની સાસુ મલુકચંદની મા બળી સતી થઇ સ્વર્ગમા ગઇ, આ સાભળી બંને બાપ દીકરો ઘણા દીલગીર થયા પણ શું કરે નશીબની વાત, પરમેશ્વરના ઘર આગળ કોઇનો ઉપાય નથી, એમ કહેવા લાગ્યા. કોઇ દુસ્મને આવી રીતે ખોટું તરકટ કરી કાગળ લખ્યા એમ માન્યું.

વારતા ૧૨ મી.

વ્યભીચાર કરીને ચતુરાઈ કરનાર દૂમતી.

નનુશા ને ભગુશા બે ભાઈ વાણીઆ હતા, તેઓ ઘણી દુર્દશામા હતા, તેમને રહેવાને નાની સરખી પર્ણકુટી હતી, જેથી બનેને પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રહેવાનુ અનકુળ પડતું નહોતુ, તેથી તેનો બાઇ ભગુશા ગતના પરવારી દુકાન ઉપર સુવા જતો હતો, અને મ્હોટો બાઇ નનુશા પોતાના ઘરમા પડી રહેતો હતો. ન્હાના બાઇ ભગુશાની સ્ત્રી કુમતિ પતિના વાળુ કરી ગયા પછી પોતે જમી કરી ચુલા અઓટ કરી વાસણ કુસણ માજી દુકાન પર સુવા જતી, ત્યારે ઘરમાથી નીકળીને યારને ત્યા ઘડી બે ઘડી રહી વિલાસ કરીને, દુકાનપર મોડેથી સુવા જતી! એમ ઘણા દીવસ સુધી ચાલ્યુ કેટલાએક દિવસ તેનો પતિ ભગુશા બોલ્યો નહી, પણ તેને કાઇ શક પડયો ત્યારે સ્ત્રીને ધમકાવીને કહ્યુ કે રાંડ! આટલી બધી મોડી કેમ આવે છે? સ્ત્રીએ કહ્યુ મારો શો વક? જ્યારે વાસણ કુસણ માંજીને પરવારૂ, ત્યારે આવુ કની? ઘરનુ સઘળુ કામ મારે કરવું પડે છે. ભાઇજી કાઇ એઓજ આડો હાથ દે છે. તે સાભળી ધણીને ભભી ઉપર ક્રોધ ચડયો અને બીજે દિવસે જ્યારે સ્ત્રી નહતી ત્યારે ભાભીને કહ્યું તમે મારી બાઇડીને કેમ કનડો છો, અને એકલી પાસેજ કામ કરાવો છો? શુ એણે ચોરી કરી છે કે અરધી રાત્રી સુધી રોકો છો? ભાભીએ કહ્યુ કે કદી હુ તો જુઠું બોલતી હઈશ એમ તમને લાગશે પણ માને પુછો કે એ તો એનજ થાળી માજીએ જમ્યા પછી તમારી પછવાડેજ ચાલી આવે છે, ને કામ તો

સઘળું હું કરૂ છુ પછી તો ગમે ત્યા ભટકવા જાય તેની અમને શી ખબર? ડોશીએ પણ તેજ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે ધણીને ખાત્રી થઇ ને કહ્યું કે જો એમજ હશે તો આજ હુ કમાડ ઊઘાડનાર નથી એમ કહી દુકાને ગયો રાત્રે જમવા આવ્યો ને જમીને દુકાને સુઈ રહ્યો, પણ અગીઆર વાગ્યા સુધી સ્ત્રી કુમતિ આવી નહી, ત્યારે તેની ખાતરી થઈ કે રાંડ ભટકવા જાય છે, પણ હુ જ ખરો? એમ કહી સાકળ અટકાવીને માહે પેઠો, બાર વાગ્યા ને સ્ત્રી કુમાત કમાડ ખખડાવવા લાગી. ધણીએ કહ્યુ, રાંડ! હવે ઉઘાડનાર નથી, આટલા દિવસનુ તારૂં કપટ આજ પકડાયું છે, માટે હવે તો તને બહાર રાખીશ ને સવારે બધાને ભેળા કરીને તારૂ નાક અને ચોટલો કપાવી ગધેડાપર બેસાડીને કાઢી મુકીશ સ્ત્રી કુમતિએ કરગરીને કહ્યુ એટલો ગુન્હો માફ કરો. એકવાર તો સરકાર પણ માફ કરે છે ને હવેથી હુ નાહ કરૂં; પણ ધણીએ માન્યુ નહી ત્યારે તેણે તેને ધમકી આપીને કહ્યું કે જો નહિ ઉઘાડો તો હુ કુવામા પડીને આપઘાત કરીશ, તો તમને સ્ત્રી હત્યા લાગશે એમ કહી પાસેજ કુવો હતો તેમા એક મોટો પથરો ઉંચકીને નાખ્યો ને અધારે કમાડ આગળ ઉભી રહી. પથરાનો ધબાકો ધણીએ સાભળ્યો તેવો તે ગભરાયો, હાય હાય! ઘર ઘાલ્યુ હુ તેની પુઠે પડયો અને કમાડ ઉઘાડ્યું નહિ તેથી તેણે આબરૂ માટે કુવો પુર્યો હવે સરકારનો ગુન્હેગાર થઈશ એમ કહી કમાડ ઉઘાડી બહાર આવ્યો કે બાયડી ચુપચુપ માહે પેશી ગઈ અને બારણુ વાસી સાકળ અટકાવી દીધી—પીટ્યા હવે જો સવારમા તને ફજેત કરૂં છુ! તેવુંજ ધણીએ જાણ્યું કે આ તો રાંડે કપટ કરીને મને છેતર્યો ત્યારે તેણે તેને કાલાવાલા,

કરી કહ્યું કે દયા ડાકણને ખાય છે, અને તું આવી અધર્મી થાય છે, તું ઉલટી બહાર ગઇ ને હું તારા સારા માટે તારી અમસ્તી સહેજસાજ મશ્કરી કરતો હતો એટલામાં તે મને કહ્યું કે હું કુવામાં પડું છું, તે તારો ધબાકો સાભળીને હું તારી દયા ખાતર બહાર આવ્યો કે રખેને તારા જાનને નુકશાન લાગે, પણ તું આવું કપટ કરે છે, તે તને છાજતું નથી, આથી તારા ઉપર ઇશ્વરનો કેટલો બધો કોપ થશે એનો વિચાર કર અને તું ઉઘાડ હવેથી હું કોઇને વાત કહેનાર નથી. પણ આ કુમતિના મનમાં કંઇ અસર થઇ નહિ. તે હસીને તેના પર ગાળોનો ઠોક પાડી કહેવા લાગી કે હું બહાર ગઇ તે માફ માગી પણ તે ઉઘાડયું નહિ, તો તારૂં લાગ્યું, તું ભોગવ તું રોજ મારાપર આરોપ મુકે છે કે હું બહાર જાઉં છું, પણ સવારે સઘળા લોકો ભેગા થશે ત્યારે ખબર પડશે કે કોણ બહાર જાય છે. એમ કહી સૂઇ ગઇ અને પણ બીચારો ભગુશા ટાઢે ઠુઠવાતો બહાર બેસી રહ્યો સવારે લોકો ભેગા થયા ત્યારે આ કુમતિ ફરિયાદ કરી કહેવા લાગી કે જુઓ ભાઇ રોજ મને કહે છે કે તું ફરતી ફરે છે, પણ મારા સુતા પછી તે રોજ આથડવા જાય છે. તેથી તે કમાડ વાસી રાખ્યું છે, હવે એને શીખામણ આપો કે ફરીથી એવું કામ ન કરે, નહિ તો હું તેને સંઘરીશ નહિ, તે સાભળી ધણી ભગુશા શરમાઇ ગયો ને તે દીવસથી તેનું કાળું મો કરી આ કુમતીને કાંઇ પણ બોલ્યો નહિ ને જે થાય તે મુંગે મોઢે જોયા કરે અને આ રોજ નવા નવા યાર શોધ્યા કરે.

વારતા ૧૩ મી.

પ્રેમલાલ અને મણી.

રત્નપુર શહેરમા દીપચંદશા કરીને એક મોટો ધનાઢ્ય વેપારી રહેતો હતો તે ઘણો પૈસાદાર હતો તેની સ્ત્રીનું નામ સુકુમારી હતું, સુકુમારને એક પુત્ર પ્રસવ્યો તેનુ નામ પ્રેમલાલ પાડ્યું તે ત્રણ વરસનો થયો એટલે તેના પિતાએ એક બીજા શેઠની પુત્રી ચપળમતિ વેરે તેની સગાઈ કરી અને તેને જે ઘરેણું ચડાવ્યુ તેમા એક અમુલ્ય લાલ હતી તે લાલ પોલી હતી. તેમા પોતાનો ખજાનો કયા દાટયો છે તેની ચીઠી કરીને અંદર ઘાલેલી હતી. વરસ બે એક પછી સોદાગરે પ્રેમલાલનુ લગ્ન કર્યું. જ્યારે તે છોકરો આશરે છ સાત વર્ષનો થયો, ત્યારે તેના દુર્ભાગ્યને લીધે તેના પીતા દીપચંદ કોઇ બુરા રોગને લીધે સ્વર્ગવાશી થયો તેના મરણ કેડે તેના મુનિમો અને મહેતાઓની દાનત પાક રહી નહિ, છોકરો ન્હાનો અને કોઈ બાબતમા જાણે નહિ તેથી તેમણે લાખો કરોડો રૂપીઆની રકમ ઉચાપત કીધી અને એ પ્રમાણે થોડી મુદતમા શેઠની સઘળી મીલકતનો નાશ કર્યો સઘળુ દ્રવ્ય ખુટી ગયુ, અને સોદાગર દીપચંદશાની સ્ત્રીની માઠી અવસ્થા થઈ આ વખતે છોકરો આશરે દશેક વરસની ઉમ્મરનો થયો હતો સુકુમારી સુતર વિગેરે કાતી પોતાના ઘરનો નિર્વાહ કરતી હતી છોકરો જ્યારે પુખ્ત ઉમરનો થયો ત્યારે તેને કોઇપણ રીતનો હુન્નર કરવાની તેના મનમા ચાનક પેઠી, જેથી તેણે કોઇ બહારગામ નીકળી જવાનો ઠરાવ કર્યો જ્યારે તેણે પોતાની માની રજા માગી ત્યારે તેની મા બોલી કે બેટા ! તું આંધળાની આંખ પાંગળાનો પગ છું હું તારા વિયોગે

કેમ રહી શકીશ ? મે તને મારી નજર અગાડીથી કાંઇપણ દીવસ કળાડયો નથી તેવી માગ મોહથી એવુ કોઇપણ દીવસ કહેવાશ નહી એમ કહી આખમા આસુ લાવી રોઇ પડી, છોકરે દીલાસા આપી કહ્યુ મા ! તુ જાણે છે કે હવે આપણી કેવી દુર્દશા થઇ છે ઇશ્વરે આપણા ઉપર કેવો કોપ કર્યો છે ? તો હવે ઉદ્યમ કર્યાં વિના છુટકોજ નથી છોકરાનો જ્યારે અત્યાગ્રહ દીઠો ત્યારે તેની માને તેને રજા આપવાની ફરજ પડી છોકરો માની રજા લઇ મુસાફરી કરવાને ચાલ્યો જ્યા રાત પડતી ત્યા વાસો રહેતો અને દિવસનો તે પ્રયાણ કરતો એમ કેટલેક દિવસે તે અનાયાસે તે પોતાના સસરાના શહેરમા આવ્યો તેની સ્ત્રી ચપળમતિ ઉમ્મર લાયક થઇ હતી. તેને પોતાને સાસરેથી આણુ આવ્યુ ન હતું, તથા યુવાવસ્થામા તેની વૃતિ વ્યભિચાર ઉપર દોડી તેણે એક કઠીયારા માનાસગ સાથે મહોબત બાંધી અને હમેશ છાના માના તેને ઘેર જવા માડયુ

પ્રેમલાલ રાત્રે થાકયો પાકયો જઇને બોગજોગે તેનાજ સસગતેજ પડાળે સુઇ ગયો અ.સરે અરધીરાત્રે તેની સ્ત્રી ચપળમતી પેલા કઠીયારા માનસિહને ત્યા જવાને માટે પોતાના હાથમા ફાનસ લઇને બહાર નીકળી ત્યા તેણે પોતાના ભરથાર પ્રેમલલને સુતેલો જયો; પણ તેની આખે કામદેવનો અધરો પડદો ફરી વળ્યો હતો તેથી તે ઓળખી શકી નહી તે તેને કોઇ વટેમાર્ગુ જાણી પોતાના હાથનું ફાનસ બતાવીને કહ્યું કે—અબા! જો તું આ ફાનસ લઇ મારી સાથે આવીશ તો તને બે રૂપીઆ આપીશ પ્રેમલાલે તેના સામુ જેયુ કે ફાનસના પ્રકાશથી તેને ઝટ લઇને ઓળખી તો પણ તે છતો થયો નહી, હવે હું જોઉંતો

મરો કે એ ક્યાં જાય છે ? ને ઉલટા બે રૂપીઆ મળશે એવા વિચારથી તે તેની જોડે ચાલ્યો અને પોતાના હાથમા ફાનસ પ-કડ્યું જ્યારે તેના, આશક પેલા માનસિંહ કડીયારાનું ઘર આવ્યું ત્યારે પેલી ચપળમતી-સ્ત્રીએ-તેના અજાણ્યા ધણી પ્રેમલાલને જણાવ્યું કે આ ઓટલા ઉપર બેસ હું તને પછી રૂપીઆ આ-પીશ. પ્રેમલાલે દીનતાથી કહ્યું કે બાઇ તમે અંદર જશો કે ત-મારૂં ચિત્ત કામમા લાગશે જેથી મારા રૂપીઆ આપવા સાંભળશો નહી માટે મહેરબાની કરી મને હમણાંજ આપો તો ઠીક પણ ચપળમતિ પાસે રોકડા રૂપીઆ નહી હતા તેથી પેલી પોતાના કાનની ઝાલ કહાડીને તેને આપીને બોલી કે જ્યારે હું અંદરથી બહાર આવીશ ત્યારે તને બે રૂપીઆ આપી આ ઝાલ પાછી લઇશ એમ કહી જેવી તે કડીયારા માનસિંહના ઘરની અંદર ગઈ કે પ્રેમલાલ ઝાલ લઈ પોતાના દેશ તરફ નીકળી ગયો અને તેની આ ચપળમતિની હકીકત પોતાની મા સુકુમારીને વ-વસ્થિત કહી પેલી ઝાલ તેના હાથમા આપી માએ કહ્યું કે બેટા એ વેચીને તું રૂપીઆ લઈ આવ કે જેથી આપણને વા-પરવાના ઉપયોગમા આવે. છોકરો તે લઇ નાણાવટીની દુકાને ગયો ત્યાં તેની કિંમત કરતા વાંધો લાગ્યો કે ઝાલ ભાંગી તેમાં કાચો છે કે લાખ છે તે મારે તપાસવું જોઇએ પછી છોકરાએ રજા આપી એટલે નાણાવટીએ તો ભાંગી એટલે તેની અંદરથી એક ચીઠી નીકળી છોકરાએ આ ચીઠી લઇને વાંચ્યા વગર ફેંકી નાખી અને જે ઝાલના રૂપીઆ આવ્યા તે લઇને પોતાને ઘેર આવ્યો તેણે ફેંકી નાખેલી ચીઠી નકામી જાણી પોતાની એક બાજી-મા નાખી મેલી તેણે કેટલાએક દિવસ સુધી તો પેલા આવેલા

જાદના રૂપીઆ કરજમાંથી વાપર્યા જ્યારે તે થઇ રહ્યા ત્યારે તેણે કાંઇ શોધવાને મસે પેલી બારી ઉઘાડી તો તેને બાપની અંદરની ચીઠી હાથમા આવી આ ચીઠી તેણે વાંચી તો પોતાની દોલતનું તેને ઠેકાણું મળ્યું તેણે અમુક જગ્યાએ ખોદ્યું ત્યારે પાર વિનાનું તેને દ્રવ્ય જડ્યું. મહેતા મુનિમ વિગેરે લોકોને રાખ્યા, બાપનો સરસામાન જે લોકોને વેચાતો આપ્યો હતો તે તેણે વ્યાજ સાથે આપી પોતે પાછો ખરીદ કર્યો આ વિષેની ખબર તેના સાસરાને પણ મળી.

તેની મા સુકુમારીએ તેની બાયડી ચંચળમતિને બોલાવવા જવાનું કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યુ કે હરગીજ જવાનું નથી. અને તેવી સ્રીને હું કદી સંઘરનાર નથી માએ કહ્યુ સપુત બાપના બેટા કોને કહે છે, મોટું મન રાખીએ કોઈ વખત બાળક છે ને ભૂલ્યું તો શું થઇ ગયુ ? કંઇ કુંભારના ઘરનું હાડલું છે કે બદલાવીએ ? માનું વચન માન્ય કરી છોકરો વહુને આણુ કરવા ગયો તેના સસરાને ખબર થઇ કે તેને ઘણા માન સાથે સામો તેડવા આવ્યા. તેની સાળી મણી કરીને હતી તે તેની બેનના સબળા ચરિત્રથી વાકેફ હતી કેમકે તે બંનેના ઓરડા પાસે પાસે હતા, તે જાતે પવીત્ર હતી, તેણે આજે નિશ્ચય કર્યો કે મારી બેન હવે તેના ધણીથી કેવી રીતે વર્તે છે તે મારે જોવું એવા વિચારથી તે તેના ઓરડા સામે નજર રાખીને બેઠી.

સોદાગર દીપચંદનો છોકરો તેની સ્રી ચપળમતિ સાથે વાતો કરતો હતો તેથી ઘણી રાત ગઇ, પણ સ્રી ચપળમતિ પેલા - કળિયારા માનસિંહને ત્યાં જવાને તલપાપડ થઇ રહી હતી તેના મનમાં એવો વિચાર હતો કે જો મારો પતિ ઉઠી જાય તો.

આશકને જઈને મળી આવું, તેથી તેણે પોતાના ભરથારને ઉંધા-ડવાને અનેક ઉપાય યોજ્યા તે જોઇ તેની બહેન જે સઘળું જોયા કરતી હતી તે બળાપો કરી તેની ચાલ ધિક્કારવા લાગી પ્રેમલાલે પોતાની સ્ત્રી ચપળમતી સાથે ચોસર માડી કે જો હું હારૂં તો તને આટલા રૂપીઆ આપું કેટલીએક વારે તે હાર્યો ત્યારે તેણે સ્ત્રી ચપળમતિને સરતના રૂપીઆ આપ્યા, તેમા બે ઓછા આપ્યા સ્ત્રી ચપળમતિ ગણીને બોલી-સ્વામીનાથ ! બે ઓછા શા સારૂ આપો છો તેના ધણીએ કહ્યું ઓછા કયા છે ? હુ તારી પાસે બે રૂપીઆ માગતો હતો તેના બે વાળી રાખ્યા, સ્ત્રીએ કહ્યું, તમે શાના માગો છો ? તેના ભરથારે કહ્યું ફલાણા દિવસે તારા આગળથી હું તને ફાનસ લઈ કડીયાગ માનસિહને ઘેર મેલવા આવ્યો હતો તેના આમ સાભળતાજ તે સ્ત્રી ચપળમતિ શીકી પડી તેની બહેને ધ્યાન કર્યો કે ગડના લક્ષણ તો આગળથીજ જોઇ જગો જણાય છે પેલી ચપળમતી તો પાણી પાણી થઈ ગઇ અને પોતાનો પતી જ્યારે ઉઠી ગયો કે તરતજ તે પોતાના હાથે પોતાનાજ ગળા-મા છરી ખોશી મર્ણ પામી, એ સઘળો બનાવ તેની બહેને દીઠો હતો, પરોઢમા સોદાગર દીપચંદ શાહનો પુત્ર પ્રેમલાલ જાગી ઉઠ્યો અને જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી ચપળમતિએ આપઘાત ક-ર્યો માલમ પડ્યો તે બગબર લાગલી વાત પોતાના સસરાને કરી સસરાએ જાણ્યુ કે તેડવાને બહાને તે જમાઇએ આવી છોડીને મારી નાખી માટે તેને ઠેઠ પહોચાડુ પેલી બહેને વિચાર કર્યો કે આ અમસ્તો નાહક માર્યો જશે તેથી તેણે યથાસ્થિત હકીકત બની હતી તે સઘળી કહી દીધી, જે સાંભળી તેનો બાપ મુગો થયો ત્યા તેની સ્ત્રી ચપળમતિનો દહાડોપાણી થયા પછી તેણે

પોતાના સસરાની રજા માગી ત્યારે તેના સસરાએ કહ્યું, આ મારી બીજી છોડી છે તેને પરણીને લઈ જાઓ પેલાએ કહ્યું કે મારે તો તમારી કોઈ છોડી જોઈતીજ નથી તે વખતે મણીએ તેને સમજાવ્યો ને કહ્યું કે "તું મને પરણીજા-હું તને કરી બતાવીશ" તે સાભળી પેલા પ્રેમલાલને સંદેહ પેઠો કે એ મને શું કરી બતાવવાની છે, હું જોઉં તો ખરો? પછી વિચાર ફેરવી તેને પરણી પોતાને ઘેર લઇ ગયો અને પોતાની માને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી.

પછી તેણે માન ભરીને સફર કરવા જવાનો ઠરાવ કર્યો પોતે ભિખારીઓ વગેરેને લુગડા આપ્યા અને જવાના દિવસે પોતાની સ્ત્રી મણીની સાડી ઉપર લખી ગયો કે તું મને કરી બતાવવાની છે તે આટલા વાના કરી દેખાડ "(૧) સ્ત્રી કરી પુત્ર જણાવો (૨) આપણા શહેરની વીસ કોસમા મારા આવવાના રસ્તામા જે ઠેકાણે પાણી ન હોય ત્યા વાવ ખોદાવ અને (૩) બીજી કોઈ જગાએ એક બાગ બનાવ જે આવતી વખતે મને જોવાને મળે! પતિના પરદેશ ગયા પછી આશરે પાચ સાત દિવસ પછી સ્ત્રીની નજર સાડી ઉપર પડી અને વાચીને ધ્યાનમાં લીધુ કે મારી ચતુરાઇ જોવાને આમ લખેલુ છે, વાવ અને કુવો બાધવાને વગેરે તેની પાસે પુરતા નાણા નહોતા તેથી તેણે પોતાના ઘરમાથી એક ઠાલો ઝવેરાતનો કહાડ્યો અને તેની અંદર પત્થર વિગેરે ભરી બોજાદાર કરીને તે પોતાના ધણીના એક ગુણવન્તશા મિત્રને ત્યા લઈ જઈ કહ્યુ કે, આ પેટીની અંદર જવેરાત છે તેની કુંચી એમની પાસે છે માટે તે તમે રાખો અને હમણા રૂપીઆ આપો માગ્યા તેટલા આપ્યા. ને લઈને પો-

તાની સાસુ પાસે આવી અને કહ્યું કે હું થોડા દહાડા મારા પિયરમા જઇ આવું એમ કહી ડાબડો લઇ આગળ ચાલી જ્યાં પાણીની તંગી હતી તે ગામના પટેલ પાસે આવી કહ્યું કે અહીંઆ મારે વાવ ખોદાવવી છે તે કામ તમે શરૂ કરો, તેનું ખરચ વિગેરે હું આપીશ, પછી તેને ખરચ વિગેરે આપી તે કામ શરૂ કરાવી આગળ વધી, આગળ જતા એક બીજું ઉત્સાહપુર નામે ગામ આવ્યું, તે ઘણું સરસ હતું પણ ત્યા બાગ નહોતો તેથી ત્યાંના મજમુંદાર લાલશંકર પાસે બાગ અને કુવો બનાવવાની ગોઠવણ કરી તે રૂપીઆ વિગેરેનો બંદોબસ્ત કર્યો, ત્યાંથી તે ચાલતી ચાલતી કોઇ મોટા હરીપુર નામે શહેર આગળ આવી તેણે મરદનો સ્વાગ લીધો હતો. જેથી તેને કોઇ એમ નહી ધારી શકતું કે આ સ્ત્રી છે, ગામમા એક સોદાગરને ત્યા તે ઉતરી, વાતચીત કરતા સોદાગર તેની બોલવાની છટા રૂપ ચતુરાઇ ઉપરથી સમજ્યો કે આ કોઇ હુશીઆર આદમી છે, તેથી તેણે પોતાની એક ઘણી રૂપાળી સુંદરમતી દીકરી હતી, તે તેણે પરણાવી તેને સાથે લઇને પોતાના શહેર તરફ ગઇ તે ત્યાં સુંદરમતી સ્ત્રીને પોતાની સઘળી વાતથી વાકેફ કરી અને તેને પણ મરદનો પોશાક પહેરાવ્યો, તે શહેરમા એક રૂપા ભરવાડણ રહેતી હતી જેને ત્યાથી ખાનદાન લોકો દુધ લઇ જતા હતા, તેને ત્યાં તેમણે ઉતારો કર્યો, થોડીવાર પછી રૂપા ભરવાડણને તેમણે સઘળી વાત જણાવી, અને પોતે પાછો સ્ત્રીનો સ્વાગ લીધો, સાંજે પ્રેમલાલનો સીપાઇ ખાનબેગ તેને ત્યાં દુધ લેવાને આવ્યો, તે વખતે રૂપા ભરવાડણે સીપાઇને કહ્યુ કે તું તારા શેઠને જઇને કહેજે કે મારે ત્યા કોઇ ખુબસુરત સ્ત્રીઓ આવી છે, જે બીજે દીવસે સીપાઇ

જ્યારે દુધ લેવાને આવ્યો ત્યારે તે સ્ત્રીએ સાકર વગેરે તેમાંના નાખી સીપાઇને દુધ દોહીને આપ્યુ. સીપાઇએ શેઠને પાયું તે તેના સ્વાદથી ખુશી થયો, તેણે સીપાઇને પુછ્યું કે દુધ ક્યાંથી લાવ્યો ? તેણે ભરવાડણને ઘેર બે સ્ત્રીઓ આવ્યાની વાત કરી. તે સાભળી પ્રેમલાલ શેઠનું મન લલચાયુ, અને દુધનો હીસાબ કરવાનું મસ કહાડી તેને ઘેર ગયો પ્રેમલાલ સોદાગર પેલી સ્ત્રીઓ જોઈ ખુશી થયો અને તેનુ નામઠામ વિગેરે પુછી પરણવાની ખુશી બતાવી જવાબમાં પોતાના નામ ઠામ તેમણે અવળા રીતે કહ્યા જેથી સોદાગર ઓળખી શક્યો નહી, પછી તેમણે લગ્નની વાત કબુલ કરી ત્યાથી સોદાગર ઘર આગળ ગયો ને, પોતાની આ મણીને તેડવા પાલખી મોકલી, પણ તેણે ન જતાં પેલી નવોઢા સુંદરમતિને શીખવીને વીદાય કરી. એમ આવ-જા કરવાથી લાગી મુક્ત થઇ, અને સોદાગર પ્રેમલાલના પેટના પેલી નવી સુંદરમતિને દિવસ રહ્યા. આશરે સાતેક મહીના થયા એટલે તેણે પાલખીને પાછી વાળવા માડી તે નવી સ્ત્રિ મોકલી જણાવ્યું કે હવે અમે અમારે દેશ જઇએ છીએ, તે સાભળી પ્રેમલાલે હુંડીથી પાલખી મોકલા તેને બોલાવી કહ્યુ કે તારા ઉપર મારો ઘણો પ્યાર છે. અને હવે તું જો તારે દેશ જાય છે. તો તારી જે ખુશી હોય તે મારી પાસે માગી લે. તેણે કહ્યુ કે મારી પાસે સઘળી દોલત દુનીઆ છે, પણ જો વખતે આપવાનું ધારતા હો તો આપનો રૂમાલ, વીંટી અને ડોકની મોતીની માળા તે મને બક્ષીસીમાં આપતા જાઓ. શેઠે તે સઘળું તેને સ્વાધીન કરી ઘણો હર્ષ બતાવ્યો તે તેની રજા લઇ રૂપા ભરવાડણને ત્યાં આવી અને ત્યાંથી બને જણીઓ રૂપા ભરવાડણને સંતુષ્ટ

કરી વિદાય થયા તેમણે પાછો મરદનો પહેરવેશ પહેરી લીધો. પેલી સુંદરમતી સ્ત્રીના બાપનું નગર હરીપુર આવ્યુ, ત્યા તેને સ્ત્રીનો પહેરવેશ પહેરાવી તેના બાપને સ્વાધીન કરી કહ્યુ કે એને પુત્ર પ્રસવશે ત્યારે હુ તેડવા આવીશ એમ કહી ત્યાથી પોતે નીકળી આગળ આવી તો વાડી ને વાવ તૈયાર થઇ હતી તે એ-ઇને ગામમા પેઠી પેલી બીજી સ્ત્રી સુંદરમતિએ છોકરાને જન્મ આપ્યો ત્યાથી તેને બોલાવી મગાવ્યો, અને છાનોમાનો એક ઓયરામા રાખી તેને પાચ વર્ષને કર્યો, કેટલાએક દીવસ પછી સોદાગર પ્રેમલાલ આવ્યો તેણે સ્નાનમા વાવ ને બાગ જોઇ તેના ઉપર સ્ત્રીનુ નામ કોતરેલુ હતુ તે વાચી પોતે ખુશી થયો જ્યારે તે મહેલમા એકાતે બેઠો ત્યા તેની સ્ત્રી મણીએ છોકરાને બહાર કાઢી રૂમાલ ઓઢાડી આગળીએ વીંટી પહેરાવી ડોકમા માળા ઘાલી તેના ખોળામા બેસાડ્યો સોદાગર અજબ થયો ને પુછ્યુ કે એ કોનો છોકરો છે ? સ્ત્રી બોલી કે જેનો હશે તે પો-તાની મેળે ઓળખશો જ્યારે તેણે નીશાનીઓ જોઇ ત્યારે તેને ખ્યાલમા આવ્યુ કે મે પરદેશ જતા સાડી ઉપર લખ્યુ હતું તે પ્રમાણે તેણે કર્યું છે. તેણે સ્ત્રી મણીને કહ્યુ કે છેક ત્યા સુધી તું કેમ આવી? સ્ત્રી મણી બોલી, આવી તો શું થયુ ? હું તમારી આયડી છુ એમ કહી પેલી સ્ત્રી સુંદરમતિની વાત જાહેર કરી. ધણી તેની બુદ્ધિ ઉપર ખુશી થયો તેણે પુછ્યું કે તું ખરચવાને રૂપીઆ ક્યાથી લાવી ? સ્ત્રીએ તે બાબત પોતે જે ચતુરાઇ ચલાવી હતી તેનો ખુલાસો કર્યો. તેનું પારખુ જોવા તે મીત્ર ગુણવત-શીને ત્યા ગયો અને જોયું તો પેટી અંદર પથરા દીઠા તેથી તેને

પકકો ભરસો પડ્યો પછી તેણે પેલી સુંદરમતિ સ્ત્રીને પણ તેના પિતાના ગામથી બોલાવી મગાવી બંને ઉપર ઘણો પ્યાર રાખવા લાગ્યો

વારતા ૧૫ મી.

ઠાકોર કીશોરસિંહ તથા તેની સ્ત્રી કુસુમસુંદરી.

કોઇ કંગાલ રજપુત કીશોરસિંહ કરીને હતો, તેની સ્ત્રી કુસુમસુંદરી કરીને ઘણી ચતુર હતી, તેનુ મન વ્યભીચાર ઉપર દોડ્યુ. એક દિવસ તે રજપુતાણી બહાર જતી હતી તેવામા તેની નજર નગરના નગરશેઠ કીકુળશાના એક ખુબસુરત છોકરા ગુલાબચંદ ઉપર પડી, તે બંનેની આંખ મળી અને તેમને દોસ્તી થઇ, તે જુવાનથી સ્ત્રીની નિવૃતિજ ખસી ગઇ, અને જ્યારે તે રસ્તે થઇને પોતે જતી હતી ત્યારે શેઠની હવેલીમા સામુ પોતે ચકોર જેમ ચંદ્ર સામુ જુએ તેમ જોતી હતી. તેણે એક દિવસ સાન કરી અને નદી ઉપર બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે હું તારા ઉપર આશક પડી છુ માટે મારી સાથે દોસ્તી બાંધ. છોકરો ચતુર હતો પણ વાણીઆની જાતને લીધે તેનામા સ્વાભાવિક રીતે હિંમત નહોતી, તે બોલ્યો કે જો તારો પતિ જાણે તો મારૂં માથુ કાપી નાખે અને મારી સ્ત્રી સોહાગણવતી રાંડે, મારૂં સઘળુ દ્રવ્ય અકારણ જાય અને મા બાપ ભીખ માગે માટે તેવી વાતમાં હું સમજતો નથી, સ્ત્રી કુસુમસુંદરીએ ધીરજ આપી કહ્યુ કે મારા ધણીને હું પરદેશ કાઢુ તો કેમ? પછી તમને કોઇ જાતની હરકત છે, તે વાત વાણીઆએ કબુલ કરી એટલે સ્ત્રી કુસુમસુંદરી

તેની રજા લઇ પોતાના ઘર આગળ આવી, અને પોતાના ધણી હીરોરસિંહને પરદેશ જવા વઢવા લાગી કે તમે કાંઇ ઉદ્યમ કરતા નથી તો આપણું શી રીતે પુરૂં થશે? અગાઢી પેટ અવતાર પડશે તો તેના ખરચખુટણુ શી રીતે કાઢશો, ધણીએ કહ્યું કે હું શું કરૂં! કાંઇ ભણ્યો નથી કે કોઇની ગુમાસ્તી કરૂં આએ કહ્યું તેની તમારે ફીકર રાખવી નહિ, એમ કહી થોડેક દુર એક કાગડો બેઠો હતો તેને ઝડપ લઇ પકડી આવી, અને તેના પગ બાંધી ધણીના હાથમા આપ્યો ને કહ્યુ કે આ તમે વેચવા જાઓ ને એના હજાર રૂપીઆ કોઇ આપે તોજ આપજો. વેચ્યા વગર આવો તો તમને પરીવાના સમ એમ કહી મુરખ ધણીને જોતરા તાણવા કહાડ્યો કે પછી પોતે ગમે તેમ વાવટા ઉડવે.

રજપુત હીરોરસિંહ કાગડો વેચવા ચાલ્યો, તેણે ગામેગામ ફરવા માંડ્યુ. જ્યારે કોઇ કીમત પુછતું ત્યારે તે હજાર રૂપીઆ કેહેતો હતો, તે સાંભળી લોકો તેની મશ્કરી કરી હસતા હતા કે ભણેલા પોપટના એટલા રૂપીઆ તો બહુજ, આથી ઘરાક થયો નહીં, જે તેની કીમત સાંભળતું તે તરતજ ભડકી ઉઠતું હતું. આણી તરફ રજપુત આથડતો અને પેલી તરફ રજપુતાણી કુસુમસુંદરી પેલા નગરશેઠના દીકરા ગુલાબચંદથી રાત દિવસ વિલાસ કરતી હતી, ગરીબ બીચારો રજપુત ઘણે દિવસે થાકીને ઉજ્જેનમા આવ્યો તેણે બજારમા જઇ કાગડો બતાવ્યો કે કેટલાક લોક તેની આસપાસ વીટળાઇ વળ્યા અને મશ્કરી કરવા લાગ્યા એટલામાં જગીયો અને જવેરી ઠગ આવ્યા તેમણે તેને દીઠો જગીયો જવેરીયાને બોલ્યો જે આ કોઇ ભોળો માણસ છે

તેને કોઇએ કપટ કરીને કાગડો વેચવા મોકલ્યો છે, એટલે તે-ઓએ તેમને બોલાવ્યો અને તેમણે કહ્યું કે ઠાકોર કાગડાનું શું લેશો. ત્યારે તેણે કહ્યું હજાર રૂપીઆ. ત્યારે બને કહે હજારના કાકા એમ કહી તેના હાથમાંથી કાગડો લઈ ઉડાડી દીધો. રજપુતે તેના ઉપર ક્રોધ કરી માગણી કીધી કે મારો કાગડો લાવ અને બાઇએ કહ્યું કે તારે રૂપીઆ લીધાથી કામ છે કે બીજું કાંઇ? ચાલ તને રૂપીઆ ગણી આપીએ. એમ કહી તેને ઘેર તેડી જઈ હજાર રૂપીઆ ગણી આપ્યા અને ઘણો સત્કાર કરી પોતાને ત્યાં આઠ દીવસ સુધી રાખી તેની સારી બરદાસ કરી પછી જ્યારે તેને ધીરે ધીરે વાત પુછી, ત્યારે રજપુતે કબુલ કર્યું કે મને મારી સ્ત્રીએ વેચવા મોકલ્યો છે. બને બાઇએ ઠરાવ કર્યો કે આપણે જઇને એની સ્ત્રીના લક્ષણ જોવા. તેથી રજપુતે જ્યારે જવા માંડ્યું ત્યારે પેલા જણે કહ્યું કે અમે તમારે ત્યાંની અમારી બાઇને જોવા આવીએ કે? રજપુત બોલ્યો અમારા ધન્યભાગ્ય ક્યાંથી કે અમારે ઘેર આપ પધારો! પછી જગીપો રજપુત કીશોરસિંહની જોડે ચાલ્યો. કેટલાએક દીવસે રજપુત કીશોરસિંહ પોતાને ગામ આવ્યો. ત્યાં દિવસ આથમ્યાને ઘડીક બાકી હતી તેથી જગીએ અટકાવ્યો કે આજ ઘેર જવાનું મુહુરત નથી; માટે આજની રાત ચોરામાં પડી રહો અને કાલે જઈશું. તે તેણે માન્ય કર્યું પહોર રાત વીત્યા પછી જગીઓ કહે હીંડ, તારે ઘેર જાઇએ પણ તારે ઘરમાં જવાનું મુહુરત નથી માટે મને પેસવા દેજે, પછી કહું ત્યારે તું અંદર આવજે. રજપુત કીશોરસિંહને બહાર ઉભો રાખી જગીપાએ તેના ઘરના કમાડની ફાટમાંથી જોયું તો બાયડી ભેગો કોઈ પુરૂષ સુતેલો દીઠો તે જોઈ તેણે એકદમ રજપુત કીશોરસિં-

હને કહ્યુ કે કમાડ ઉઘાડાવ રજપુતે સ્ત્રીને સાદ પાડ્યો કે તેના પેટમા ધાસકો પડ્યો કે હાય ! હાય ! હવે એ આવ્યો ને શુ કરશુ વાણીઓ પીપળાના પત્રની પેઠે ધ્રુજવા લાગ્યો ને બોલ્યો કે મે તને નહોતું કહ્યુ કે તુ મને વગર મોતે મારીશ રજપુતાણી કુસમસુદરી કહે હવે ફીકર કરીશ નહી એમ કહી તેને એક કોઠીની અદર ઉતારી દીધો, તે જગીયાએ દીઠુ પછી સ્ત્રીએ બાગણુ ઉઘાડ્યું એટલે તેનો ધણી અદર આવ્યો તેની ખડકીમા ફાટી તુટલી ખાટલી હતી તે નાખીને જગીયો બારણા વચ્ચોવચ પડ્યો ને કહ્યુ કે ભાઇ હુ તો અહીજ રહીશ રજપુતાણી કુસમસુદરીએ પુછ્યુ કે આ કોણ છે ? રજપુતે કહ્યુ મારો મીત્ર છે. સ્ત્રીએ કહ્યુ કે તમારો મીત્ર છે ત્યારે માહે બોલાવો, પણ તે ગયો નહી. રજપુત કીશોરસિહ ઉંઘ્યો પછી નગરશેઠના છોકરાને કાઢવા સારુ સ્ત્રીએ ઘણા ફાફા માર્યા પણ જગીયા ઝવેરીનો ખાટલો વચમા હોવાથી તેનુ કાંઇ ચાલ્યુ નહિ તેણે ઘડીએ ઘડીએ ડોકીયા કરવા માડ્યા કે જો તે ઉંઘી જાય તો તેને હું કહાડુ પણ જગીયો તો આખી રાત ખાટલામા બેસી રહ્યો જ્યારે જ્યારે આ જોવા આવે ત્યારે પોતે રામ ! રામ ! એવા શબ્દ મોહડેથી બોલતો એમ આખી રાત બંને જણા ઉંઘ્યા નાહ ને સવાર થયુ બીજે દીવસે સ્ત્રીએ તેને ખાવાનુ પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યુ કે મારે તો ખાવુ હરામ છે, એમ ત્રણે દીવસ સુધી અપવાસ કરી પડી રહ્યો આખરે તેણે જાણ્યું અહીંયા અંત ત્રણ દિવસ થયા ને આમ હુ સાત દીવસ પડી રહીશ પણ પેલાને રજપુતનુ પાણી ખપતુ હશે કે નહિ, તેથી તે માહે ને માહે મરી જશે તોપણ તે કહાડનાર નથી તેથી તે પેચ કરી જવાને તૈયાર થયો અને

રજપુત કીશોરસિહને કહ્યુ કે ભાઇ ! આજ હું રજા લઉ છું,
માટે કોઈ મને તારી યાદ દાખલ ચીજ આપ આખા ઘરમા
ભુત ભુસકા મારે અને હનુમાન હડીઓ કાઢે તેમ હતુ તે જાણી
રજપુતે કહ્યુ. એવી મારી પાસે શી ચીજ છે કે તને આપુ, હું
કાઇ એવો પૈસાદાર નથી કે તારા લાયક મારી પાસે કાંઈ હોય
માટે હુ ગરીબના ઘરમા આચર કુચરમાથી જે પસદ કરે તે
આપુ જગીયો કહે કે હુ માગુ તે આપે એવુ વચન આપ એ-
ટલે રજપુતે વચન આપ્યુ, તેનુ તેણે કહ્યુ કે તારા ઘરમા જે પેલી
ગાડી છે તે તું મને આપ રજપુત કશોરસિહ હસી બોલ્યો
એમા શી વીસાત છે તે તમે માગી ! જગીયો કહે અમારા ગા-
મમા એવો ઘાટ થતો નથી માટે જો હુ મારા ગામમા લઇ જા-
ઉ તો મારા ભાઈબધો વીગેરે જોવા આવે ને ખુશી થાય તેથી
આપ તો એ આપ રજપુતે કહ્યુ આપની મરજી હોય તો બેલા-
શક લઇ જાઓ જગીયો કહે ત્યારે તુ તેને બહાર કાઢવાને મજુર
ને લેઇ આવ તે સાભળી રજપુત કિશોરસિહ મજુરોને લેવા ગ-
યો તે વખતે પેલીએ વિચાર કર્યો કે મુઓ ચેતી ગયો છે;
અને મારી પાછળ પડ્યો છે પણ હવે મજુરને લાવ્યો તેમણે
કોઠીને બહાર કાઢી જગીએ કહ્યુ કોઠી તો કઢાડી પણ મારૂ ગા-
મ ઘણુ દુર પડ્યુ તેથી ત્યા સુધી શી રીતે લઈ જવાય માટે
એક ગાડુ જોઇએ તે સાભળી રજપુત ગાડુ લેવા ગયો. તો પણ
બાયડી કાઇ બોલતી નથી ને તમાસો જોયા કરે છે રજપુત
ગાડુ લાવ્યો એટલે જગીએ કહ્યુ કોઠીને ઘણે દુર સુધી લઈ જવી
તેથી માર્ગમા અથડાઇને ભાગી જાય માટે એને બાંધી પકડી
હોય તો સારૂ તેથી હવે તુ છાણા લઇ આવ એમ કહી તેને એક

રૂપીઓ આપ્યો તે લઇ રજપુત છાણા લેવા ગયો અને થોડી-વારમાં લાવી છાણાનો મોટો ગંજ માર્યો. તે સઘળા છાણા તેણે કોઠીની આસપાસ ખડકવા માડયાં. પ્રથમ હાથભર ખડકયા, તો પણ બીએ જોયા કર્યું, ત્યારે તેણે રજપુત કીશોરસિંહને કહ્યું કે ભાઇ! જો તારા ઘરમા ઘાસ હોય તો લાવ એટલે તેને સળગાવું તે સાંભળી વાણીઆ ગુલાબચંદશાને માહે પેશાબ થઇ ગયો પણ તેને તો ચોરની મા કોઠીમાં પેસીને રડે એવુ થયુ તેણે એવો નિશ્ચય કર્યો કે જો હુ બોલીશ તો બંનેની લાજ જશે માટે બળી મરીશ તો ખેર! રજપુતે ઘાસનુ પુળાયું ઉપરથી લાવી આપ્યું. તે દેવતાથી સળગાવી કોઠીની આસપાસ ફરી તે કહેવા લાગ્યો કે જે બાજુએ પવન આવે ત્યાંથી સળગાવુ કે જલદી પાકી જાય એ જોઈ બીની ધીરજ ન રહી, અને નિશ્ચે જાણ્યુ કે હવે એને બાળી નાખશે તો ફજેતી થશે તેથી લાગલીજ દોડીને તે નગરશેઠ ફેશળશાને ત્યા ગઇ જગીબાને ફક્ત ખુશામત કરીને ઘી ઢોળા કરવાની દાનત હતી તેથી બીની જતી જોઇ તેણે હાથમા સળગતો પુળો ઝાલીને સળગાવવાનુ બંધ રાખ્યુ.

શેઠનો દીકરો એક છોકરો ગુલાબચંદ હતો તે ત્રણ દિવ-સથી જડતો ન હતો તેથી તેનો જીવ તો ઉડી ગયો હતો તેની પાસે આવી રજપુતાણી કુસુમસુંદરીએ કહ્યુ કે તમારા છોકરાને મારી સાથે છ માસની દોસ્તી હતી પણ મારો ધણી ઓચીંતો આવી આવ્યો તેથી મેં તેને કોઠીમા સંતાડી રાખ્યો છે. પણ મારા ધણી સાથે એક માણસ આવ્યો છે તે કોઠી બાળી નાખે છે. માટે તમે જો જલદીથી એ કોઠી વેચાતી લઇ લ્યો નહી તો તમારો છોકરો બળી મરશે. તે સાંભળી ફેસળશા શેઠના મગજમા

રાતા થઈ ગયા અને એકદમ પોતાની સાથે દશબાર વાણીઆ લઇ રજપુત કીશોરસિંહના ઘર આગળ આવ્યા એક પછી એક છાતીએ છાતી બીડીને મલ્યા ચાલો આપણે ઘેર અહીં શા માટે ઉતર્યા છો, શુ નગરશેઠ ને મારે ઘેર ના ઉતરો ને આવા ગરીબને ઘેર ઉતરો એ ઠીક કહેવાય મારે ત્યા આજનો દીવસ જમીને જાઓ જગીએ કહ્યુ કે મારે તો આ શહેરનુ પાણી પીવું હરામ છે ને તે કોઢી પાસેથી કેમે કર્યો ખસતોજ નથી ત્યારે શેઠે કોઢી બાણી જોઇને પુછ્યું આ તને શુ કરો છો ? જગીએ કહ્યુ કે આવી કોઢીઓ અમારે ત્યા થતી નથી તેથી મારા દેશમા લઈ જવા વિચાર છે, પણ રસ્તામા વખતે ભાગી જાય માટે તેને પકડ્યુ છુ નગરશેઠે કહ્યુ એ તો હું તમને નહી લઇ જવા દઉ. જગીયો કહે કેમ ? ત્યારે કહ્યુ જો ભાઇ ! હું નગરશેઠ કહેવાઉ ને મારા ગામમાથી કોઢી લેઇ જવા દઉં તો મારે નીચુ જોવું પડે અને અમને અપશુકન થાય જગીએ કહ્યુ કે આપનાર આપે છે ને લેનાર લે છે, તેમા તમારે શેનું નીચું જોવાનુ કે અપશુકન થશે ? નગરશેઠે કહ્યુ ના ભાઇ તેમ તો થવા દેનાર નથી. વખતે પાચ રૂપીઆ કહો તો અવળા કરીએ, જગીએ કહ્યું કે હું તમારા રૂપીયા ઉપર બેસી રહયો નથી નગરશેઠે કહ્યુ કે ત્યારે તમે જો અમારી ના કહ્યા છતાં લેઈ જશો તો અમે દરબારમા જાહેર કરીશું તે સાંભળી જગીયાનો મીજાજ ગયો અને ગુસ્સો કરી બોલ્યો કે ફેફળશા શેઠ મારે તારી કે તારા દરબારની કોઇની પરવા નથી. અમા દરબાર શુ કરવાનો છે ! તુ મને ઓળખતો ન હોય તો ઓળખજે કે હૂં ઉજેણનો જગીયો છુ ત્યારે તો શેઠે ધીરા પડી કહ્યુ, કે તમે કહો તે આપીએ દશ કહોનો દસ પચીશ કહો

તો પચીસ ને સો કહો તો સો આપીએ જગીયો કહે મારે રૂપીઆ જોઇતા નથી ચડતે ચડતે ફેફળશા શેઠે પાચ હજાર કર્યા ત્યારે જગીયો કહે શેઠ દશહજાર કહો તો પણ નહી ત્યારે કહે જે લો દશહજાર જગીયો કહે ત્રીસ કહો તો પણ નહિ ફેફળશાહ શેઠ બોલ્યો હમારે તમારે વાદ પડ્યો તો લો ચાલીસ હજાર પણ તેને માન્યુ નહી ત્યા ભેગુ થયુ લોક શુ જાણે છે કે શેઠ મોટા છે તેને વાદ પડી ગયા અને મમતે ચડયા છે એ પ્રમાણે કોઇની ખેંચમખેંચ ચાલતા આખરે ફેફળશાહ શેઠ લાખ રૂપીઆ સુધી આવ્યો ત્યારે જગીયે કહ્યુ કે હુ તો સવા લાખ લેઇશ તે અહીં જ ગણી આપો ને પછી કોડા લેઇ જાઓ ફેફળશાહ શેઠે ગુમાસ્તાને હુકમ કર્યો કે જા અન્ન આ કુચી લઇને રૂપીઆ ગાડી ભરીને લાવ તે સાભળી ગુમાસ્તો ગયો અને રૂપીઆ લેઇ આવ્યો નગરશેઠે રૂપીયા ગણીને જગીયાને હવાલે કર્યા કે તેણે કોડા તેમને હવાલે કરી ફાદગશાહ શેઠના ગયા પછી જગીયો રજપુતના ઘરમા આવ્યો અને હવે સારી રસોઈ સારૂ સીધુ સામાન લેવાને રજપુત કીશોરસિંહને મોકલ્યો તે દરમ્યાન તેની સ્રી કુસુમસુંદરીને પુછ્યુ કેમ ભાભીજી હવે મારીને બહાર કાઢશો કે રજપુતાણી હાથ જોડીને બોલી —

બાંધી મુઠી લાખ કી ઉઘાડી વા બાય;
કાગા મુલ હજારકા, તો કોઠી લાખ સવાય.

તમે મારી ધણી રાખી તો તમને ફાયદો થયો, મને છતી કરી હોત તો તમારા હાથમા કાંઇ આવત નહી અને હુ વરણમાથી નીકળી ગઈ હત જગીયાએ ઘેર જતી વખત તેમાથી પચીશ હજાર રજપુત કીશોરસિંહને આપી તેનુ દારિદ્ર દુર કર્યું અને તે પછી કુસુમસુંદરીએ પોતાની કુટેવ છોડી દીધી

વારતા ૧૬ મી.

જહાંદારશાહ અને હુરમનુરજહાં.

મોગલ કુલમા ઉત્પન્ન થએલા જહાંદારશાહ બાદશાહ આગળ દીલ્હીમા રાજ્ય કરતો હતો, તે કેળવણી પામેલો, ન્યાયી અને એવો ઉદાર દીલનો હતો કે તે વખતે આખા હીન્દુસ્તાનમા એના જેવો બીજો કોઈ રાજા ન હતો, ઉચ્ચ કુળની રજપુતાણીઓ અને બેગમોથી તેનુ જનાનખાનુ દીપી રહેતું હતું તેને એક પાટણની રજપુતાણી પ્રાણથી પણ પ્યારી હતી રાજ્ય સંબંધી કામથી ફારગત થઈ તે હુરમની પાસે જતો ત્યા તે પોતાની પ્રિયા સાથે હાસ્યવિનોદ ને શરાબબાજીમા મશગુલ રહેતો. ત્યા દારૂની પ્યાલીની ઘટમાળ, મનની તલપ ને અરહેબાજેનું યુદ્ધ ચાલતું, ખરી રજપુતાણી હુરમ હારી તથા પ્રેમ યુદ્ધમા ઘાયલ થઈને બાદશાહ તેની ગોદમા પ્રેમમય યોદ્ધાની પેઠે આરામ કરતો અને આખા રાજ્યમા હુરમ જેવું તેને બાજુ કોઈ વહાલુ નહોતું. જ્યારે તે પોતાની ગોદમા લઈને અગાશીમા બેસતો ત્યારે આજ ચંદ્ર હશે એમ ભુલીને ચન્દ્રમુખી હુરમના સામુ ઘણા લોકો જેતા આ પ્રમાણે બન્નેની મોજશોખ ને એશઆરામમા તલીન બાદશાહ હુરમના પ્રેમની વાતોમા એવો ચુર થઈ ગયો કે હુરમ વીના તેનાથી ક્ષણ પણ રહી શકાય નહી, એટલે રાજ્યકામ અને કચેરીમાથી તેનું ધ્યાન ઉઠી જવા લાગ્યુ પણ દૈવની ગતિને કોઈ કળી શકતું નથી, કુદરતી નિયમથી

હુરમ બીમાર થઈને રોગે તેને ઘેરી, અહુબહુ પ્રયત્ન અને ઉપાયો કર્યા છતા પણ અંતે તેણે સ્વર્ગવાસ કીધો.

હુરમહુરજહાં રૂપનું રમકડું અને હઝ્યાનો હાર, તેના મરી જવાથી જહાંદારશાહને દુઃખ થાય તેમા નવાઈજ નહી, ને દીવસથીજ બાદશાહ ઘરમાથી બહાર નીકળ્યો જ નહી અને રાજ્ય કાર્યમાથી ચીત્ત ઉઠી એકાંતવાસમા બેઠો, એમ એક મહીનો થયો, બે, ચાર અને છ મહીના થયા ત્યારે રઇયતને પણ શોક પાળવો પડયો, કોઈ ઠેકાણે લગ્ન કે એવી શુભ ક્રિયા થતીજ નહી અને ભાટ, ચારણો, બ્રાહ્મણો, બંદીજન ભુખે મરવા લાગ્યા, સર્વે જગોએ અંધાધુંધી ચાલવા લાગી.

પ્રધાને બાદશાહની દીલગીરી કાઢી નાખવાને ઘણા પ્રયત્ન કીધા પણ કાંઇ વળ્યુ નહી અને બાદશાહે કોઇ તેને શોક મુકાવવાની વાત કરે તેને તોપને ગોળે ઉડાડી મેલવાનો નેમ લીધો. આપણે બાદશાહને એકનો એક શાહજાદો હતો તે દરરોજ પોતાના પિતા જહાંદારશાહ પાસે સલામ ભરવા જતો હતો, તેને એક દીવસ પાસે બોલાવી પ્રધાને સમજાવ્યુ કે બાદશાહ શોક મુકતા નથી તેથી રાજ્યમા અંધેર ફરી વળે છે, માટે જો તું મારૂં નામ ન દે ને હું શીખવુ તેમ કરે તો કાંઈ ઈલાજ થાય. શાહજાદાએ વચન આપ્યુ. જો મારૂં શીર ઉડાવશે તો પણ તમારૂં નામ દઈશ નહી, એટલે પ્રધાને શીખવ્યુ કે કાલે સવારે તું જાય ત્યારે બે હાથ જોડીને કહેજે કે જહાપનાહ! મારી એક અરજ છે. (વચન લઈને કહેજે) એક વખત મારી અહીને શોધ્યા કરો કે રઈયતનો શોક જાય. બીજે દીવસે શાહજાદો બાદશાહ પાસે ગયો અને સલામ જોઇ બોલ્યો, જહાપનાહ! એક અરજ છે.

બાદશાહે પુછયુ માગ પ્યારા ફરજંદ કહે કે હુ તારી મુરાદ હાસલ કરૂ, આ રાજ્ય તારૂજ છે. બાદશાહના મનમા એમ હતું કોઇ પઇસા કે વસ્ત્ર અલંકાર કે પ્રગણું જોઇતું હશે તો આખુ રાજ્ય તેનુજ છે એ માગીને શુ માગવાનો છે. ? બાદશાહનું વચન લઈ તે બોલ્યો, આપ બહાર નીકળતા નથી તેથી ગામ અંધેરી નગરી જેવુ થઇ પડયુ છે, માગણ આદી ભુખે મરે છે. માટે વધારે નહી તો એક વખત બહાર નીકળી સ્વારીએ ચઢીને દરબાર ભરો બાદશાહ ગુસ્સે થઇને બોલ્યો બેટા તને કોઇએ શીખવીને મોકલ્યો છે તેને હુ તોપને ગોળે ઉડાડું શાહજાદો કહે જે બાપા ! જોઇએ તો મને ઉડાડો, એ તો મારી અરજ છે ના સુણો તો તમારૂ વચન ગયુ ત્યારે બાદશાહે નાખુશીથી કબુલ કર્યું અને આઠ દીવસ પછી નાખુશીથી સ્વારી ચઢાવી. તે જોવાને શહેરનુ તમામ માણસ ભેગુ થયુ, ત્યા એક ઉગમણા દરવાજા ઉપરના સીપાઈ કરસીહની છોકરી ઉછરતી જુવાનીએ પહોચેલી તેના ઘરની અગાડી આવીને જોવા ઉભી છે, ત્યા બાદશાહનો હાથી આવ્યો જહાદારે તેના સામુ જોયુ તો જાણે પોતાની મરી ગએલી હુરમ જીવતી થઇને આવી હોય એવુ સ્વરૂપ લાગ્યુ પાદશાહે બેભાન થઇ વજીરને કહ્યુ જે અબે હુરમ આઇ વજીરે કહ્યું પાદશાહ સલામત અબી હવે હુરમ કયાથી હોય, એ તો કોઇ ગરીબ માણસની છોકરી છે. પણ તેની પુટડી છબી બાદશાહના હૃદયમા કોરાઇ ગઇ.

રસીલા વાચનાર ! કરણસિંહ બીચારો ગીસરીન સીપાઈ હતો, તેને રહેવાને માત્ર એક નાની સરખી ઓરડી તુજ સામાન પોતાની સ્ત્રી ને અમુલ્ય છોકરી શીવાય તેની બીજી મીલ-

ફત કાઇ ન હતી બાપડી બાળાની વય તેર વર્ષની હતી, તે બાપને બેટી બને એક ઓરડામા સુઇ રહેતા હતા. બાદશાહે કરણસિહને બોલાવી તેની છોકરીનુ માગુ કર્યું વજીરે આડે આવી સમજાવ્યો કે છોકરી શાહજાદાને લાયક છે બાદશાહને લાયક નથી તે ન માનતા કેસ મુકરર કરીને કરણસિહને રાત્રીએ નિકાલ કર્યો કરણસિહ ને તેની સ્ત્રી સુતા સુતા લગ્નની વાતો કરે છે તે પદ્મી બીછાનાપર પડીને સાભળે છે, ત્યારે દુઃખથી તેના રૂવે રૂવા ઉભા થઈ ક્રમાતુર થઇ જાય છે

પદ્મીની સાથે તેના બાપની પણ દશા ફરી અને તેજ દહાડે તેને અમીર બનાવી એક પાયગાનો સ્માલાદાર બનાવ્યો ત્યારે તેના સગ વહાલાં ને બીજા લોકો જે જે એની તરફ કોઇ જોતા નહોતા તે આજે આડ કાલે દશ, એમ મળવા આવવા લાગ્યા તેઓ કહેવા લાગ્યા જે ભાઇ અમને ભુલતો નહી અમે તો તારા દુઃખના ભાગીઆ હતા. તેથી સુખના સમે હવે ભુલી જઇશ નહી પછી બાદશાહ તેની પુત્રી સાથે પરણ્યો અને પદ્મી જનાનખાનામા રહેવા લાગી આણી તરફ પદ્મીના સૌદર્યને ઢાકે તેવી એની ફ્યાલ હતી. કેમકે તે બાદશાહના શાહજાદાપર આશક પડી હતી !

એક દીવસ શાહજાદો દડાદાવ રમતો રમતો પદ્મીના મહેલ પાસે ગયો. ત્યા રમતા હાથમાથી દડો છુટીને તેણીના મહેલમા પડ્યો ગણીએ ચપ લઈ લીધો ને પગ નીચે દબાવી દીધો દાવવાળા બીજા જ્યારે લેવા ગયા ત્યારે તેમને ધમકાવી કહાડ્યા કે જાઓ તમારા શાહજાદાને મોકલો તો આપુ, છોકરાઓએ તે શાહજાદાને કહ્યુ કે તારી મા અમને દડો આપતી નથી. તે તુ જઈને લાવ શાહજાદો લેવા ગયો તો પદ્મીએ પોતાની

ખુરી મતલબ સાધવા સારૂ શાહજાદાને પકડીને દીવાનખાનામા લઇ ગઇ ત્યારે શાહજાદાએ અત્યાગ્રહની સાથે કહ્યુ કે મા મને દડો આપ. એટલામા તો તે શાહજાદાને વળગી પડી એ ચાં-ચુબન લેઇ બોલી કે માગ પ્યાગ વહાલા તુ મને ચુબન કર ને છાતી સરસી દાબી ભોગવ. તારા વગર મારાથી રહેવાતુ નથી શાહજાદો કહે અરે! તુ મારી મા ! તે મારાથી કેમ ભોગવાય ? ગણી તેને કામના આવેશમા છાતી સરખો, દાબીને બોલી કે મા તો જે હશે તે હશે, હુ તો તારી માશુક અને તુ મારો આશક માટે લે આ ગાલપર ચુબન ! શાહજાદો કહે મને છોડી દે, હુ બીહુ છું એવે બીપે તે હાથમાથી ઝટ છુટીને બહાર નાઠો તે નાઠો ફરી મહેલ સામુ જોયુજ નહી

વાચનાર ! દુષ્ટ પખીએ એક તરકટ રચ્યુ તેણે સાજે પોતાના મહેલમા દીવા ન પ્રકટવાનો હુકમ કર્યો પોતે એકાદ તુટી મુટી ખાટલી નાખીને એમને એમજ બેસી રહી, પછી જ્યાર બાદશાહ આવ્યો ત્યારે તેની સાથે બોલી નહી સ્ત્રીના ચરિત્ર અ-પાર છે વળી એને વશ કોણ નથી ! બાદશાહ પોતાની વહાલી હુરમને રીસાયેલી જોઇને ખિન્ન થયો, તેમા તેનો વાક નહોતો તે તો પ્રેમી હતો પ્રેમીને માશુકની ઉદાશી સહજ કાળજું કોરે છે તે તેણીને મનાવવા લાગ્યો તેણીને કાલાવાલા કરવા લાગ્યો જહાગીર જે મહોટા ભરતખડનો બાદશાહ તે પેલી સુરીભ્રરની ખુબસુરત કાન્તિ સન્મુખ ચાકરની માફક ઉભો રહ્યો ! મહા પ્રયત્ન અને ઘણી આજીજીથી પેલી પખીએ જાણે દુનીયાનું સત્ય પોતાનામાજ હોયની તેમ પોતાની કુચાલ ઢાકીને શાહજાદાને દો-ષિત કરવા કહ્યું કે તેણે મારાપર બળજોરી કરી પોતાની સ્ત્રીના

પર જુલમ કેમ સાખી રહેવાય તેમ પોતાનુ એકનુ એક ફરજદ તેને સખ્ત શિક્ષા કેમ થાય ! હજી તે એવા વિચારમા છે, તેવામા રાણીએ મેણુ માર્યું જે તમે નામરદા છો તે અમને તમારા છોકરા માટે પરણી લાવ્યા છો ! આજ તો ઈશ્વરે આબરૂ રાખી પણ તમારા જેવા અમારા ધણી હોય ત્યારે તો કાલે સિપાઈઓ પાસે ખેચી લઈ જઈ બગડાવશો, જ્યારે બેવકુફ બાદશાહે શાહજાદાને ફાસીની શીક્ષા કરવાનુ કબુલ કર્યું ત્યારે પછી મનાઇ અને તેઓએ પ્રથમની પેઠે હાસ્યરસથી મોજમજાની સીમા પેલી લાગી પછી જે થોડી વખત કૃતીમ શોકમા દુખી હતી તે કેમ રાખી શકે ? હવે જ્યારે શાહજાદો રાણીથી મહામહેનતે નાશીને આવ્યો ત્યારે પોતાના સોબતી છોકરાઓથી વખુટો પડ્યો તેથી અને તેની મા પક્ષીએ બળાત્કાર કર્યો તેથી દીલગીર થઇને થોડે દુર એક મુસાફરખાનુ હતુ ત્યા જઇને થએલી બીનાપર વિચાર કરતો સ્તબ્ધ થઇને બેઠો, ત્યા આગળ અચાનક નજુમી (જોશી) આવી ચડ્યો તેની પાસે કેટલાએક લોક નશીબ જોવરાવતા હતા, ત્યા જઈને શાહજાદો બેઠો ત્યા બે ચાર મશ્કરા લોક બોલ્યા કે આ છોકરા વિષે નજુમ નાખ નજુમીએ નજુમ નાખી કહ્યુ જે આ છોકરાને કાલે ફાસી દેવાનો છે. આ સાભળી સઘળાને તેના ઉપર અનાસ્થા થઇને કહેવા લાગ્યા જો ગપ્પીદાસ ગપ્પુ ઠોકે જાય છે તે આ રાજપુત્ર આખા રાજ્યનો ધણી તેને ફાસીએ ચઢાવનાર કોણુ છે ? માટે તુ જુઠો છે, એમ કહી તેને કાઢી મુકયો લોકો તેને જુઠો માનવા લાગ્યા પણ શાહજાદાના મનમા તે વાત ખટકી.

ખરેખર બીજે દીવસે કાઇ પુછપરછ કર્યા શીવાય મારાને

બોલાવી શાહજાદાને ફાસી દેવાને હવાલે કર્યો તેઓ તેને મારવા નદી કીનારે લઈ ગયા, ત્યાં લોક ત્રાહેત્રાહે બોલતું. લોકોનું ઠઠ મળ્યુ; વજીરની આડી સામી મેળથી આવે છે, તેણે લોકોનુ ટોળુ અને વચ્ચે શાહજાદાને જોઈને પુછ્યુ—અરે આ શુ! દીલ્હીમા કુતરાને પણ મારી શકતું નથી તો આ શાહજાદાને કોણ મરાવે છે? તે સાભળી બાદશાહનો સવિસ્તાર હુકમ કહી સંભળાવ્યો વજીરે કહ્યુ બાદશાહ ગાંડો થયો હશે છોડ શાહજાદાને હું લઈ જાઉં છું ત્યારે ડોકો આગળ આવીને બોલ્યો મારો હક રહી જાય છે, વજીર કહે લે, એમ કહી શાહજાદાના કપડાં ઉતરાવી ડોકાને આપી દીધા ને તેને પોતાને ઘેર લઈ ગયો. ત્યા તેને ન-વરાવી ધોવરાવી નવો પોશાક પહેરાવી સાથે લઈને કચેરીમા ગયો; બાદશાહને સલામ કરી, બાદશાહે પુછ્યુ, હે વજીર! જે દુષ્ટે પોતાની માની જોડે જબરાઇ વાપરી તેને તું ઉગારી કેમ લાવ્યો! વજીરે કહ્યું બાદશાહ સલામત વાત ખોટી છે, શાહ-જાદો એવો હોય નહી, ને રાણીને ફાસી દેવી જોઇએ. બાદશાહ કહે જે પોતે રાણીએ મને કહ્યુ છે ત્યારે વજીર કહે બાદશાહ! જ્યા એક સ્ત્રી અને એક મરદ છે, તે મરદ ઉપરે દાઇ ખોળ લગાવે ત્યારે તે મરદની યોગ્યતાની તપાસ કરી સ્ત્રીનું માનવુ સ્ત્રી બેવફા, નિર્દય અને ઢોંગી. તે ઘડીકમા સતી થાય અને ઘ-ડીકમાં વઠી જાય છે હું વાત કહુ તે સાભળો, પછી ફરીયાદ કરો

કોઈ એક પાદશાહને એકની એક છોકરી હતી. તે સુંદર ને નવયોવન હતી, પણ તે પરણવાને ના કહેતી તેણે બાળપ-ણથીજ ફકીરી લીધી હતી. સદા તે એક દાસીની સાથે બાગ ફર્યા કરે, મસીદ વગેરેમા પડી રહે ને પોતાની દેહને દમે તેને

વાસ્તે શહેરની બહાર બાગ હતો તેમા એક દીવસ સુવાને ગઇ, ત્યા તે પુષ્પસેજમા ઘસઘસાટ ઉંઘી ગઇ તે વખતે તેને સ્વપ્નુ આવ્યુ તેજ વખતે તેણે કોઇ યારને ભોગ આપ્યો આણીગમ તેને સ્વપ્નુ પુરૂં થયુ તે વખત પેલીગમ અચાનક તેના સ્તનની ડીંટી ઉપર એક ભમરે ડંસ દીધો કે લોહીની ધાર વહેવા લાગી ને સ્વપ્નુ પુરૂ થયુ તે સ્વત જાગી ઉઠી ને દાસીને બોલાવી ને વસ્તુ વર્ણન કરી કહેવા લાગી, બાપ મારો યાર ક્યા નાઠો તેને કહે દાસી—બ્હેન તું ગાંડી થઇ છે કે શુ ! વાડીમા તો તુ ને હું બન્ને એકલા છીએ ત્યા યાર શો ને વાત શી ? શાહજાદી તો ઝુરવા લાગી તેને એકે વાતની સુજ પડે નહી સવારમા દાસી તેને સાથે લઈને શહેરમા ગઈ તેવામા દીવાનનો છોકરો વરસ અઢારેકની ઉમરનો હતો પણ નબળી સ્થિતિનો હતો તેના બાપદાદા આગળ દીવાનગીરીપદ હતા પણ પછીથી બેએક પહેડીથી નોકરીથી બરતરફ હતો તે દરરોજ નોકરીની આશાએ કચેરીમા સલામ ભરવા આવતો હતો, ત્યારે તેને દીઠો કે શાહજાદીનુ મન ચમક્યુ ને સ્વપ્નમા આવેલો આશક આજ છે એમ તેને ભાસ્યુ તે દાસીને કહેવા લાગી—દાસી ! દાસી ! આ રહ્યો મારો યાર એને તું ગમે તેમ કરી મારી પાસે લેઈ આવ, હુ તને ખુશી કરીશ તે સાંભળી દાસી તેની પછવાડે ગઇ પણ પેલો તો ઘોડા ઉપર બેઠેલો તેથી આગળ નીકળી ગયો અને દાસી પછવાડે રહી ગઇ. તેણે દીવાનના છોકરાને ઘોડેથી ઉતરી ઘરમા જતા દીઠો પણ અંદર ગયો તેવુજ બારણું અઠકાવી દીધુ ત્યારે દાસીએ પાનની પીચકારીથી બારને નીશાની કરી પાછી વળી કુવરી પાસે આવી કે બાઇ ? એ તો ઘરમા પેસી ગયો ત્યારે

શાહજાદીએ પુછ્યુ જે કઇ એમાણી રાખી છે ? દાસી કહે હા પછી શાહજાદીને પોતાની સાથે લઈ તેના ઘર આગળ ગઇ તો તેણું કમાડ વાસેલુ જોયુ તેમણે કમાડ ઘણા ઠોક્યા પણ જવાબ આપ્યો નહી, ત્યારે ત્યાજ થોભ્યા એવામા કોઇ દગનારી છીંક આવતા થકી જયેલી તે દરવાજો ઉઘાડી બહાર નીકળી તે લાગ જોઇને શાહજાદી અંદર પેઠી ને દાસી બહાર રહી ત્યારે વાણીઓ કચેરીમાંથી આવીને ઓશરીના પડીયાર ઉપર બેઠો દાતણ કરે છે તેણે ચટપ ઉભા થઈ શાહજાદીનો સત્કાર કર્યો ને બોલ્યો ધણી ચાકરને ઘેર ક્યાથી ? તે સાભળી શાહજાદીએ દરતજ તેનો હાથ પકડ્યો ને કહ્યું હુ તારા ઉપર શીદા (આશક) છુ વાણીઆભાઇ બીકણ એટલે ના ના કહવા લાગ્યો કે તમે તો અમારા માવતર જેવા, શાહજાદી બોલી કે પીટ્યા, ! હુ આવી છુ, રંગ રમવાને તે પાછી જનાર નથી માટે જો તું મારૂં મન મનાવી મને નહી ભોગવે તો તારૂ માથુ કપાવીશ વાણીઆની આ ચતુર હતી તે બોલી જે એમા શુ છે, ? જાઓ જે થનાર હશે તે થશે પણ શોખ તો કરી લ્યો પછી વાણીઓ શાહજાદીનો હાથ પકડી ઉપર લઇ ગયો, તે વખતે વાણીઅણ બોલી બેન રંગ રમવા આવી છે તો આવો અપશુકનીયાળ પોશાક કેવો ? એમ કહી પોતાની પેટીમાથી જરીયાનના તરેહવાર પોશાક તથા હીરા મોતીના ઘરેણા પહેરાવીને તેને ખુબ શણગારીને બંનેને શયનગૃહમા મોકલ્યા, તેમણે ત્યા ખાઈ પી આખી રાત એશઆરામ તથા રંગભોગમા ગુજારી એમ તે બે ચાર દીવસ સુધી રહી ત્યાં સુધી શાહજાદીનો કોઇએ ભાવ પુછ્યો નહી, કેમકે એવી રીતે તે ઘણીવાર બાગમાં કે મસીદમાં પડી રહેતી, પણ પાચ

સાત દીવસ થયા ત્યારે પુછપરછ થવા લાગી કે શાહજાદી ક્યા ગઈ ? વાણીઓ રોજ સવારમા કચેરીમા જતો હતો તે આ ચર્ચા સાભળે અને જે વાત થાય તે પોતાની સ્ત્રીને કહેતો પણ તે ગ-ણકારે નહી આઠ દશ દીવસ થયા એટલે પછી કચેરીમા રાજા બોલ્યો કે પાસેના ગામથી નજુમી બોલાવો તે વાણીઆએ સાભળ્યુ ને ઘેર જઈ સ્ત્રીને કહ્યુ, કે હવે તો સપડાઈ જઈશુ, કેમકે બાદશાહ કાલે નજુમી બોલાવનાર છે. એટલે પછી આપણું તો આવી રહ્યુ, વાણીઅણ કહે ફીકર નહી તેનો હું ઇલાજ કરીશ રાજાને નજુમીને બોલાવવા બેચાર દીવસ વીતી ગયા વાણીયાના ચોકમા પ્રથમ વખતનુ એક હોજ હતું એ વાણીઆએ ટાકી ન-ખાવી સાફ કરી પાણી ભરાવ્યુ પછી એક હોડી વેચાતી મગાવી અને હોજમા તરતી મુકાવી અને ચારે બાજુએ એટલે એક બાજુ મક્કા, બીજી બાજુદ્વારકા, ત્રીજી બાજુએ કલકત્તા અને ચોથી બાજુએ મુંબઈની એમ ચારે શહેરની તસ્વીરો મુકાવી અને પેલી હોડીમા શાહજાદીને બેસાડી તેના હાથમા હલેસુ આપીને કહ્યુ કે હોડી ચારે બાજુએ ઘડીએ ઘડીએ ફરતી રાખ અહી શાહજાદી હોડીમા ફરે છે અને પણે કચેરીમા પેલો નજુમી પ્રથમ નજુમી નાખી બોલ્યો જે બાઇ પાણી ઉપર છે. બાદશાહે પુછયું કયાં ? નજુમી બોલ્યો કે મુળાઈ દીવાન કહે જે કરવા જવાની હતી તે ગઇ હશે પણ ગાડી કહ્યા વગર ગઈ. જો કહીને ગઈ હોત તો ખજાનો આપી મોકલત, પા કલાક પછી હોડી મક્કાની બાજી તરફ ગઈ ને પણે નજુમ નાખી જોવડાવ્યું, જે મક્કા તરફ છે ત્યારે ખચીત કહેવા લાગ્યા જે ગઈ બાદ થોડીવાર પછી હોડી ફેરવીને પણે વળી ફરીને નજુમ નાખ્યો, ત્યારે નજુમી

બોલ્યો કલકત્તાપર છે ત્યારે કાંઈક શક પડ્યો તેથી કહે ફરી નાખો ચોથીવાર નજુમીએ કહ્યું કે દ્વારકા તરફ છે. તે સાંભળી બધા હસવા લાગ્યા ને તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો અને તેને ગાડામા ખપાવી હાંકી કાઢ્યો. પછી તો બાદશાહે તેની ઘણુ ઘણી શોધ કરવા માંડી, પોતે એક બીડુ ફેરવ્યું કે જે મારી શાહજાદીને ખોળી આપે તેને મોટુ ઇનામ આપીશ. તે બીડુ તેના કોટવાળે ઝડપ્યું, અને શાહજાદીની તપાસ કરવાને નીકળ્યો. બે ચાર દીવસ અહીંતહીં ફર્યો પછી તે પેલા વાણીઆની ગલી આ-ગળ આવ્યો, તે ગલીને નાકે એક તંબોળીબાઈ રહેતા હતા, તે ઘણા ચતુર હતા, તેમણે આની નેત્રચીકીત્સા જોઇ પુછ્યુ કે કેમ ફેરા મારો છો ? કોટવાળે વાત નિવેદન કરી ત્યારે તંબોળી કહે અમે બતાવીએ તો શું આપશો કોટવાળ કહે પાચસો રૂપીઆ આપું તંબોળી કહે તે પહેલા આપો તો બતાવીએ પછી તમને ક્યા પુછવા આવીએ તમે અમલદાર પડ્યા ? તે કોટવાળે કબુલ કર્યું ત્યારે એક બાહ સાથે આવ્યો ને રૂપીઆ ગણી આપ્યા, એટલે તેણે બતાવ્યું કે પેલું સાતમુ ઘર છે તેમા છે કોટવાળ ઘોડો વાળીને વાણીઆના ઘર તરફ આવ્યો ત્યારે તેની સ્ત્રી ચ-રીત્ર કરી નેણ મારતી અર્ધા શબ્દ બોલી મોહ ઉપજાવી કહેવા લાગી કે હું—હું મુવો મારી ઉપર લોક લઈને પડ્યો છે, માટે આવો તમે આવો આપણે સાથે રહીએ કે પીટ્યો જલદી ટકણુ આવે વાણીઆણ પણ ટકોરા જેવી હતી, તેના હાવભાવ અને ચાળા ચશટા જોઇ કોટવાળ લલચાયો તે અંદર ગયો એટલે વાણીઆણી તેના હાથમાથી ઘોડો લઈને બાંધ્યો અને તેના હાથ પકડી એક ઓરડા ભણી આંગળી કરીને બોલી કે પણે બેઠા છે,

જમે અંદર જાચ્યો હુ આવુ તો મને મારશે પેલો અધોક ડુ? ગયો કે નીચે ખાડો ખોદી ઉપર પાટીઉ મેલ્યુ હતુ તે ખેચી લીધુ કે કોટવાળ અંદર કેદ થયો આશરે પાચ સાત દીવસ થયા પણ કોટવાળ ક્યા—કોટવાળ ક્યા ? ને બાદશાહે વિચાર્યુ કે જ્યા છે ત્યા જેણે શાહજાદી રાખી છે તેણે કોટવાળને કેદ કર્યો છે એટલે હુકમ કર્યો તેથી દીવાન શોધવા નીકળ્યો, પણ બે ત્રણ દીવસ રખડતો રખડતો તબોળીની દુકાને આવ્યો તેને પણ તબોળીએ વધારે ખખેરીને સ્થાનક બતાવ્યુ એટલે તે ત્યા ગયો ત્યારે વાણીઅણે તેને પણ હાવભાવ અને પ્રેમી વચનોથી ફસાવી બીજા ખાડમા કેદ કર્યો ચોથે દિવસ હજુરીઓ તપાસ કરવાને નીકળ્યા તેની પણ તેજ દશા થઇ, પછી રાજા પડે શોધ કરવા નીકળ્યો અને આખમા ઘણી ખુનસ વરસી રહી અને તે તબોળીએ મુકામ બતાવ્યુ કે ત્યા આવ્યો. વાણીયણે પહેલેથી રાજાના સારૂ એક સરસ ઓરડો શણગારી તેમા ગાદી તકીયા પાથરી મેલ્યા હતા ત્યા આગળ રાજાનો સત્કાર કરી પોતે તેડી ગઇ પછી પોતે કહ્યુ કે હુ બારણુ વાશી નાની બારીમાથી તમને દેખાડુ નહી તો મને માર પડશે. રાજાએ કહ્યું ઠીક, પછી તેણે તાળુ મારી બારી ખુલ્લી રાખી અને શાહજાદી પાસે જઇ કહ્યુ, કે જા તારા પિતા આવ્યા છે તેમને તુ કરગરી પગે પડી સાચેસાચી વાત કહે કે હુ ખાસક પડીને આવી છુ, તેણે આનાકાની કરી ત્યા વાણીયણ બોલી ત્યારે શુ તુ મારૂ ગરીબનુ નખોદ વાળવા આવી છે. માટે જા બાદશાહને મળ. માબાપને કહેતા શરમ રાખીએ નહી તે સાંભળી શાહજાદીએ જઇ કાલાવાલા કરી બાપને વિનવી પગે પડીને કહ્યું કે વાણીયાનો વાક નથી માટે માશી

આપો, બાદશાહને દયા આવી અને બોલ્યો કે જો માફ છે શા-
હજાદી કહે લખી આપો બાદશાહ કહે મારી મહોર તો હજુ-
રીયા પાસે છે, તું જાણે છે. તે દસ્તાવેજ દીવાન લખે છે કુંવરી
કહે તેઓ પણ અહીં છે, પછી તેમને કાઢી હાજર કર્યા પછી
દીવાને ખડીઓ, કલમ આપી દસ્તાવેજ કર્યો અને હજુરીયા
પાસે મહોર કરાવી માફીપત્ર વાણીયાના હાથમા આપ્યું પછી
વાણીયણે બાદશાહને કહ્યું આપ હુરમેક અત્રે સાંજે મોકલી શા-
હજાદીને લઇ જશો તો વાત ક્યાંઇ ફાટસે નહી તેમા આબરૂ છે
પછી બાદશાહ મહેલમા ગયો, અને સાંજે રાણી પાસે કુંવરીને
બોલાવી લઇ તેનુ લગ્ન લઇ પરણાવી આપવા નક્કી કર્યુ માટે
હે બાદશાહ ! તુ વિચાર કર કે, એ તો મ્હોટી શાહજાદી હતી
તો પણ તેણે એક વખત આવુ તરકટ ઉઠાવ્યું, તો આ મસાણ
કંગાળ હલકા કુળની છોકરી શું નહી કરે ! માટે એવી બીના
શીખવ્યાથી નિરપરાધી કુંવરને મારવાની હિમ્મત તમે હરગીજ
કરશો નહી શાહજાદો તદન નિર્દોષ છે, અને રાણીજ ગુન્હેગાર છે.

આથી બાદશાહને પોતાના અઘટિત કૃત્યનો ઘણો પસ્તાવો
થયો અને આમા શુ હકીકત બની છે તે શાહજાદાને મોઢેથી
જાણવા ફરમાવ્યુ, ત્યારે તે બોલ્યો.—

માલિની છંદ.

નથિ નથિ નથિ સ્વપ્ને ક્રુર સંકલ્પ કીધો,
નથિ નથિ નીતિ રીતી ઉપરે પાય દીધો;
દિલ દુ:ખ અતિ થાયે તાત આ શું કહો છો,
મુજ નીતિ રીતી જાણી વ્હેમ ક્યાંથી લહો છો ?

આ સાંભળી સભા છક થઇ ગઈ ને વજીરે કહ્યુ કે જહા-પનાહ આપ નામદારને પહેલાજ કહેલું કે મોટી વયે ન્હાની બ-ઇરી સાથે લગ્ન કરશો તો પસ્તા આશો, બાદશાહે વજીરનો ઉપ-કાર માન્યો અને કહ્યું કે મારા શાહજાદાને તે બચાવ્યો છે પછી બાદશાહે કુવરને નિર્દોશ ઠરાવીને કહ્યુ કે –

માલીની છંદ.

વચન સરવ સાચાં પુત્રરે પ્રિય તારા,
શ્રવણ યુગલ કાચા કામથી પુત્ર મારા,
વગર સમજ આ મેં કેર કુડો કરાવ્યો,
દિલિપ નૃપતિ ભુલ્યો ભામીનિનો ભમાવ્યો

પછી બાદશાહે હુરમને કહાવ્યુ કે ફરીને આવુ તર્કટ કરંગે તો તને તોપને મોઢે ઉડવીશ

જાહેર ખબર.

બુકસેલર મંગળદાસ જેઇતારામના પુસ્તકાલયમાં વેચાતાં પુસ્તકોનું સુચીપત્ર.

ચતુરસુંદર (૧૨ભાગ) જેની અંદર રાસલીલા દાણ-લીલા અને લગ્નમા ગાવાનાં ગીતો સાથે બસો ચોવીશ પાનાનું દળદાર પુસ્તક તઇયાર છે. કીમત ૦-૧૨-૦

સ્ત્રી ચરિત્રની—વાર્તા સ્ત્રીઓના ચરીત્ર અને તેમની બહાદુરી વીગેરે ઘણી જાણવા જોગ બાબતો છે કી ૦-૮-૦

(નરસીમેતા નોવેલ) જગ પ્રસીદ્ધ નોવેલ આજેજ મગાવો. કી.૦-૧૨-૦

જસમા ઓડણ મોટી—પતીવૃતા સ્ત્રીઓને માટે ખાસ વાચવા લાયક પુસ્તક તઇયાર છે, કી. ૦-૮-૦

હોથલપદમણી—કાઠીઆવાડમાં જગપ્રસીધ નોવેલ કી. ૦-૧૨-૦

છેલજરાર—ઈતીહાસીક નોવેલ કી. ૦-૧૨-૦

કાનોકુંભાર અને સતી પારવતી—વાંચવા લાયક નોવેલ. કી. ૦-૮-૦

ભજનભંડાર—તમામ જાતના અને તમામ ભક્તો-ના બનાવેલાં ભજનો. કી. ૦-૮-૦

જાહેર ખબર.

બુકસેલર મંગળદાસ જોઇતારામના પુસ્તકાલય
વેચાતાં પુસ્તકોનું સૂચીપત્ર.

ચતુરસુંદર (૧૨ભાગ) જેની અંદર રામલીલા હા લાલા અને અતી મનોહર નરમીઓ પણ છે. પુસ્તક બસો ચોવીસ પાનાનું છતાં કીમત ૦-૧૨

જસમા ઓડણ મોટી—જે બહાદુર નિડરપણા પણામાં [illegible] છતાં તેને પોતાનું શીયળ સાચવ્યું છે વગેરે જાણવા જોગ ઘણી બાબતો છે કીમત ૦-૫-૦

હાથલ પદમણી—પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ માટે ખાસ પુસ્તક જરૂર મંગાવો કીમત ૦-૧૦ ૦

નરસીંમેતા નોવેલ—જગજાહેર પારસા તેમજ ભક્તિ રસથી ભરપુર) આજેજ મંગાવો કીમત ૦-૧૨-૦

તમામ જાતનાં પુસ્તકો મળશે ઠેકાણું

બુકસેલર મંગળદાસ જોઇતારામ.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.